

Hästnäringens betydelse för Åland

– Ett samhällsperspektiv

The importance of horse industry at the Åland Islands

Liz Mattsson

Hästnäringens betydelse för Åland

The importance of horse industry at the Åland Islands

Liz Mattsson

Handledare: Elinor Carlbrand, Sveriges lantbruksuniversitet,
Institutionen för stad och land

Biträdande handledare: Kjell Hansen, Sveriges lantbruksuniversitet,
Institutionen för stad och land

Examinator: Yvonne Gunnarsdotter, Sveriges lantbruksuniversitet,
Institutionen för stad och land

Omfattning: 30 hp

Nivå: Avancerad nivå, A1E

Kurstitel: Självständigt arbete i landsbygdsutveckling

Kurskod: EX0757

Program/Utbildning: Agronomprogrammet - landsbygdsutveckling

Utgivningsort: Uppsala

Publiceringsår: 2014

Omslagsbild: Ålandstravet stortrav 2012. Fotograf: Jenny Karlsson.

Upphovsrätt: Alla bilder i examensarbetet publiceras med tillstånd från upphovsman.

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: Mötesplats, sysselsättning, lokalt engagemang, livsstil, landsbygdsutveckling, hästnäring, Åland

Keywords: Meeting place, employment, local community engagement, rural development, horse business

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap
Institutionen för stad och land

Innehåll

Förord	5
Sammanfattning	6
Abstract	7
1. Inledning	8
2. Syfte	8
2.1 Avgränsning	9
2.2 Geografisk och politisk bakgrundsbeskrivning	10
3.Begrepp	10
4.Metod	11
4.1 Enkät	11
4.2 Intervjuer	12
4.3 Deltagande observation	12
4.3.1 Seminarium/ Studieresa	12
4.3.2 Visionsdag med hästsportföreningen	13
4.4 Övriga metoder och faktainsamling	13
4.4.1 Inkomstmetoden	13
4.4.2 SWOT-analys.....	13
4.4.3 Intressentanalys	13
4.4.4 Kartläggning av finansieringsstöd.....	14
4.4.5 Kartläggning av hästantal	14
4.5 Validitet respektive reliabilitet	14
5.Bakgrund	14
5.1 Hästnäringen ur ett svensk perspektiv	16
5.2 Hästnäringen ur ett finskt perspektiv	16
5.3 Trender i hästnäringen	16
6. Hästnäringen på Åland idag	18
6.1 Antal hästar och geografisk fördelning	18
6.2 Antalet hästägare	19
6.2.1 Privat.....	19
6.2.2 Företag.....	19
6.4 Arbetsinsats och sysselsättning	23
6.5 Utbildning	24

6.6 Föreningsverksamhet	24
6.7 Ridskoleverksamhet	26
6.8 Rehabiliteringsverksamhet.....	28
6.9 Islandshästen på Åland	30
6.10 Travet på Åland.....	32
7. Hästnäringens samhällsekonomiska betydelse	37
7.1 Värdet av åländska hästarna.....	37
7.2 Omsättning av foder och strö	37
7.3 Hovbeslag	40
7.4 Hälsovård	43
7.5 Försäkringar	44
7.6 Övrig försäljning till hästsektorn.....	43
7.7 Träning och tävling	43
7.8 Hästrelaterade resor.....	44
7.9 Omsättning i spel	45
7.10 Finansieringsstöd till hästnäringen.....	46
8. Diskussion	47
Källor och litteratur	58

BILAGOR

<u>Bilaga 1: Enkät</u>	62
<u>Bilaga 2: Referenspersoner och företag</u>	70
<u>Bilaga 3: Hästnäringen på Åland</u>	71
<u>Bilaga 4: Kostnadskalkyl storhäst/ponny</u>	79
<u>Bilaga 5: Samhällsekonomisk omsättning av hästsektorn på Åland</u>	80
<u>Bilaga 6: Tabeller</u>	82
<u>Bilaga 7: Redogörelse av beräkningar</u>	87
<u>Bilaga 8: SWOT-analys</u>	91
<u>Bilaga 9: Intressentanalys</u>	92
<u>Bilaga 10: Samhällets uttalade visioner</u>	93
<u>Bilaga 11: Behovsanalys</u>	96
<u>Bilaga 12 – Ålands hästsportförening r.f. visioner</u>	97

Förord

En arbetsgrupp har på eget initiativ inlett ett arbete med att undersöka förutsättningarna för en multihall på travbanan i Mariehamn. I samband med dessa planer konstaterades att det fanns en stor brist vad det gäller beslutsunderlag och statistik om den åländska hästnäringen.

Då jag i stunden precis skulle inleda mitt examensarbete på Agronom Landsbygdsutvecklingsprogrammet vid Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU) i Uppsala, Institutionen för Stad och Land, och fick höra om behovet av en kartläggning av hästnäringen kunde jag inget annat än tacka ja till uppdraget – uppvuxen på den åländska landsbygden med ett särskilt intresse för hästar och lantbruksnäringen kändes uppdraget som ”handen i handsken”! Under ett tiotal år har det funnits önskan från Ålands Hästsportförening och Ålands Landskapsregering att kartlägga näringen men startskottet för en studie har uppskjutits gång efter annan så det känns extra bra att nu äntligen få en denna studie till stånd.

Denna studie har fungerat som en förprojektering för att kartlägga hästnäringens betydelse för Åland och har drivits som ett projekt med 70 % finansiering från ERFU fonden och Ålands Landskapsregering. Externa finansiärer för studien är Ålands Ömsesidiga Försäkringsbolag, Ålands Penningautomatförening (PAF), Alandia Bolagen, AB Lantbruk, Ålands Producentförbund, Ridklubben Sleipner, BILA AB, Ålenskur Islandshästförening samt Ålands Hästsportförening r.f. För projektet tillsattes en referensgrupp med representanter från de olika organisationerna.

Under projektets gång har många personer funnits till stöd för information och som bollblank. Jag vill rikta ett stort tack till min lokala handledare Carin Holmqvist för stöd genom hela projektet – i utformningen av projektansökan, studien och dess helhet samt slutseminarium. Min handledare vid Institutionen för Stad och Land Ellinor Carlbrand skall också ha ett stort tack för att i omgångar noga begrundat texten och kommit med många relevanta kommentarer. Även Åsa Ceder och Rebecka Eriksson från Ålands Hästsportföreningens styrelse skall tackas för stor hjälp i utformningen av enkäten. Rebecka Eriksson har dessutom kommit med en mängd bra idéer, ifrågasättanden och reflektioner under hela arbetets gång. Sammanställningen av studien har i stordel skett vid Ålandstravets kontorsutrymme där jag fått chansen att arbeta tillsammans med verksamhetsledare Anci Blomster och sportchef Ulrica Björilin. Anci och Ulrica har med sina erfarenheter fungerat som bollplank och goda informationskällor för studien – tack Anci och Ulrica för många trevliga arbetsdagar tillsammans.

Utöver nämnda har en mängd andra personer inom hästnäringen som visat ett stort engagemang för studien och varit till ovärderlig hjälp för faktainsamlingen – ett stort tack till er alla!

Sammanfattning

Denna rapport är framtagen i samarbete med Ålands Hästsportförening r.f. med medel från Europeiska Regionalfonden samt externa finansiärer. Rapporten är en bred kartläggning över hästnäringen på Åland. Dess syfte är att utgöra en grund för beslutsfattande i frågor rörande näringen samt fungera som förprojektering till en eventuell *multihall* vid den befintliga hästsportanläggningen i Norrböle. Arbetet är även ett examensarbete i agronomprogrammet för Landsbygdsutveckling vid Sveriges Lantbruksuniversitet, SLU i Uppsala.

Hästnäringen har en samhällsekonomisk betydelse för Åland och de kvalitativa värdena och ringeffekterna är många. Hästen är inte bara en hobbyverksamhet, utan bör betraktas ur ett större perspektiv. Neringen är mångfasetterad och indelad i flera olika discipliner. Många individer är engagerade såväl på ideell basis som i vinstdrivande syften. En förutsättning för att utvecklingen skall fortsätta i en positiv riktning är gränsöverskridande samarbeten, framtidstro och moderna lösningar.

Hästnäringen på Åland har vuxit enormt de senaste 20 åren. I motsats till tidigare uppgifter som dragdjur, transportör och även som en oumbärlig hjälp i krig fyller hästen helt andra funktioner för den moderna människan. Hästar skapar sysselsättning, används i olika sport- och tävlingssammanhang, i rehabiliteringssyfte och förgyller människors fritid – inte minst på landsbygden. Beteshagarna bidrar till ett öppet landskap. Liksom alla de vallar och sädesåkrar som årligen blir till vinterfoder åt hästarna. 500 - 600 ha åkermark krävs för att producera samtliga åländska hästares foderbehov om ca 7000 balar grovfoder. Ridning ökar i popularitet. I vårt grannland Sverige är ridning den största sporten bland flickor och den näst populäraste sporten totalt sett bland ungdomar. Trenden är densamma på Åland.

På Åland finns idag, 2013, en häst per 35 invånare. Studien visar att i de hästtätaste kommunerna är invånarantalet endast tio ggr större än antalet hästar. Det finns totalt 815 hästar fördelat på ca 390 hästägare. Varje hästägare har därmed i snitt 1,8 hästar. Största delen av utövarna är hobbyryttare och lägger ner 2-3 timmar om dagen på sin häst/sina hästar. Totalt lägger hästintresserade därmed ned tillsammans ca 1000 timmar dagligen på sina djur, vilket motsvarar 365 000 timmar på ett år. Ungefär 1000 personer uppger att de rider regelbundet, varav ca 430 på ridskola. Ridskolornas omsättning år 2012 var ca 400 000 euro. Travsporten är dock den disciplin där mest pengar omsätts, vilket beror på den relativt höga omsättningen i totalisatorspel. Den totala årliga omsättningen i den åländska hästnäringen beräknas vara 7,8 miljoner euro, varav varor och tjänster utgör ca två miljoner euro.

Abstract

This report is produced in cooperation with the Ålands Hästsportförening rf, paid by the European Regional Fund and external funders. The report is a broad survey of the horsebusiness in the Åland Islands. The purpose is to form a basis for decisions in issues concerning the business, as well as being a pre-planning for a possible "multipurpose-hall" at the existing racetrack in Norrböle. The study is also a thesis in the agronomy rural development program at the Swedish University of Agricultural Sciences, SLU.

Horse industry has an economic impact on the Åland Islands. The qualitative values and its additional effects are many. Owning a horse is not only a hobby, but should be considered from a broader perspective. The industry is multilateral and divided into many different disciplines. Many individuals are engaged both on a voluntary basis as well as for-profit purposes. An assumption for the positive progress to continue is interdisciplinary collaborations, belief in the future and modern solutions.

In Åland the horse business has grown enormously during the past 20 years. In contrast to previous tasks as draft animals, carriers and also as an indispensable help in war, the horse has completely different functions today. The horse generates employment, is used for sport and competition, for rehabilitation and to brighten people's leisure time - especially in rural areas. Grazing pastures contribute to opening up the landscape, as well as all the meadows and cropfields, which yield is used as winter feeding stuff. 500-600 hectares of cropland are needed to produce the feed needs of 7000 bales of roughage. Riding has gained in popularity. In our neighbouring country Sweden riding is the biggest sport among girls and the second most popular sport overall among youth. The trend is the same in Åland.

Åland has today, in 2013, one horse at every 35th inhabitant. The study confirms that in the densest municipalities there is only ten times more people than horses. There is a total of 815 horses divided among 390 horse-owners. That makes an average of 1,8 horses per owner. Most of the practitioners are hobby-riders and spend an average of 2-3 hours a day on their horse/horses. Totally the horse-owners spend about 1000 hours in a year, which corresponds to 365 000 hours a year. Approximately 1000 people state they are riding regularly. Of these 430 are taking riding-lessons. The riding schools sales the year of 2012 was about 400 000 euro. Trotting is anyhow the discipline where most money is in circulation, what is explained by the relatively high turn-over of the totalizator game. The total annual turnover in the Åland horse industry is estimated to be 7.8 million, of which goods and services represents about two million euro.

1. Inledning

Åland är ett litet samhälle. Litenheten bidrar till att samma personer ofta återfinns på flera stolar. Då underlaget är begränsat blir arbetet med att exempelvis rekrytera medlemmar till styrelser tidsödande och det kan vara svårt att hitta lämpliga personer för alla poster (se bilaga 8). Trots detta är det totala medlemsantalet i hästknutna föreningar högt och hästarna involverar och engagerar många personer i förhållande till landskapets totala befolkning och omsätter pengar i samhället. Nästan i varje liten by som man passerar syns hästar gå och beta. Travtävlingar och andra hästevenemang anordnas kontinuerligt, föreningsverksamheten inom hästnäringen är aktiv och nya företag som berör hästnäringen grundas. Eftersom den av naturliga skäl finns på landet, spelar hästnäringen stor roll för utvecklingen av den åländska landsbygden. Hästnäringen har vuxit enormt de senaste 20-åren och engagerar idag en stor del av den åländska befolkningen. Sådär berör till exempel ridskolechef Mia Andersson hästnäringens utveckling på Åland:

När jag åkte från Åland 1995 för att studera vid Brusaby då visste man om nästan varenda än häst som fanns. Mötte man ett hästsläp på vägen kände man till vem det var och nästan vart det var på väg – det fanns ju inte ens så många hästsläp då! Nu förtiden, det liksom bara poppar upp nya hästar överallt...

I Sverige har många olika studier, där betydelsen av hästnäringen betonas ur flera perspektiv tagits fram. Även i Finland finns det publicerade undersökningar rörande området men aldrig tidigare har hästnäringens betydelse kartlagts specifikt för landskapet Åland. Då det inte finns något material sammanställt gällande näringens betydelse finns en risk att hästnäringen inte får tillräcklig uppmärksamhet i olika sammanhang, exempelvis inom utbildning, idrottssatsningar, affärsverksamhet och landsbygdsutveckling. (Johansson, Andersson & Hedberg, 2004).

Arbetet med materialinsamling för denna studie har varit omfattande och källorna många. Studien baserar sig på tidigare framställd litteratur inom ämnesområdet, deltagande observationer, intervjuer och en omfattande enkät. Resultaten av enkäten och intervjuerna har analyserats och redovisas i rapportens resultatdel. Samtliga referenspersoner har gett tillåtelse att publicera det som sagts under intervjutillfällena offentligt utan anonymisering. Intervjupersonerna har haft möjlighet att godkänna uttalandena innan rapporten publicerats.

2. Syfte

Syftet med utredningen är att ta fram och diskutera basfakta kring den åländska hästnäringen och dess samhällsekonomiska betydelse. Utredningen skall i utvecklingssyfte kartlägga det behov som finns, definiera avgörande faktorer för hästnäringens potential samt formulera samarbetsformer mellan aktörer.

Målet är att utredningen skall fungera som verktyg och underlag för politiska beslutsfattare, föreningar och företag med produkter och tjänster riktade till hästnäringen samt för andra

aktörer som har intresse för näringen. Utöver detta skall studien också kunna användas som underlag för framtida uppföljningar av hästnäringen i det åländska samhället.

Rapporten kommer att behandla följande frågeställningar:

- *Hur ser hästnäringen ut på Åland idag?*
- *Vilken samhällsekonomisk betydelse har hästnäringen för Åland?*
- *Vilken inverkan har hästnäringen för landsbygdsutvecklingen på Åland?*
- *Vilka är visionerna för den åländska hästnäringen?*

2.1 Avgränsning

Hur man beräknar samhällsekonomisk betydelse har att göra med hur hästnäringen avgränsas och definieras. Den definition av hästnäring som denna studie baseras på är framtagen av Hästnäringens Nationella Stiftelse (HNS)¹. HNS har tagit fram följande definition av begreppet "hästnäring": *"Med hästnäring avses alla aktiviteter som baseras på användning och innehav av hästar omfattande såväl hobby om professionell verksamhet samt omsättningen av hästrelaterade varor och tjänster"*. (Hästnäringens Nationella Stiftelse, 2010 s. 3).

Studien är geografiskt avgränsad till landskapet Åland vilket har gjort det möjligt att upprätthålla en överblick över hela hästnäringen, som i sig är spretig och omfattar många olika discipliner samt beröringspunkter. Rapporten har valt att lägga fokus på den samhällsekonomiska betydelsen som uppstår ur omsättningen av hästrelaterade tjänster i fråga om fodermedel, strö, försäkringar, hovslagare, veterinärvård, massage/kiropraktor, träning, tävling samt övriga förnödenheter som rör hästhållningen i samhället. Genom att värdera antalet arbetstimmar har effekten på sysselsättningen inkluderats i den samhällsekonomiska betydelsen. Oavsett om användningsområdet är ett fritidsintresse eller arbete uppstår samhällsekonomiska effekter. (Johansson, Andersson & Hedberg 2004). Trav och islandshästsporter är mycket populära inriktningar och har därför fått ett större utrymme i rapporten, liksom utbildning och ridskolans betydelse. På Åland finns idag en väletablerad handikappverksamhet, vilken också den har fått en egen rubrik. I diskussionen om hästnäringens betydelse som sysselsättande faktor på landsbygden har framförallt de kvalitativa värdena beaktats. Särskilda näringsidkares verksamhet och lönsamheten inom företagen har lyfts men inte ingående analyserats i rapporten. Studien har försökt ge en bred bild av hela hästnäringen på Åland, den totala omsättningen från hästsektorn samt samhällspåverkan. Det skulle vara möjligt att göra mer ingående forskning inom varje särskild område, men det finns inte utrymme för detta inom ramen för denna rapport. Avelsverksamheten bedöms som så liten på Åland att den lämnas bort i studien som en del i avgränsningen.

¹ HNS är en svensk organisation som 1992 bildades för att främja den svenska hästnäringen och bevaka frågor inom hästhållning med riksintresse (Hästnäringens Nationella Stiftelse, 2013-03-21).

2.2 Geografisk och politisk bakgrundsbeskrivning

Åland är till sin geografiska yta 1553 kvadratkilometer, varav skog och åkermark utgör cirka 45 procent. Trots sin storlek är Åland uppdelad i 16 kommuner. Ålands Statistiska Utredningsbyrå (ÅSUB) brukar i sina statistiska redovisningar dela upp Åland under kategorin *skärgården* och *landsbygden* samt *Mariehamn*, vilken definieras som Ålands enda stad (ÅSUB 2012:3). Inom varje kommun finns ett antal mindre byar. Byarna är uppbyggda av ett fåtal familjer och det bor mellan 40-100 personer i varje by.

Enligt statistiken finns idag ca 28 500 fast bosatta personer på Åland (ÅSUB 2012:3). Omkring 40 procent av befolkningen bor i Mariehamn. I de nio landsbygdskommunerna bor 51 procent och de resterande nio procenten av befolkningen är bosatta i de sex skärgårdskommunerna, som har färjeförbindelse med det åländska fastlandet. Bortsett från Mariehamn bor det färre än 150 personer per kvadratkilometer i kommunerna, vilket betyder att dessa uppfyller OCDE:s definition av landsbygdsområde (ÅSUB 2012:3).

Åland tillhör Finland men är ett självstyrande landskap. Åland har därmed en unik politisk status – landskapet har ett eget folkvald lagting med lagstiftningsbehörighet och som utser en regering där många viktiga beslut angående samhället fattas. Självstyret gör det möjligt för Åland att stifta egna lagar inom områden såsom sjukvård, utbildning, kommunförvaltning, polis, post, näringsliv etc. Trots att Åland tillhör Finland är Åland i enlighet med lagstiftning enspråkigt svenskt (Eriksson; Johansson 2004 et.al.).

Primärnäringarna tillsammans med livsmedelsindustrin sysselsätter idag omkring 1300 personer, dvs. drygt fyra procent av befolkningen (Statistisk årsbok för Åland 2012). Nio procent eller ca 14 000 hektar av landarelen utgörs av åkermark och fyra procent eller ca 5700 hektar av beten (Åland i siffror 2012; Statistisk årsbok för Åland 2010). Sommartid syns många betande djur i landskapet - inte minst kor, hästar och får. Jordbruket är i förhållande till Sverige småskaligt och gårdarna har i medeltal omkring 19 ha odlingsmark och 35 ha skog. (Statistisk årsbok för Åland 2012).

3. Begrepp

En viktig underliggande fråga för hela denna utredning är frågan om hästnäringens betydelse för den åländska landsbygdsutvecklingen. Termen landsbygdsutveckling är visserligen långt ifrån entydig (Hansen 2008) men kan allmänt sägas ha att göra med människors möjligheter att kunna leva och verka på landsbygden. Enligt OECD:s definition klassas ett område som landsbygdsområde om där bor färre invånare än 150 personer per kvadratkilometer (Socioekonomisk beskrivning), medan svenska myndigheter gärna definierar landsbygd som det som inte är tätort. Detta pekar mot ett av de mer grundläggande kännetecknen vid landsbygden, nämligen att den präglas av glesa strukturer. Glesheten innebär ofta att det saknas underlag för att kunna upprätthålla service och arbetstillfällen (Westholm & Waldenström 2008). Hästnäringen kan då sägas ha en potentiell betydelse för landsbygden på två sätt. För det första ökar den landsbygdens attraktivitet som boendemiljö och, för det andra, kan den bidra till att bredda försörjningsunderlaget.

I diskussioner kring utveckling har man under senare decennier blivit allt mer observant på att en utveckling också måste vara hållbar. Den självklara utgångspunkten för all diskussion kring hållbar utveckling är Brundtlandkommissionen, som 1987 definierade hållbar utveckling som ... *en utveckling som tillfredställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov.*² Begreppet kom från början starkt knytat till en strävan att avvärja hot mot miljö och ekologiska system men har senare utvidgats med såväl ekonomiska som sociala aspekter. Även ”hållbar utveckling” är ett begrepp, som är svårt att definiera enkelt och entydigt men det är vanligt att man med begreppet avser insatser och verksamheter som inte överutnyttjar naturresurserna, som kan vara beständiga över tid, som ger en sund ekonomisk avkastning och som är socialt rättvisa. Det är sådana aspekter jag haft i åtanke när jag diskuterat i vilken mån den åländska hästnäringen är ett uttryck för en hållbar utveckling.

4. Metod

Studien *Hästnäringens betydelse för Åland* grundar sig i huvudsak på en enkät men har, för att få en djupare tolkning och ett noggrannare resultat, kompletterats med intervjuer och litteraturstudier. Där till har seminarier, studieresor och deltagande observationer används för faktainsamlingen.

4.1 Enkät

En enkät kan sägas utgöra en kvalitativ arbetsmetod som möjliggör att en stor mängd data kan samlas in och behandlas (Svenning, 2003). Den huvudsakliga uppgiftsinsamlingen som studien grundas på har skett i en omfattande elektronisk enkät, som utfördes under november månad 2012³. Enkäten besvarades av 206 hästhållare, av vilka 171 besvarade alla frågor och de övriga 35 endast vissa. Enkäten omfattade totalt 29 frågor (se bilaga 1). Vissa av frågorna riktade sig specifikt till företagare medan andra är formulerades för personer med hästar som hobbyverksamhet. Enkäten har man tydligt angett vilka frågor som riktar sig till hobbyverksamhet respektive näringsverksamhet. Det gav något olika svarsfrekvens på olika frågor. Frågorna bestod av både flervalsfrågor samt avslutas med tre öppna frågor där respondenterna fick möjlighet att med egna ord beskriva vilka tjänster som saknas för hästhållning på Åland idag, samt vilka utvecklingsmöjligheter, framtidsvisioner samt hinder för utveckling inom näringen han/hon såg (Se bilaga 1 och 10).

Enkäten utarbetades från grunden men med stöd från två tidigare undersökningar som konstruerats i samband med svenska studier relaterade ämnet. Dessa två studier är *Hästhållning i Sverige 2010* utförd av jordbruksverket samt *Hästnäringens samhällsekonomiska betydelse för Sverige* utförd av studenter vid Sveriges

² Formellt var kommissionen tillsatt av FN 1983 och benämndes **Världskommissionen för miljö och utveckling (World Commission on Environment and Development, WCED)**. Kommission tillkom för att ge förslag för att förbättra en situation som, menade FN, kännetecknades av försämringar när det gällde mänsklig miljö och naturresurser, vilket hade negativa konsekvenser för ekonomisk och social utveckling. Rapporten hette formellt *Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future*.

³ Enkäten är elektronisk utformad i enkätprogrammet Netigate. Programmet är utrustat med funktioner som till stor del underlättat arbetet med sammanställningen.

Lantbruksuniversitet 2004. Ytterligare stöd för utarbetande av enkäten gavs av styrgruppen för projektet, referensgruppens medlemmar samt verksamhetsledaren för travbanan.

4.2 Intervjuer

Den kvalitativa arbetsmetoden med intervjuer och deltagande observationer ger tillfälle att ta del av andra människors perspektiv på ett djupare plan vad än en enkät ger möjlighet till. Intervjuer och observationer ger därmed möjlighet att studera och förstå hur andra upplever situationen de befinner sig i. Metoden bygger på tolkning snarare än mätning av data och strävar mot förståelse av sammanhang snarare än förklaring av orsakssamband. (Teorell & Svensson 2007).

Intervjuerna har varit av två slag: djupare intervjuer med utvalda referenspersoner representativa för näringen samt kortare telefonintervjuer för information till kostnadsberäkningarna. För de mer ingående intervjuerna valdes åtta personer, som direkt eller indirekt har stor kunskap om, erfarenhet av och inflytande inom den åländska hästnäringen (bilaga 2). Intervjuerna har gjort det möjligt att tillföra en ytterligare dimension till de resultat, som enkäten gav genom nyckelpersonernas bilder av upplevelser och erfarenheter (Teorell & Svensson 2007).

I denna studie upprättades ett frågeschema men frågorna har inte följts på ett alltigenom strukturerat sätt. Samtalen varierade mer eller mindre utifrån intervjuperson och att svarsalternativen har varit öppna. Detta har bidragit till levande intervjuer och mycket diskussion. (jfr Teorell, Svensson 2007). För att underlätta faktainsamlingen har samtliga intervjuer spelats in på band, varefter relevant information har transkriberats.

4.3 Deltagande observation

Under arbetets gång har deltagande observation skett vid flera tillfällen. Genom att sammanställningen av studien skett vid Ålandstravet en till tre dagar per vecka, har jag fått möjlighet att lyssna på samt involverats i åtskilliga diskussioner rörande hästnäringen och driften av anläggningen, samt fått möjlighet att träffa olika människor som på något sätt berör näringen. Det har skapat en fördjupad förståelse för hela näringen. (jfr Teorell, Svensson 2007). Utöver detta har jag medverkat i olika evenemang, så som; byte av staketet vid ovalen på travbanan under ett talkoarbete arrangerat av Ålenskur Islandshästförening tillammans med Ålands Hästsportförening (ÅHSF); medverkan på ÅHSF höstmöte, visions- och strategidag samt på projektets studieresa till Axevalla Skara Hästland.

4.3.1 Seminarium/ Studieresa

Den 16-17 november 2012 anordnades en studieresa, för att ta del av det svenska projektet *Skara Hästland*, som startats av Skaraortens ryttarförening 2011. Projektet syftar till att öka samarbetet mellan olika discipliner inom hästnäringen samt till att få igång mer samarbete mellan travbana och ridanläggning. Resan gick via Eskilstuna Sundbyholms travbana, där man satsat på en fristående islandshästoval, sedan vidare till Axevalla Travbana och Skålltorp, där Skaraortens Ryttarförening bedriver sin verksamhet. Axevalla travbana, som drivs av Västergötlands travsällskap, är bland de främsta i Sverige vad det gäller satsning på

utbildning och tillvaratagande av ungas intresse inom travsporten. I anslutning till travbanan bedrivs en av Sveriges största utbildningar inom travsport. (Skara Hästland, 20-12-2012).

Resan gjordes för att ge inspiration åt utvecklingen av hästnäringen på Åland och gav också fröt till många intressanta utvecklingsidéer, speciellt kring just samarbeten mellan discipliner. Sammanlagt 20 representanter från Åland var med på resan, däribland verksamhetsledaren och sportchefen vid Ålands Hästsportförening. Under studieresan till Skara hölls ett seminarium under överresan till Sverige, där deltagarna tillsammans tog fram en SWOT-analys med utgångspunkt i *hästnäringen på Åland* (Se bilaga 8).

4.3.2 Visionsdag med hästsportföreningen

Den 7 oktober hölls en visionsdag i hästsportföreningens regi. På visionsdagen medverkade styrelsen samt hästsportföreningens personal bestående av verksamhetsledare, sportchef och anläggningsansvarig. Under visionsdagens upprättades en utvecklingsplan där samtliga styrelsemedlemmar fick måla upp visioner för såväl närliggande år som på lång sikt. Under visionsdagen påbörjades även utformningen av föreningens helhetsvision. Diskussionen från visionsdagen dokumenterades och finns som en bilaga i arbetet (bilaga 12).

4.4 Övriga metoder och faktainsamling

4.4.1 Inkomstmetoden

För att få uppgifter om företagets försäljning till hästägarna har *inkomstmetoden* använts, dvs. att berörda företag har obetts uppge sin totala försäljning direkt koppling till hästnäringen. Från dessa siffror har det sedan varit möjligt att räkna fram den totala försäljning som hästsektorn skapar för det åländska företagen. (ÅSUB Rapport 4: 2003). Uppgifterna har fått via telefonintervjuer med företagen samt företagets årliga bokslut. För närmare uppgifter om referenspersoner/företag se bilaga 2.

4.4.2 SWOT-analys

SWOT-analys är ett teoretiskt verktyg som hjälper till att identifiera styrkor, svagheter, hot och möjligheter inom exempelvis en organisation, produkt, tjänst, region etc. SWOT-analysen är enkel och möjlig att använda på många olika nivåer och ger en bild av nuläget (Nordberg, 2006). För att på ett effektivt sätt få ett enkelt grepp över nuläget i den Åländska hästnäringen, var SWOT-analys ett bra verktyg. SWOT analysen (se bilaga 8) utfördes främst under ett seminarium i samband med studieresan till Axevalla. På seminariet deltog 15 personer från skilda discipliner inom hästnäringen. För att få analysen så fullständig som möjligt har den i efterhand kompletterats med åsikter från referensgruppens medlemmar (se bilaga 8). Analysen har i dessutom kompletteras med åsikter som framkom i samband med hästsportföreningens styrelses visionsdag den 7 februari 2013.

4.4.3 Intressentanalys

Hästnäringen berör många intressenter i samhället. För att översiktligt illustrera dessa har en intressentanalys formulerats (Se bilaga 9). Intressenter är de aktörer som på ett eller annat sätt kommer i kontakt med, berörs eller involveras i ett projekt/verksamhet. För att enkelt kunna kartlägga detta har en s.k. intressentanalys använts (jfr Tonnqvist, 2010). Modellen delar upp intressenterna i fyra områden – marknad, samhälle, investerare och medarbetare. Eftersom

hästnäringen har intressenter i alla de fyra olika kategorierna har det varit ett mål att kunna visa under vilken kategori intressenterna faller in. Det råder ingen jämvikt mellan intressenterna i analysen vilket betyder att vissa av intressenterna bidrar mer till hästnäringen än andra (Bakka, 2006). Noteras bör att intressenterna alltid skiljer sig åt beroende på vilken typ av organisation eller projekt man valt att studera (Forslund, 2009).

4.4.4 Kartläggning av finansieringsstöd

För att få fram siffror gällande beviljat finansieringsstöd till hästnäringen på Åland har samtliga protokollsböcker under åren 1992 – 2012 från jordbruksbyrån (N21) samt Allmänna byrån (N12) noggrant gått igenom. Ålands Landskapsregerings databas för dokumenthantering har varit till mycket stor hjälp då beloppet räknats ut. Protokoll förda mellan åren 2000-2012 har funnits i protokollböcker förvarade på landskapsregeringens registratorkontor. Resterande protokoll (1992-1999) har kunnat hämtas från landskapsarkivet. Mellan år 2000-2012 har dokumentationen varit mycket noggrann och därav enkel att sammanställa. Då man för åren 1992-1999 varit tvungen att leta protokoll i arkivet har det varit lite mer komplicerat att fastställa den exakta summan angående utbetalt finansieringsstöd för tidsperioden.

4.4.5 Kartläggning av hästantal

I samband med projektets kickoff den 10 oktober 2012 informerades intressenter om kartläggningen av det åländska hästantalet. För att komma till ett så exakt antal som möjligt har hästarna kartlagts byavis i kommuner där hästantalet varit omfattande (Sund, Saltvik, Jomala, Finström, Hammarland och Lemland). Kartläggningen har skett genom ett muntligt hörande av aktiva hästaktörer. Uppgifterna grundar sig på ett hundratal telefonintervjuer. Sociala medier såsom Facebook har varit till stor hjälp, då information om kartläggningen har nått ut till många berörda via mediet. Många nyckelpersoner har kontaktats och bidragit med information gällande antal hästar, ägare samt ras. Även projektets referensgrupp har varit inblandad i kartläggningen och bidragit med information.

4.5 Validitet respektive reliabilitet

Validitet är ett begrepp som uttrycker att man verkligen har undersökt det man hade som mål att undersöka och inte någonting annat, medan reliabiliteten beskriver hur korrekt och tillförlitligt det man mäter är (Teorrell & Svensson 2007; Borg & Westerlund 2007; Thurén 2008). Ser man till liknande studier som utförts i Finland och Sverige har man där generellt fått liknande resultat som denna studie visar på. Reliabiliteten för studien kan därför antas vara god. I studiens slutsatser återkopplas dessa till syfte och problemformuleringar, vilket understryker validiteten. Studien tillförlitlighet stärks också av att jag har god kännedom om det område som studierats och därmed också kunnat göra ett representativt urval av nyckelinformanter.

5. Bakgrund

Redan 1885 hölls den första registrerade travtävlingen på Åland. Platsen för tävlingen var Slemmernes is utanför Mariehamn. På 1930-talet började man även anordna utbildningar i hästskötsel och hovbeslag vid Ålands lantmannaskola. I samband med det ökande intresset för travsporten köpte Ålands hästavelsförening upp sex hektar mark i Norrböle kring 1940.

Marken kom att bli grunden för det som idag är Ålands Hästsportförenings anläggning med travbana, hoppbanor, dressyrbanor samt islandshästoal. Anläggningen går under namnet Ålandstravet. Intresset för travsporten fortsatte att öka och 1956 hölls det första totalisatortravet på Åland, vilket innebar att pengar är inblandade i vadhållningen. 2001 introducerades ATG spelen på Åland. Samtidigt skedde en ombyggnad av travbanan till en hästsportanläggning med banor för flera discipliner inom hästsektorn - inte bara travsport. Från och med år 2005 har omkring tio hopp- och dressyrtävlingar per år anordnats vid Ålandstravet samt omkring fem islandshästtävlingar. Några av dessa tävlingar har varit på nationell nivå bl.a. Finska Mästerskapen för islandshästar 2005 och Finska Mästerskapen i hästhoppning 2009 (Carlsson & Stefansdotter 2009).

Näringen har idag vuxit sig så stor att en kartläggning av de samhällsekonomiska effekterna och möjligheterna till en differentiering för mindre gårdar på landsbygden har blivit av intresse. Det stigande intresset för såväl trav- som ridsport har medfört att antalet hästar på Åland ökat och därmed en allt större efterfrågan av förnödenheter och tjänster förknippade med hästhållning. På många jordbruk har efterfrågan på hästfoder kommit att bli ett gott komplement till en lönsam foderproduktion (Naucér & Olofsson 2005).

Det har under åren gjorts ett par försök att kartlägga antalet hästar. På begäran av Ålands Landskapsregering gjorde elever vid hästskötarlinjen på Ålands Naturbruksskola år 2000 en kortfattad studie gällande hästnäringen i landskapet. I studien uppskattades hästantalet vid den tidpunkten till ca 520 st (Alén et al. 2000). Till Hästavelserföreningens 100-årsjubileum år 2009 gav föreningen med ekonomisk hjälp från Ålands Penningautomatförening (PAF), Ålands Landskapsregering och privata aktörer ut en bok med titeln "Hundra år i hästvåg". Boken beskriver förtjänstfullt kända personer inom den åländska hästnäringen och likaså hästar som betytt mycket för näringens utveckling (Carlsson & Stefansdotter 2009). Våren 2010 påbörjade dåvarande verksamhetsledare på Ålands Hästsportförening åter en ny inventering av hästaktörer och hästar på Åland. Siffran över antal hästar som då rapporterades var 580 (Blomqvist Jan 2011). Denna korta utredning kan inte beaktas som komplett men var en början till det som denna mer omfattande studie har som målsättning – nämligen en kartläggning och utredning av *Häst-Åland*.

Denna studie har bedrivits som ett projekt i Ålands Hästsportförenings regi och har pågått mellan september 2012 och april 2013. Utredningen har finansierats av Ålands Landskapsregering, Europeiska regionalfonden (ERUF), samt andra lokala finansiärer. Fokus har legat på att lyfta frågor kring hästnäringens utveckling, så långt detta varit möjligt inom projektets ramar (jfr Tonnqvist, 2008; Bakka 2006). Studien utgör samtidigt mitt examensarbete inom agronomprogrammet med inriktning på landsbygdsutveckling. Projektet inleddes med en kickoff i oktober 2012 öppen för samtliga intressenter i hästnäringen på Åland. Samtidigt startades en Facebooksida med namnet *Hästnäringen på Åland* med syfte att informera intressenterna om projektets fortskridande. Tanken är att sidan skall fortsätta existera som ett forum för hästnäringen på Åland även då projektiden är slut. Resultatet av projektet redovisades vid tre tillfällen - två seminarier på Åland under våren 2013 samt en gång vid Sveriges Lantbruksuniversitet.

5.1 Hästnäringen ur ett svensk perspektiv

Ur ett svenskt perspektiv finns flera studier som visar på att hästnäringen utvecklats enormt under det senaste århundradet (Johansson, Andersson et.al 2004) . Enligt Fryberg (2011) omsätter hästnäringen i Sverige omkring 45 miljarder kronor och kan därmed räknas till en mångmiljardindustri med en samhällsekonomisk betydelse. Statistiken ger en bild av att var tredje svensk medborgare har någon sorts relation till hästvärlden. Antalet hästar i Sverige har under en tidsperiod om 35 år fyrdubblats. (Fryberg 2011). Det totala antalet uppskattade hästar i landet är idag ca 300 000 fördelade på omkring 2000 jordbruk samt på ridskolor och privatpersoner. Dessa skapar i sin tur direkt och indirekt omkring 28 000 arbetsplatser för landets medborgare. (Stark & Collman 2012). Av 28 000 indirekta och direkta arbetsplatser är ca 10 000 helårstjänster. Med det hästantalet är Sverige ett av de hästtätaste länderna i Europa. På de Svenska ridskolorna spenderar svenskarna ca åtta miljoner ridtimmar (Carlsson & Lundén 2011) . Nyman (2002) et al. skriver att hästnäringen i Sverige har kommit att bli den femte största inkomstkällan inom lantbruket genom försäljning av foder, uthyrning av boxplatser och hästturism etc. (Nyman 2002).

5.2 Hästnäringen ur ett finskt perspektiv

Även i Finland har det skett en enorm utveckling inom hästnäringen. Finlands centralorganisation Suomen Hippos har uppskattat antalet hästar i Finland till 75 000 år 2012 och forskning visar att antalet hästar hela tiden ökar. (Andersson & Eklund 2011). Av Finlands hästar är ca 27 000 varmlodiga travhästar, 21 000 finnhästar, 17 000 ridhästar och 10 000 ponnyer (Pussinen & Thuneberg 2010 s. 7). Enligt en artikel i tidningen Ridsport (4.12.2012) har intresset för ridsport under det senaste 15 år fördubblats i Finland. Inom Finlands ryttarförbund finns förhoppningar om att antalet hästar skall öka från 75 000 till 100 000 inom en snar framtid. (Tidningen Ridsport 4.12.2012). En betydande del av omsättningen inom den finska hästnäringen är knuten till travtävlingar genom dess spelverksamhet (Andersson & Eklund 2011). ⁴ Varje år anordnas ca 600 travtävlingar i Finland med omkring 8000 starthästar (Suomen Hippos, 4.4.2012).

5.3 Trender i hästnäringen

På uppdrag av Svenska hästnäringens nationella stiftelse publicerades nyligen rapporten *Hästnäringen i förändring*. I rapporten framkom att vissa av hästnäringens organisationer under de tre, fyra sista åren upplevt stagnation och att deras verksamhetsområden fått en minskad efterfrågan. Trenden är inte densamma i Finland, där intresset för ridsporten rapporteras växa, entusiasmen är stor och medlemsantalet i föreningarna ökar (Tidningen Ridsport 4.12.2012). Fryberg menar att det i Sverige jämförelsevis blivit svårare att rekrytera nya intressenter och attrahera människor till ideellt arbete inom hästsektorn. Detta fenomen har även observerats på Åland i samband med tävlingsarrangemang, där det krävs ett gott underlag av frivilliga arbetsinsatser (se bilaga 8). Tove Pahlman, grundare av Midgård Islandsstall, gör detta konstaterande i en intervju i samband med resonemang kring förändring inom den Åländska hästnäringen:

⁴ För närmare jämförande siffror mellan finsk- och svensk hästnäring se bilaga 5 tabell 7

Det är svårt att få folk att jobba ideellt, folk har så mycket hela tiden – det bara är så nuförtiden

Ordförande för Ålenskur Jens Andersén bekräftar dock vid föreningens medlemsmöte att antalet medlemmar ökat från året 2011-2012 och att föreningen haft ett framgångsrikt och aktivt år. Fryberg konstaterar att trots stagnation inom hästnäringens organisationer kan man utgående ifrån svenska hästskattningar från 2004 och 2010 se att antalet hästar under tidsperioden ökat i Sverige. Denna trend är bevisligen densamma i hela Europa (Hägglom, Rantamäki – Lahtinen & Vihinen 2005). Hägglom et al. (2005) bekräftar att hästnäringen är en av de snabbast växande landbygdsnäringarna inom Europeiska Unionen. Svenska rapporter visar på att hästar har kommit att bli en mer vanligt förekommande förekomst i tätortsnära områden. Femlings (2007) undersökning pekar på att 2/3 av de svenska hästarna idag finns i tätortsnära miljöer.

När Tove Pahlman, ägare av Midgård Islandsstall, ser tillbaka menar hon att det skett stora förändringar inom hästnäringen på Åland. Tove beskriver förändringen såhär:

Det har hänt mycket, när vi startade verksamhet en gång i tiden så fanns 20 islandshästar på hela Åland och det var jätteovanligt med privathästar - folk hade inte hästar och nu är det överallt och alla har hästar och många rider.

Vad det gäller utbudet av hästar har det även här skett förändringar. Utbudet av hästar är idag betydligt större än tidigare och prisbilden för inköp av häst har ändrats med efterfrågan och utbud. Referensperson Jeanette Eriksson bekräftar detta och säger:

Man kan se tydliga trender i att utbudet av hästar blivit större och priset på hästar överlag sjunkit

Däremot har omkostnaderna i hästvärlden liksom inom det övriga lantbruket höjts och det finns en samhällelig uppfattning att det har blivit dyrare att hålla häst (LRF Konsult, 10.05.2012).

6. Hästnäringen på Åland idag

Nedan följer redovisade resultat och sammanställning av materialinsamlingen. Som mest har 206 av ca 390 hästägare svarat på enkäten vilket motsvarar en svarsprocent om 53 % (alla frågor har inte haft lika hög svarsprocent). Svarsfrekvensen på enkätens frågor har varit mycket varierande. Enkäten riktades till samtliga hästhållare på Åland. Med hästhållare menas både privatpersoner med hästnäring som fritidssysselsättning samt personer med hästnäring som inkomstkälla. Hästhållaren är den person som har det praktiska ansvaret för hästen. Enkätens tre avslutande frågor har varit öppna och gett möjlighet för respondenterna att ge ett mer ingående svar. Dessa svar sammanfattas i bilagor. Enkäten har gett ett brett spann av hästmänniskor på Åland chans att medverka i studien och få sin åsikt hörd. Att inkludera ett så brett deltagande har varit möjligt då studien omfattar endast ett mindre geografiskt område, och möjliga respondenter därav är relativt begränsat.

6.1 Antal hästar och geografisk fördelning

Utredningen har kunnat fastställa att antalet hästar på Åland den 1.12.2012 uppgick till 815 stycken. Hästarna har grupperats i två kategorier storhäst respektive ponny (under 148 cm i mankhöjd). Den fördelningen kommer att användas i studiens olika beräkningar, av diagram 1 framgår att antalet stora hästar är 468 och antalet ponnyer 347. Kartläggningen av hästantalet har utförts med största noggrannhet. Det bör dock påpekas att det sannolikt finns ett mörkertal men att det inte är särskilt högt. Hästpopulationens storlek har stor relevans för studien, eftersom antalet hästar påverkar behovet av servicetjänster.

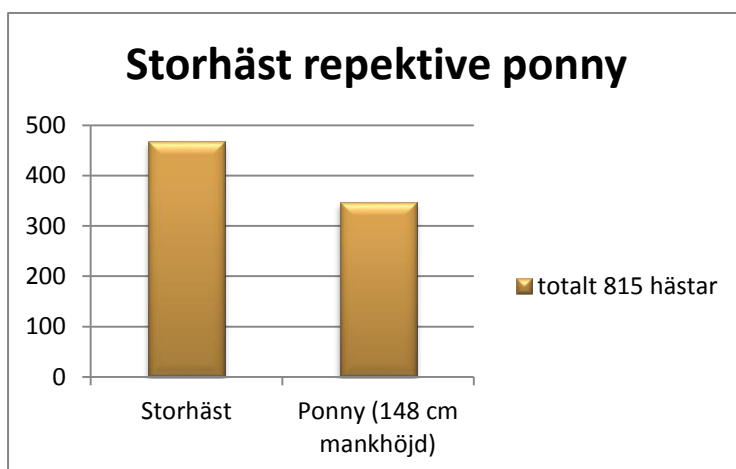

Diagram 1: Antalet hästar fördelade "storhäst" och "ponny"

För en noggrannare redovisning av hästarnas användningsområden har hästarnas indelats i fem kategorier; varmblodiga travare, islandshästar, stora ridhästar, ponnyer och "övriga". Detta för att illustrera ungefär hur många hästar som finns inom varje disciplin i diskussionen kring olika evenemang och sportverksamheter (se bilaga 3 diagram 2). För studien har det varit särskilt viktigt att särskilja travhästarna, då dessa genom spelverksamheten kräver särskild uppmärksamhet. Det kan konstateras att det förekommer ett stort antal raser på Åland, där islandshästen är den mest populära, tätt följd av travhäst och svenskt halvblod. De bör tilläggas att antalet travhästar inkluderar alla varmblodiga travhästar, oavsett om de

används till körning eller ridning. Halvblod utgör den tredje största rasen på Åland. Konstateras kan, att fördelningen mellan hästarna och deras användningsområden är relativt jämn. Av diagram 2 i bilaga 3 presenteras en närmare illustration av fördelningen.

Ur samhällsekonomiskt perspektiv är det av intresse att få en uppfattning om hur hästarna fördelar sig geografiskt. Det kan konstateras att 743 eller 91 % av hästarna återfinns på landsbygden, 43 eller 5 % i skärgården och 32 eller 4 % i Mariehamn (bilaga 3, diagram 3).

I Sverige finns många kommuner (jfr Heby kommun *Häst i Heby*) som profilerar sig genom att marknadsföra sig som hästkommuner (Bodiger, 2007). Det har därför varit av intresse att se om någon kommun urskiljer sig i detta avseende. Det kan konstateras att Hammarland och Sund är sådana kommuner. Hela fördelningen framgår av diagram 4 bilaga 3.

6.2 Antalet hästägare

Hästägare kan vara antingen privatpersoner eller företag. För en tydligare redovisning av de åländska hästägarna har studien särskilt dessa i två kategorier. Ytterligare nio personer som svarade på enkäten hade häst på foder och räknas inte som hästägare i detta sammanhang.

6.2.1 Privat

Baserat på de 173 personer som svarat att de hade sina hästar för privatbruk fås ett medeltal om 1,8 hästar per hästägare. Om de hästägare som inte svarat på enkäten kan antas äga 1,8 hästar per person skulle det innebära att det totala antalet privata hästägare på Åland är 390 st. Då har näringsidkarnas ca 115 hästar räknats bort från totalantalet om 815 st. En likvärdig siffra uppskattades i samband med de telefonintervjuer som gjordes vid kartläggningen av hästantal och kan därmed anses trovärdig. Många får sin första häst i tonåren och intresset för hästen håller i sig genom åren. Hästägandet är mest förekommande i åldern 13-54 år (se diagram 7 i bilaga 3). Antalet hästägare tycker minska med stigande ålder. Orsaker till detta är inte klarlagda. Här kan även insamlingsmetoden ha spelat roll. Majoriteten av hästägarna på Åland är liksom i övriga Europa kvinnor. Hela 94 % av de som besvarade enkäten är kvinnor, vilket är en siffra jämförbar med finska undersökningar (Hägglom 2005 et al.). Den lokala ridklubben Sleipners statistik över ”besök på ridskolan” visar att endast 4 % av besöken gjorda av män.

6.2.2 Företag

När antalet hästägare specificerats kunde åtta personer med hästar som huvudsyssla särskiljas. De åtta näringsidkarna har sammanlagt 115 hästar. Företagen håller därmed i medeltal 14,4 st hästar. Kartläggning av samtliga åländska hästföretag, även de som inte besvarat enkäten, visar att av totalt 22 företag drivs 17 st av kvinnor vilket motsvara 77 % (se bilaga 6 tabell 1)

6.2.3 Hästkluster

En intressant observation i samband med kartläggningen är att i kommuner där hästföretagare har startat lyckad hästverksamhet i mitten på 1990-talet har dessa kommit att bli ”hästkommuner”. Hammarland och Sund ligger i topp vad det gäller hästantal. I dessa två kommuner iakttas en tendens till små ”hästkluster” där människor med ett särskilt intresse för hästen valt att bosätta sig i närheten av de hästverksamheter som etablerats. Goda exempel på

detta fenomen kan ses i Hammarland där det idag finns flera hästföretag etablerade - Stall Eriksgård, Stall Aftonsol, Stall Joy och Västerbacka gård. Även i byn Tranvik i Sund, där Midgård Islandsstall bedrivit verksamhet, har kommit att bli en riktig "hästby". Björlin, sportchef på Ålandstravet är själv uppväxt och bosatt i Tranvik, berättar att i byn finns ca 50 hästar och totalt 100 invånare, vilket betyder en häst på varannan person. Under de senaste åren har fyra stycken hus i byn sålts. Vid tillfället då husen bjudits ut har tre av dessa hus haft flera spekulanter med intresse för hästar. Även Tove Pahlman bekräftar att flera inflyttade till Tranvik har valt att bosätta sig i byn på grund av goda träningsförutsättningar vid Midgård Islandsstall anläggning:

Faktiskt är det många som kommit hit till byn för att det har ridit här och blir det nått till salu och så köper de huset. Det är enkelt att ha häst här i byn – här finns ju allt. Tranvik är en hästtät by, det kan man inte komma ifrån.

I Sund finns idag en häst på var tionde person. Av kommunens totalt 115 hästar är 72 stycken islandshästar vilket helt säkert beror på att Midgård Islandsstall är etablerad i kommunen och haft en mycket central roll i fråga om att sprida intresset för rasen. Dessa konkreta exempel illustrerar tydligt hur hästen fungera som ett dragplåster till inflyttning och därmed bidrar till en levande landsbygd.

Att människor som har ett intresse för hästar väljer att bosätta sig inom samma geografiska område är inget unikt fenomen. Hästmänniskor vill bo där förutsättningar för träning av sin häst/ sina hästar är goda. I Sverige har entreprenörer sett hästmänniskor som människor vilka det går att tjäna pengar på. Julmyra Gård i Heby kommun, belägen i närheten av Uppsala, är ett exempel. Där har investerare sett potentialen i hästnäringen och upprättat aktiebolaget "Julmyra Horse Center" med syfte att skapa "hästnära boende" för människor med ett särskilt intresse för hästar. Bolaget har investerat i mark och byggt upp en infrastruktur med bostadstomter, stall, vägar, belysta ridstigar, el och bredband. I anslutning till tomterna finns travbanan samt ridhus. Personer som väljer att investera i boende på Julmyra Gård får tillgång till alla dessa faciliteter och möjlighet till uppställning av sina hästar. Underhåll och drift av anläggningarna sköts av Julmyra förvaltning. Julmyra Horse Center är ett unikt hästsportcentrum och tanken är att bli Sveriges första minisamhälle/ "Hästby" för hästsport. (Julmyra Horse Center 08.02.2013). Konstateras kan att hästintresset för många kan utgöra en drivkraft att flytta från staden till landsbygden.

Ser man till utvecklingen av hästnäringen på Åland ur ett långsiktigt perspektiv bör det inte vara en omöjlighet att i framtiden erbjuda stallplatser och uppföra bostäder i närheten av den redan befintliga anläggning som finns i Norrböle. En kombination av boende och tillgång till en bra träningsanläggning kunde locka människor med ett speciellt intresse för hästar att flytta till

Åland.

Bild 1: Islandshästar med dess förmåga att gå i mjuk tölt är mycket uppskattade inom turridningsverksamhet. Foto: Carl-Oskar Aaro.

6.3 Hobby eller näringsverksamhet

Om man ser hästen som fritidsaktivitet så är den ganska komplex och styr ens liv rätt mycket - Det är fostrande och ger en annan dimension åt allt liv och leverne (Ulf Eriksson, november 2012)

Helt naturligt har de flesta hästägare sina hästar som fritidintresse. 154 av 179 svarande anger i enkäten att de har hästar som hobbyverksamhet. Resterande personer generera någon form av biinkomst från hästarna. Med tanke på Ålands litenhet kan ses de som ett förhållandevis högt antal (se bilaga 3 diagram 12).

I den del av enkäten där hästhållarna fick gruppera sig enligt hobbyverksamhet alternativt näringsidkare efterfrågades vilka olika verksamhetsformer hästhållarna intresserar sig för. Det gavs möjlighet att kryssa för flera alternativ. Det vanligaste användningsområdet inom hobbyverksamhet visade sig vara ridning följt av körning. Galopp är en icke utövad hobbyverksamhet på Åland. I bilaga 3 diagram 13 finns närmare illustration av användningsområde för häst i hobbyverksamhet.

Bland personer som har hästar som inkomstkälla ser svarsfördelningen helt annorlunda ut. Också i denna grupp har respondenterna haft möjlighet att välja flera svarsalternativ. Den populäraste verksamheten att bedriva inom det åländska hästföretagen är inackordering följt av avel och uppfödning. Konstateras kan att det på Åland finns någon form av företag som

bedriver kommersiell verksamhet inom alla kategorier (försäljning, avel, trav, ridning, körning, tursim, inackordering, ridkola, och rehabilitering). Galopp är en disciplin som är helt outvecklad på Åland. För närmare illustration av företagens verksamhetsområden se bilaga 3 diagram 14. Endast fyra företag har i enkäten uppgett hästnäringen som sin huvudsakliga inkomstkälla även om åtta personer tidigare har angivit hästnäringen som sin huvudsyssla. Den vanligaste bolagsformen för det åländska hästföretagen är enskilda näringsidkare (se bilaga 3 diagram 15).

Den förda lantbruksstatistiken konstaterar att det idag finns sju gårdar på Åland som är registrerade med hästnäring som huvudverksamhet, vilket innebär att 1 % av Ålands totala antal registrerade gårdar är hästgårdar. (ÅSUB Rapport 2003:2). Samtliga hästföretagare på Åland har mindre än fem anställda och klassas därmed som småföretagare. Av enkätens respondenter har åtta personer sagt sig ha hästnäringen som huvudsyssla. Det tyder på att samtliga s.k. "hästgårdar" på Åland har besvarat enkäten. En närmare kartläggning av det åländska hästföretagen illustreras i bilaga 6 tabell 1.

Inackordering är en verksamhet som flera av studiens referenspersoner anger att det finns en efterfråga på. Mia Andersson bekräftar att inackorderingsstallet i anslutning till Sleipners ridskola idag har full beläggning och efterfrågan på stallplatser finns.

Nu har vi bara nio privata stallplatser på Sleipner, skulle man ha flera boxplatser kunde man uppmuntra flera att skaffa egen häst och ställa upp den här för att få hjälp. Skulle den möjligheten finnas att ha hästen på ett ställe där man fick kontinuerlig hjälp av folk som har hästkunskap skulle fler klara av att ha egen häst. Skall de vara själva någonstans i skogen så blir det kanske inte så bra

Linda Björklöf, en ung kvinnlig hästföretagerska, hyr idag ett av stallen vid travbanan av Ålands Hästsportförening för att bedriva hästverksamhet. Idag står ca tio hästar uppstallade vid travbanan och boxplatserna är eftertraktade bekräftar Linda Björklöf. Tove Pahlman som efter nedläggningen av ridskoleverksamheten istället valde att som bisyssla hyra ut stallet för inackorderingsverksamhet menar också hon att efterfrågan på stallplatser finns. Tove Pahlman har idag 10-12 inackorderade hästar vid Midgård Islandsstall.

Liksom annan forskning som berör lönsamheten i hästföretagen (jfr Bodiger 2007) delger studiens referenspersoner uppfattningen att hästverksamheten inte alltid är ekonomiskt hållbar, i alla fall inte i förhållande till arbetsinsats.

När jag hade ridskolan jobbade jag hela tiden kändes det som, jag var knappt hem och lagade middag (Tove Pahlman, februari 2013)

Hästverksamheten går att leva på men inte så mycket mer. De hästföretagare på Åland som idag bedriver eller har bedrivit hästverksamhet menar att vara hästföretagare snarare är en livsstil än något man blir rik på. En av undersökningens referenspersoner uttryckte sig såhär:

Det har varit svårt att få det att gå ihop ekonomiskt när man skulle behöva ta ut mycket mera pengar egentligen men man kan inte göra det - Det är jättesvår ekvation.

De företagare som bedriver hästverksamhet på Åland upplever att det är svårt att erhålla en god lönsamhet inom bolagen. Företagen omsätter relativt stora belopp men vinsten är inte god i förhållande till arbetsinsats - en trend som bekräftats sett likadan ut i många år (Stefansdotter & Karlsson 2005). Ulf Eriksson, referensperson bekräftar påståendet:

– Det har alltid varit hårt att kunna försörja sig på hästar

6.4 Arbetsinsats och sysselsättning

Den åländska hästhållaren lägger ned många timmar på sitt hästintresse. Enligt 60 % av enkätsvaren är tidsåtgången 30-90 timmar per månad vilket i snitt motsvarar 2-3 timmar om dagen . Varje dag sätter de åländska hästägarna tillsammans ner 1000 timmar om dagen på sina hästar. Det betyder ca 365 000 ideella timmar per år, motsvarande drygt 200 helårsanställningar. Ovanstående siffra gäller endast hobbyverksamhet. Näringsidkare lägger naturligtvis ned mer tid på sin verksamhet. Fyra av enkätens svarande uppgav att de lägger ned över 300 timmar i månaden på verksamheten (bilaga 3 diagram 8a) . En av studiens referenspersoner och hästföretagare bekräftar:

Jag jobbar sju dagar i veckan om man inte är bortrest, det är väl då man är ledig från stallet. Nog blir det många timmar om dagen – det blir det.

Enkätundersökningen visar att hästen/hästarna även engagerar kompisar (medryttare) och övriga familjemedlemmar . Ulf Eriksson säger såhär:

Alla håller på med något som alla är intresserade av, och alla brinner för det man håller på med - då skapas ett engagemang (Ulf Eriksson, november 2012)

Intresse för hästarna skapar en gemenskap bland de människor som håller på med dem. Jeanette Eriksson förklarar exempelvis hur gemenskap kommer till uttryck i samband med hästtävlingar:

När vi har haft de här stora hästtävlingarna, fast folk gnäller lite och det är hysteriskt innan så finns det ändå glädje sen när man får träffas tillsammans och slita och riva i de där bommarna eller vad det nu än är – det är viktigt för gemenskapen.

Av de 103 respondenter som uppgav att familjen hjälpte till med skötseln av hästen/ hästarna, var den övriga familjens insats i 20 % av familjerna lika stor som den svarandes, dvs drygt 100 timmar i månaden (bilaga 3 diagram 8b). En svarande beskriver situationen som nedan:

Mamma hjälper mig ca 14h per månad, även pappa lägger ner många timmar men vid få tillfällen ex. renovera transporten och ta in hö etc. Det svårt att uppskatta hur många timmar det handlar om. Även morfar är engagerad genom sådd, underhåll och skörd av hö o havre. Övriga som sambo o syskon hjälper också till. (anonym respondent)

En annan fråga som ställdes var ifall hästägaren har hjälp med hästen/ hästarna av utomstående personer. Endast en respondent säger sig ha anställda, men 34 % eller 58 personer svarade att det har hjälp av 1-2 medryttare. Den tid medryttarna lägger ner varierar

mellan 3-60 timmar per månad. Det betyder att hästarna utöver familjen ger ett fritidsintresse åt ytterligare 58-116 personer.

Enligt Stark och Collman (2012) skapas Sveriges 300 000 hästar direkt och indirekt 28 000 arbetsplatser. Om så är fallet skapar 100 hästar 9,3 arbetsplatser. Baserat på dessa siffror ger de åländska hästarna direkt och indirekt avlönat arbete till ca 75 personer.

6.5 Utbildning

På Åland har det tidigare funnits utbildning inom hästbranschen. Ålands Naturbruksskola (ÅNBS) inledde höstterminen 1993 en 3-åring hästskötarutbildning. Teoriundervisningen hölls då på naturbruksskolan och den praktiska undervisningen vid företaget Stall Aftonsol. Under de år (1993-2011), som hästskötarutbildningen funnits på Åland har totalt 104 personer utexaminerats från den hästskötarutbildningen. För närmare illustration av antal utexaminerade elever vid ÅNBS se bilaga 3 diagram 11. En stor del av de åländska hästhållarna har bevisligen bedrivit studier vid ÅNBS. En närmare redogörelse av hästhållarnas olika utbildningsområden framgår av bilaga 3 diagram 10. År 2011 lades skolan ned och idag finns det ingen utbildning inom branschen att tillgå annat än föreningarnas kursverksamhet samt kortare kurser som anordnas via hushållningssällskapet "Pro Häst". Bland annat berättade Mikael Kanill berättar att han i privat regi hållit utbildning på Åland men saknar en bra plats att hålla utbildning på:

Vi har haft en föreläsning borta i Sund, i skolans lokaler. Där berättade jag om hur en normalskoning kan se ut utan att lägga den på tävlingsnivå. Sen gick jag igenom hovsjukdomar. Det var väl ett 20-tal personer där tror jag. Föreläsningen uppskattades måste jag säga. Sådana här föreläsningar kan det bli fler av på Åland. Vi försöker hitta en bra plats - utbildningsbehov om hovvård finns hos hästägare på Åland!

Mikael Kanill samt andra referenspersoner som besöker Åland upplever att kunskapsnivån generellt är lägre här än hos svenska hästhållare och ser ett väsentligt behov av utbildning.

Jeanette Eriksson VD på JS terapier har under åren haft många praktikanter från Ålands Naturbruksskola och säger att hon tycker att det är ledsamt att skolan lagds ned. Flera av praktikanterna som kom till JS terapier för att praktisera med hästar öppnade ögonen för att jobba med djur och människor i kombination. Eriksson bekräftar att flera av naturbruksskolans elever efter praktiktiden och examen valde att utbilda sig till närvårdare. Js terapier tar emot 6-8 praktikanter årligen från de åländska skolorna (**Jeanette Eriksson, december 2012**)

6.6 Föreningsverksamhet

Runt de olika disciplinerna inom hästsporten har det under åren grundats ett antal föreningar och den åländska hästnäringen kan bekräftas ha ett aktivt föreningsliv. Föreningen ridklubben Sleipner titulerades nyligen "årets förening" av Finska ryttarförbundet (NÅ 22.04.2012). Idag finns fem aktiva hästföreningar på Åland med totalt ca 650 medlemmar (se bilaga 6 tabell 2). Det kan förekomma dubbelt medlemskap, i synnerhet inom de två föreningarna som bedriver verksamhet inom islandshäst. Hur många som har dubbelt medlemskap har inte närmare

undersökts. De flesta av de åländska föreningarna är intresseföreningar. Två föreningar driver ekonomisk verksamhet vilka är Ålands Hästsportförening och Ridklubben Sleipner r.f. dessa har också har det högsta antalet medlemmar. Medlemsantalet i Ålands Hästsportförening var som högst i slutet på 1990-talet. År 1998 uppgick antalet medlemmar i föreningen till 303 stycken. Hästsportföreningen har sedan 2012 en 100 procentig tjänst uppdelad på två halvtidstjänster - en verksamhetsledare och en sportchef. Utöver dessa personer finns en person anställd med ansvar för skötsel av anläggningen. En närmare redogörelser för de åländska hästföreningarna finns i bilaga 6 tabell 2.

Bild 2: Ridkurs med Midgård Islandshästklubb våren 2013 Foto: Liz Mattsson

De åländska hästföreningarna understöds årligen med verksamhetsbidrag från Ålands Idrott. Ålands Hästsportförening r.f. tilldelas varje år verksamhetsbidrag från Ålands Penningautomatförening PAF. Verksamhetsbidraget till föreningarna varierar från år till år. För närmare redogörelser av utbetalda belopp till föreningarna se bilaga 6 tabell 3.

Studerar hästföreningarna medlemsregister syns en tydlig kvinnlig dominans. Cirka 90 % av medlemmarna i hästföreningarna är kvinnor med undantag från hästsportföreningen där fördelningen mellan män och kvinnor är 50/50 (bilaga 6 tabell 2). I Ålands Hästsportförening, som traditionsbundet mestadels sysslat med travsport under åren, sägs fördelningen mellan män och kvinnor vara mycket jämn. Då aktiviteter som rör travet är på agendan bekräftas en manlig dominans medan det vid övriga föreningars aktiviteter främst engagerar kvinnor. (Jfr Brandt, 2011). Carina Carlssons & Mari Stefansdotters (2005) sammanställning över hästavelsföreningens historia illustrerar att männen dominerat travsporten under det senaste 100 åren. Ulrica Björilin, sportchef vid Ålandstravet bekräftar dock att de kvinnliga kuskarna ökat markant på Åland under senare åren.

6.7 Ridskoleverksamhet

På Åland finns idag två verksamma ridskolor. Ridklubben Sleipner har varit verksam sedan 1968 och Stall Aftonsol inledde sin ridskoleverksamhet 1992. På dessa två ridskolor finns idag totalt 450 aktiva ryttare. Det två ridskolorna omsätter årligen tillsammans ca 415 000 euro. Ett antal mindre ridskolor var även aktiva mellan åren 1995-2011 men har idag lagt ner sina verksamheter. Största orsaken till nedläggningarna uppges vara dålig lönsamhet i förhållande till arbetsinsats (**Tove Pahlman, februari 2012**).

I studien har det gjorts fördjupade intervjuer med personer som kan ge viktig information från olika verksamhetsområden. En av de intervjuade är ridklubbens stallchef Mia Andersson. Hon konstaterar att de två ridskolor som idag är aktiva har båda full beläggning. På ridskolan Sleipner hållas totalt årligen 8723 lektioner. Mia Andersson tror att de flesta som önskar rida på Åland har fått plats och att behovet täcks av de ridskolor som finns:

Som det ser ut i dagsläget räcker det till med Aftonsol och Sleipner men skulle endera ridskola stänga finns det ett överskott av elever. Just nu har vi relativt fullt på Sleipner, lite plockplatser här och där. Vi kanske har lite färre ryttare nu än vad vi haft tidigare. Det beror nog antingen på att fler skaffar egen häst tidigare eller att ekonomiska läget i världen är lite sämre.

Ridskolan Sleipner är också en aktiv arrangör av tävlingar och olika kurser. År 2011 anordnades 16 tävlingar på Sleipner med totalt 712 starter. Dessutom anordnas olika hästkurser. På dessa kurser deltog totalt 149 personer. Utöver detta anordnar Sleipner uppvisningar, ridläger m.m. Det totala antalet besöken som gjordes på Sleipners aktiviteter år 2011 var ca 12 000. Mia Andersson menar att en viktig förändring för ridskolorna är att ridskoleelever idag slutar rida i en tidigare ålder för att istället bli skötare på någon privat häst. På Ridklubben Sleipner finns även en ungdomsgård, ungdomsgården är öppen alla vardagskvällar och drivs av en ungdomsledare anställd av Mariehamns stad. På ungdomsgården har ungdomarna möjlighet att tillsammans utöva olika aktiviteter exempelvis hästpyssel, bakning och film. Mia Andersson bekräftar att mellan 10-30 personer besöker Sleipners ungdomsgård varje dag och ser arbete med ungdomsledaren som mycket viktig del av ridskolans verksamhet.

Forsberg (2007) beskriver i tidigare forskning ridskolans kulturella kontext, meningskapande och positiva effekter på eleverna. Mia Andersson bekräftar de goda effekter som ridskolan har på dess elever:

Du får i ett tidigt skede lära dig att ta ansvar men också att man tidigt får hjälpa andra. Som 10-åring får du redan vara med och leda, bli skötare till någon häst och du kan vara med och leda någon ridskolehäst. Du får exempelvis visa yngre elever hur det skall kratsa hovarna och på det sättet känna dig lite viktig – jag kan det här och jag kan lära någon annan. Ibland händer det att de här mindre barnen får visa någon vuxen som inte kan så mycket och just har börjat rida. Dessutom umgås man med väldigt olika åldrar av människor, det tror jag är nyttigt. Framför allt lär man sig ta ansvar och man måste vara en auktoritär ledare för hästen. Man växer upp med att det är på ett visst sätt vad det gäller rutiner osv och man

får inte hela tiden göra såsom man vill. Det finns exempelvis en orsak till varför man inte får ge hästarna godis och att hästarna skall äta på vissa tider.

Stallet, både privata anläggningar och offentliga är ställen som för många ålänningar idag fungerar som en ypperlig mötesplats:

I och med inackorderingar är det mycket människor som rör sig här och på helgerna är det folk här från morgon till kväll – stallet har blivit en ganska social plats faktiskt där människor träffas och umgås. (Tove Pahlman, december 2012)

Bild 3: På de åländska ridskolorna rider sammanlagt omkring 430 elever regelbundet ridlektioner och stallet blir för många en viktig mötesplats. Foto: Liz Mattsson

Trots att ridskolorna på Åland upplever att beläggningen har minskat något de senaste åren och att många elever sluta rida lite tidigare visar trenden att allt fler vuxna hittar till ridskolan. Sleipner har idag åtta vuxengrupper vilket är fler än någonsin (TÅ 10.05.2013). Mia Andersson uppfattar att hästintresset hos den åländska befolkningen överlag växer:

”Om man jämför det ridskolemässigt, så det vi kan se med ridskolan är en trend att barnen slutar rida lite tidigare eller att de blir medryttare på andra hästar. Ridskolan har jättestrikt säkerhet, du kan ju inte ta ut en häst och gå och beta med den som du kanske kan göra vid ett annat stall så en del kanske upplever att det blir lite mer utmaning att vara på andra ställen. Överlag upplever jag att hästar blir ett större intresse hela tiden och fler som vill skaffa häst och folk skaffar häst fortare kan man nästan säga. (Mia Andersson, november 2012)

Tove Pahlman som år 2011 valde att lägga ner sin ridskoleverksamhet på Midgård Islandshästsportförening resonerar kring lönsamheten i ridskoleverksamhet:

För att få en ridskola att gå ihop så tror jag att den måste drivas som Sleipner som en förening. Sleipner får bidrag och har möjlighet till att ha en verksamhetsledare där. Den har en helt annan grund att stå på än en privat person som skall driva ridskola som ett företag. Jag tror att det behövs mycket pengar och årliga pengar som skall in för att folk skall kunna få rida för sådana pengar så att det går att rida. Det handlar ju om barn med föräldrar som skall ha råd att betala den här ridningen.

Tove Pahlman resonerar kring hur ökningen att privata hästar på Åland har ändrat förutsättningen för att bedriva ridskoleverksamhet.

Nu är det många som har sin privata häst och inte hinner med den alla dagar. Dessa söker folk som kan komma och rida. Det tror jag är en orsak till att det blivit svårare att bedriva ridskoleverksamhet. Idag är det så lätt att åka till kompiserna och rida - man behöver inte åka till en ridskola. För 20 år sedan måste man till en ridskola för att få rida men idag kan du rida överallt.

I beskrivningarna av ridskoleverksamheternas problem framträder ett slags paradox. Den positiva trenden vad gäller hästintresset, skapar samtidigt svårigheter för ridskolorna eftersom många söker sig till privata hästägare i stället för ridskolorna.

6.8 Rehabiliteringsverksamhet

I Sverige är ridning den största handikappidrotten. Omkring 4000 handikappade personer i Sverige utövar ridning som fritidssysselsättning. Hästen har visat sig vara en viktig resurs ifråga om rehabilitering hos individer med funktionshinder eller sociala problem (Hästen i politiken, 2006). På Åland finns idag ett etablerat företag som bedriver näring inom branschen. Jeanette Eriksson driver sedan 1993 aktiebolaget ”Stall JOY” på Åland. På Stall JOY får varje vecka omkring 40 personer, både kvinnor och män i åldrarna 3-78 år med olika handikapp, chans till rehabilitering. Handikappen är mycket varierade. Vanligtvis tilldelas klienterna remiss från bl.a. Ålands hälso och sjukvård. Rehabiliteringsperioden brukar vanligtvis hålla på i en till två år. Jeanette menar att hästen i kombination med naturen är ett mycket bra ”verktyg” i rehabiliteringssyfte. Innan klienterna börjar arbeta tillsammans med hästen får de ofta vara med och planera någon växt, mata fåglar eller dyl. Hon säger att naturen är full av bra resurser att använda i rehabiliteringssyfte och beskriver hästen som ett ”rehabiliteringsverktyg” såhär:

Hästen är ju ett fantastiskt redskap i fysioterapin och synnerhet neurologin. Inom neurologin använder man stora bollar som hjälpmedel i träning och hästen kan ses som väldigt ”mjuk och skön boll” - och bollar är ju det bästa redskapet som finns. (Jeanette Eriksson, december 2012)

Jeanette anser att hästen även har visat sig vara en fin kamrat för personer som känner sig ensamma. Det finns studier som pekar på att rehabilitering där kontakten med djur inkluderas har haft positiva medicinska effekter (Sverige som hästland, 2003)

Hästen tar en mycket fin kontakt. Den dömer inte. Hästen låter en vara som man är. Stallmiljön har även den sociala biten - många av våra klienter är väldigt ensamma. (Jeanette Eriksson, december 2012)

Stall Joy är inte det enda stället på Åland där handikappverksamhet bedrivs, även ridskolan Sleipner har möjlighet att ta emot handikappryttare. Totalt antal besökare i handikappverksamheten på Sleipner är ca 240 st per år.

Bild 4: Fjordingen Ramona på JS Ridterapi trivs med sitt arbete att rehabilitera människor med olika typer av handikapp. Foto: Jeanette Eriksson

Ridterapi har visat sig ha många goda effekter på människor. Jeanette Eriksson bekräftar:

Självförtroendet växer oerhört mycket med hjälp av ridterapi. Många är väldigt rädda av sig som kommer hit och är försiktiga att exempelvis gå i trappor. Hållningen blir också definitivt mycket bättre med hjälp av ridningen. Ridningen ger en otrolig fin hållning för de här ryttarna och en god självsäkerhet.

Hästen har också visat sig kunna rehabilitera såväl yngre som äldre med varierande handikapp. Forskningen beskriver även hur umgänget med hästar utvecklar den sociala sidan hos barn och ungdomar som har svårigheter i kontaktskapandet till andra barn. Detta sker både genom utvecklandet av relationen till hästen och i andra hand genom att upptas i den

gemenskap som ridskolorna erbjuder (Nyman et.al 2002). Jeanette Eriksson bekräftar också detta:

Många av våra klienter har diagnoser som bidrar till svårigheter i att förstå växelverkan med andra människor - man ser bara sig själv i världen. Jag menar inte att man är egoist, utan man har ett sådant handikapp. Här kan hästen vara till stor hjälp. Hästen måste ta hänsyn till människan men människan måste också ta hänsyn till djuret och bemöta det med värdighet.

Eriksson menar att det är dyrt att anställa och hade hon tillgång till mer resurser har hon dröm om att anställa flera personer att arbeta i företaget. Dock påpekar hon att är företaget ändå skall hållas på en småskalig nivå och inte bli någon industriell verksamhet. Företaget JS terapier har idag fem personer anställda, en på heltid och resten på deltid (bilaga 6 tabell 1). Jeanette säger:

Ju fler vi är desto lättare blir det för alla – arbetskraft är viktigt för säkerheten inom ridterapi.

6.9 Islandshästen på Åland

Bild 5: Linda Karlsson med hästen femgångshästen Frosti frá Hamrafossi visar passläggning vid Finska mästerskapen 2005 på Åland (Foto: privat)

Enligt kartläggningen finns det totalt 187 islandshästar, vilket gör islandshästen till den största hästrasen på Åland. Midgård Islandsstall som drivs av Tove Pahlman har varit central för utvecklingen av islandshästnäringen. Under åren 1995 till 2011 bedrev Pahlman ridskole- och

turridningsverksamhet, när ridskolan hade som störst beläggning red omkring 150 personer på Midgård Islandsstall. Trots god beläggning i verksamheten valde Tove Pahlman efter många år av hårt arbete och dålig lönsamhet att lägga ned ridskoleverksamheten. Ett beslut som oroar islandshästentusiasterna på Åland då Midgård har fungerat som nyckeln till nyrekrytering av islandshästryttare. Hon menar att lönsamheten i förhållande till arbetsbördan i företaget inte var god nog för att fortsätta:

Hade man kunnat erbjuda en bra lön så hade det varit lättare att få tag i bra arbetskraft - tyvärr hade man ju inte ekonomi till det - det var svårt att få ihop till en halvtidslön.

Det finns idag två Islandhästföreningar registrerade på Åland: Ålenskur Islandshästförening och Midgård Islandshästklubb samt tre registrerade företag med inriktning på islandshäst. Islandshästens spridning på Åland har utvecklats enormt under de senaste 20 åren – antalet hästar av rasen har dubblats åtta gånger på 20 år.

Islandshästovalen vid travbanan som uppfördes 2002 utnyttjas flitigt av islandshästryttarna för tävling men framför allt träning. Varje år hålls 3-4 tävlingarna på ovalen. Finska Mästerskapen för islandshästar anordnades för första gången på Åland år 2005 och kommer återigen anordnas sommaren 2013. Vid tillfället 2005 startade 53 ekipage, varav tio deltagare från Åland (NÅ 29.06.2005) . Till årets Finska Mästerskap för islandshästar är 65 ekipage anmälda. Finska Mästerskapen för islandshäst omsatte enligt år 2011 års budget ca 13 500 euro där den största intäktsposten var anmälningsavgifter om ca 7500 euro⁵. Ålänningarna håller generellt en hög nivå inom islandshästsporten (Stefansdotter & Karlsson 2005). Under årens lopp har ålänningarna gjort fina prestationer nationellt och tagit hem flera FM guld. FM på hemmaplan år 2005 var det mest framgångsrika mästerskapet någonsin. Vid den mästerskapstävlingen tog ålänningarna hem totalt åtta guldmedaljer, tre silvermedaljer och ett brons (NÅ 14.07.2005). Nästan varje år syns någon ålänning få vara med och representera Finland i landslaget för islandshästar. Tove Pahlman är detta år (2013) uttagen att representera Finland i Världsmästerskapen i Berlin. Utöver sin egen landslagsplats tillsammans med den egenuppfödda hästen Freyr från Midgård är två andra avkommor från Tove Pahlmans avelsverksamhet uttagna att representera Finland i avelsklasserna vid VM 2013.

⁵ Budget Finska mästerskapen för Islandshästar 2012

6.10 Travet på Åland

Bild 7: Ålandstravet stor-trav augusti 2012 (Foto: Jenny Karlsson)

Travet är i Finland liksom i Sverige en ekonomiskt mycket betydande verksamhet inom hästnäringen. Travsporten genererar årligen en stor omsättning pengar ifråga om spel på hästar. Det första travet kördes på Åland redan 1885 (Stefandotter & Karlsson 2005). I Finland uppgår omsättningen av tospel i samband med travtävlingar till en summa av 270 miljoner euro per år. Idag finns 43 travbanor i Finland på vilka det årligen arrangeras omkring 625 tävlingar. (Eklund & Andersson, 2011). Sett till svenska siffror omsätter spelet på hästar i Sverige ca 10 miljarder svenska kronor. Av den summan betalas ca 70 % tillbaka som vinster till de som spelar. (Johansson et al. 2004).⁶

På Åland hör travsporten till en av de mest populära disciplinerna och engagerar mycket folk inom hästnäringen. Kartläggningen visar att travhästar utgör den näst största gruppen hästar i landskapet. Enligt kartläggningen 1.12.2012 finns det idag 158 travhästar på Åland varav omkring 40 stycken är färdiga starthästar som tävlas på Åland, i Finland och Sverige. Under åren som gått har flera åländska travhästar gjort fina insatser utanför Åland och vunnit prisbelönta V75- lopp som gett god avkastning. Bland dessa hästar återfinns Tequila Zon (2004-2007), Indian Silver (1996-2000) och Davidov (2004-2009). För närmare redogörelse av hästarnas insprungna pengar se bilaga 6 tabell 4.

⁶ Närmare redogörelse av travet på Ålands omsättning finns i kapitlet om "Hästnäringens samhällsekonomiska betydelse"

Under ett ”vanligt trav” startar ca 85 hästar varav majoriteten från Sverige (se bilaga 6 tabell 5). Omkring 300-400 åskådare besöker Ålandstravet vid varje travtillfälle som anordnas. Under stortraven som ordnas ett par gånger varje sommar tävlar ca 100 travhästar och dessa tävlingar lockar mellan 800-1200 personer. Till varje trav behövs kring 35 funktionärer. Det flesta som arbetar på traven är ålänningar. Hästveterinär måste finnas på plats, vilken i nuläget anlitas från Sverige. Även domare och huvudstarter anlitas utanför Åland (**Ulrika Björlin, januari 2013**).

De intäkter som travet får in utgörs främst av startavgifter, boxhyror samt biljettförsäljning (se bilaga 6 tabell 6). Servering i samband med traven har tidigare genererat stora intäkter för organisationen men dessa har minskat under senare tid på grund av det svaga ideella intresset. Serveringen har därför hyrts ut serveringsplatserna till lokala företagare. För att öka intäkterna har verksamhetsledare i samråd med styrelse beslutat att Hästsportföreningen skall återta serveringen 2013. I dagsläget bär sig inte travet utan verksamhetsbidrag och sponsorer. Den stora utgiften för Ålandstravet är prispengarna (se bilaga 6 tabell 6)

Skulle det finnas 100 stallade starthästar på Åland kunde vi anordna 20 trav varje sommar
(**Niklas Åkerholm, februari 2013**)

Bild 8: Glad vinnare vid Ålandstravet 2012. (Foto: Jenny Karlsson)

År 2013 planeras sex stycken travdagar på Åland, varav ett stortrav som kommer att vara TV-sänt. Stortravet sänds via alla ATG-ombud i Sverige och Fintoto-ombud i Finland. På Åland fungerar företagen Tipsettan, Select, Mattssons, HUGOS och ombudet i Maxinge som spelombud.

Vissa av traven som körs på Åland sänds via TV, kanal 75 och Finn toto. Niklas Åkerholm, Odds Compiler/ Campaign Manager på PAF säger:

Man ser ju här vad ett TV-trav ger – ett TV-trav ger nästan 1 miljon kr mer i omsättning än ett trav som inte sänts.

Ulrika Björlin, sportchef på Ålandstravet ser att de startfärdiga travhästarna på Åland gärna skulle få vara ännu fler än idag:

Vi har för få hästar på Åland – i princip alla våra hästar startar då det anordnas trav men det räcker inte. (Ulrika Björlin, sportchef, januari 2013)

Det skulle finnas möjlighet att anordna fler TV-sända trav från de åländska travtävlingarna men eftersom underlaget av starthästar är tunt, är det i dagsläget svårt att leva upp till ATGs krav vad det gäller antal hästar och kvalitet för tv-sändning. Om ett större antal ekipage hade möjlighet att anmäla sig till traven skulle det bidra till en större kvalitet på de hästar som tävlar - Problemet på Åland idag är att alla hästar som önskar får delta i loppet och det blir ingen konkurrens om platserna. Ulrika Björlin förklarar:

Ju bättre hästar vi har desto högre omsättning blir det på ATG spelen – så det gynnar ju inte bara oss, det gynnar hela Åland.

Ulrika Björlin ser positivt på saken och menar att nyrekryteringen vad det gäller travhästar ser lovande ut i stunden:

Under flera år har det varit ca fem tvååringar på Åland som tränas med syfte att börja tävla och i år har vi minst nio stycken på gång!

Ulrika Björlin menar att en trend inom travsporten idag är att hästarna tränas vid tidigare ålder och mer intensivt vilket gör att omsättningen på travhästar är större nu än tidigare. Travsporten på Åland är generellt amatörbaserad vilket även den finska travsporten till stor del är (Ulf Eriksson, privat travtränare, december 2012).

Bild 9: Ulrika Björlin, sportchef på Ålandstravet, Ålandstravets referent Hasse Gustavsson samt travvärd Stefan Eriksson (Foto: Jenny Karlsson)

6.11 Saknade tjänster

Studien har kunnat identifiera ett antal tjänster som saknas inom den åländska hästnäringen. Enkätstudiens resultat pekar på att det på Åland finns brist på hovslagare och veterinärer. Ridhus/körhall, som är tillgängliga för allmänheten är något som respondenterna saknar. Även rid- och körvägar runt om på Åland är någonting som hästhållarna efterfrågar (diagram 20).

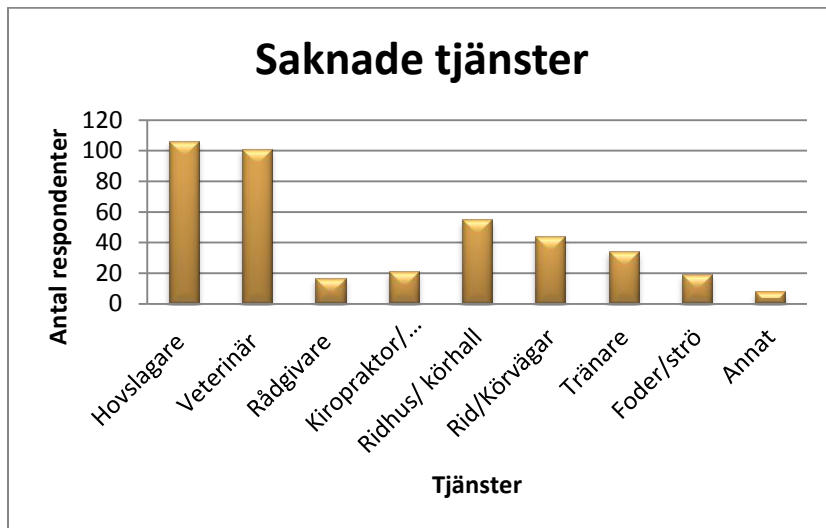

Diagram 2: Antal saknade tjänster inom den åländska hästnäringen

Micke Kanill, är utbildad hovslagare bosatt i Stockholm menar att den åländska hästnäringen är i akutbehov av hovslagare:

Om vi säger en hovslagare som skor på heltid behöver ha 120-130 kunder, vi räknar då på att man skor var 7:e vecka och 3-4 hästar om dagen. Med tanke på hur många privathästar det finns på Åland behövs det nog minst fem heltids hovslagare här - idag finns det noll. Så det är kris här egentligen. Med lätthet skulle fem personer kunna försörja sig av hovslageri.

I enkäten där respondenterna har haft möjlighet att utveckla sina svar har problemet gällande hovslagarbrist kommenterats och understrukits i omgångar. Även bristen på kompetenta hästveterinärer är något som skapar oro hos de åländska hästhållarna. Citaten nedan återger hur några respondenter uttrycker sig gällande *saknade tjänster* inom den Åländska hästnäringen:

Det finns för få hovslagare på Åland - man måste vänta flera veckor på hovslagare från Sverige.

Jag hoppas på att det kommer att finnas kompetent hovslagare, veterinär och kiropraktor på kobben i framtiden!

Fremst saknar jag kompetent hovslagare och kompetent hästveterinär. Det känns väsentligt att ha tillgång till dessa när det akut inträffar något olycksfall eller sjukdomsfall. Jag tycker det finns bra möjligheter för träning här och övrig kunskap ser jag inga problem i att söka utomlands.

Bristen på hovslagare/veterinärer på Åland är ett stort orosmoment för att kunna göra en större satsning inom hästnäringen.

Under ett tiotal år har behovet av en veterinärklinik på Åland diskuterats. År 2005 gjordes en mindre utredning angående ärendet att uppföra av en hästklinik. Utredningen visade vid detta tillfälle att en klinik på Åland inte skulle vara ekonomisk lönsam (Danielsson, 2005). I enkäten där respondenterna haft möjlighet att ge kommentarer har flera respondenter åter lyft önskan om hästklinik:

Det bör en finnas stationär hästklinik på Åland så man skulle slippa åka till Sverige för att få behandling

Mindre klinik inne på travbanan i Mariehamn som är bemannad 1-2 dagar per vecka så slipper vi en massa farande för mindre åkommor.

En klinik eller kunskap och utrustning hos veterinärerna för att slippa åka utomlands när man behöver hjälp

Turridningsverksamhet är också någonting som ofta kommer på tal när hästnäringen på Åland diskuteras. Tove Pahlman berättar vid intervjutillfället att hon, trots att hon avslutade turridningsverksamheten för många år sedan, fortfarande blir kontaktad angående förfrågningar om turridning. Tove bekräftar att efter nedläggningen av den verksamhet som hon tidigare bedrivit finns det idag ingenstans på Åland där det erbjuds gångartridning med islandshäst. I flera av de öppna enkätsvaren uttrycks en önskan om mer turismsatsningar inom hästnäringen:

Någon borde ha en välorganiserad fritidsverksamhet med islandshästar. Turridning både för lokalbefolkning och turister!

Jag hoppas att Åland blir mer öppet för hästsport och hästturism. Det borde finnas en stor utvecklingspotential med tanke på att det finns så mycket kulturmarker och skogar med så mycket skogsvägar.

7. Hästnäringens samhällsekonomiska betydelse

Det är inte bara inköp av hästen som kostar mycket pengar - hästen måste kontinuerligt utfordras, verkas och skos, vaccineras, avmaskas, behandlas av veterinär, transporteras, försäkras och följas upp genom massage och kiropraktik. Den skall även stallas upp, ha utrustning och utbildas. Studiens kostnads kalkyl (bilaga 1) visar att äga häst innebär ett flertal kostnader. De tjänster som hästägaren behöver köpa för hästens välmående skapar stora omkostnader för hästägarna. Kostnaderna för hästar varierar visserligen mycket beroende av användningsområde, ras, hur man väljer att hålla häst etc, men handlar oavsett om flera tusen euro per år. Ser man till omsättningen inom näringen är grovfoderförsäljning, uppstallning och hovbeslag betydande kostnadsposter som genererar stora försäljningsintäkter i hästsektorn. I detta kapital redovisas de samhällsekonomiska effekterna av hästnäringen på Åland och näringens totala omsättning baserat på enkätsvar och prisuppgifter inhämtade med hjälp av inkomstmetoden. Flera av de företag som kontaktas för prisinformation och försäljning har emellertid inte haft möjlighet att ange exakta siffror då försäljningen till häst och lantbruk vanligen inte separeras i företagets bokföring. Storlek av försäljningen har uppskattats av anställda samt genom studier av bokslut. Beloppen som anges i studien bör därför endast läsas som riktlinjer men skall ge en bild över hästnäringens ekonomiska betydelse i samhället.

7.1 Värdet av åländska hästarna

I enkäten har hästhållarna haft möjlighet att uppskatta ett ekonomiskt värde på samtliga hästar de äger. Utgående ifrån enkätens skattningar torde det totala värdet av de åländska hästarna röra sig kring 2 miljoner euro och utgöra en summa av 2550 euro per häst. För närmare redogörelser (se bilaga 7 beräkning 4).

7.2 Omsättning av foder och strö

Hästarna förbrukar en stor mängd foder. Foder delas huvudsakligen in i grovfoder och kraftfoder samt mineraler och andra tillskott. Nedan följer en redovisning av det åländska hästarnas totala foderförbrukning baserat på respondenternas enkätsvar samt uppgifter från AB Lantbruk. I avsnittet beaktas även värdet av strö.

Det finns olika sätt att beräkna vallareal för hästnäringen. I studien presenteras tre varianter:

- a) För att uppskatta behovet av vallareal för att producera grovfoder har i alternativ 1 använts samma mått som i svenska studier vilket är 0,66 hektar per häst (Naucmér & Olofsson, 2005). Omvandlat till de åländska hästarna betyder det att dessa nyttjar cirka 540 hektar foderareal och naturbeten.
- b) I den aktuella studien efterfrågades hur många hektar den åländska hästhållaren har tillgång i form av betes- och foderareal för sina hästar. 53 personer besvarade frågan. Totalarealen uppgavs till 426 hektar. De åtta svarande som har störst areal har ett genomsnitt på 27 hektar för sina hästar. Dessa är möjligen de som har hästar som huvudinkomstkälla. Resterande 45 uppger i snitt 4,6 hektar. Uppskattas totalarealen utgående ifrån dessa rekommendationer skulle innebära att de övriga 340 hästägarna åtminstone måste beta 0,6 hektar för sina 1,8 hästar eller totalt 204 hektar.

Sammantaget blir då minsta möjliga areal för de åländska hästarna 630 hektar. En naturlig förklaring till den större arealen är att man här har god tillgång på naturbeten och eventuellt odlar fodret mer extensivt.

- c) Det går även att uppskatta foderarealen genom att beräkna hur stor foderkonsumtionen är för hästarna. Den mängd foder som de åländska hästarna förbrukar har räknats fram utgående ifrån antalet hästar samt ett uppskattat medeltal av foderbehovet hos ponnyer respektive storhäst. Enligt husdjursrådgivare Tina Danielsson vid Ålands Hushållningssällskap äter islandshästar och ponnyer ca 6 kg grovfoder per dag under de åtta vintermånaderna och 3 kg per dag under de fyra sommarmånaderna (hö med fukthalt 18 %). Travhästar och större ridhästar är i genomsnitt i behov av ca 10 kg grovfoder under åtta månader och 5 kg per dag under de fyra sommarmånaderna. Observeras bör att grovfodergivan kan variera förhållandevis mycket beroende på fodrets kvalitet.⁷ Utgående ifrån nedan redovisade siffror (se tabell 3) med en uppskattning⁸ om att vallen avkastar 6000 kg/ha innebär att 359 hektar av de åländska vallarna odlas som grovfoder till hästnäringen.

	Antal hästar	Pris (25cent/kg)	Foderbehov sommar (kg)	Foderbehov Vinter (kg)	Antal rundbalar per år (ca 300 kg/st)	Pris per rundbal (75 euro)
Häst	468		407 700	1 123 200	5240	
Ponny	347		124 900	499 700	2150	
Totalt:	815 st.	538 875 euro	532 600 kg	1 622 900 kg	Ca 7400 st.	555 000 euro

Tabell 3: Grovfoderförbrukning hos de åländska hästarna

På Åland finns totalt ca 14 000 hektar åkerareal för odling av spannmål och vall samt 5600 hektar natur- och skogsbeten (Statistisk årsbok för Åland ÅSUB). Enligt redovisat resultat kan sammanfattas att de åländska hästarna nyttjar mellan 500-600 hektar åkerareal årligen för sin grovfoderkonsumtion och kostnader konstateras därmed uppgå till ca 600 000 euro per år.

⁷ För detaljerad beräkning se bilaga 8 punkt 2

⁸ Se lantbrukskalender 2013

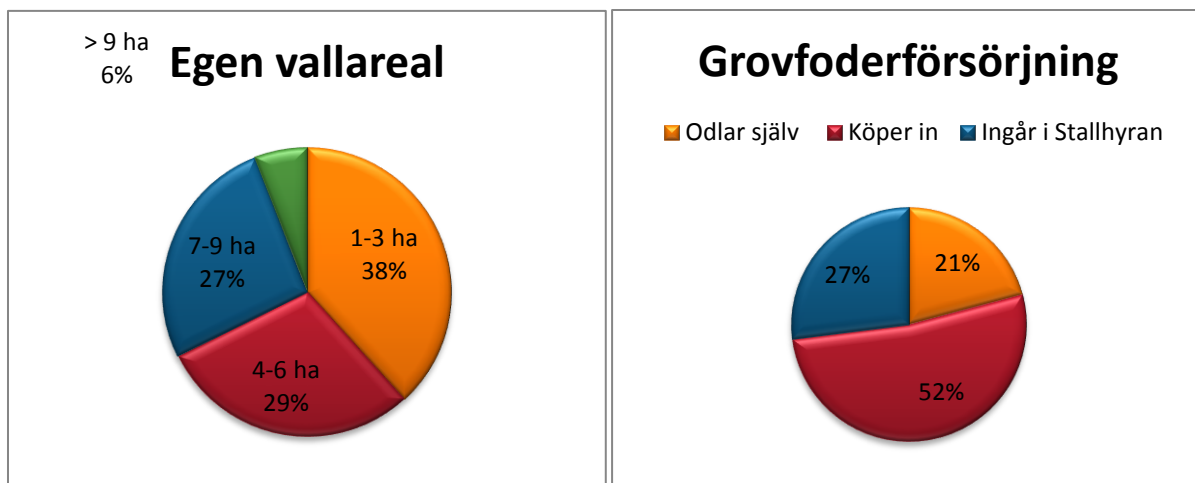

Diagram31: Den åländska hästnäringens foderförsörjning

Av 156 respondenter anger 21 % att de själva odlar sitt vallfoder åt sina hästar. Den vanligaste storleken på vallarealen är 1-3 hektar. Lika stor areal används till odling av havre till hästarna. 52 % anger att de köper in det grovfoder som hästarna årligen förbrukar. 27 % anger att grovfoder ingår i stallhyran. Idag finns två större foderproducenter på Åland som specialiserat sig på grovfoder för häst. Det finns en uppfattning hos odlarna att efterfrågan på grovfoder hos hästhållarna är stor och de producenter jag intervjuat uppger att de säljer allt foder de producerar samt vissa år även levererar till Sverige. **(Robert Ekström, lantbrukare, december 2012)**

Kvalitén på grovfodret har betydelse för vilket kraftfoder som foderstaten därefter bör kompletteras med. Det resulterar i att försäljningen av kraftfoder och efterfrågan varierar relativt mycket från år till år **(Mats Söderström, försäljare Ab Lantbruk, december 2012)**. AB Lantbruk är det företag som dominerar den åländska kraftfodermarknaden. Lantbruks ledande leverantör av hästfoder är KRAFFT, som står för omkring 85 % av försäljningen, motsvarande 60 ton. Det mesta kraftfodret importeras från Sverige. Utöver färdigfoder säljer AB Lantbruk även havre till hästhållare på Åland. Havren som säljs produceras av åländska lantbrukare. Havre säljs även av lokala bönder direkt till konsumenten dock sker detta i mycket liten skala.

Trots de höga transportkostnaderna till Åland försöker AB Lantbruk hålla ner kostnaderna på kraftfoder för kunden - *Det skall löna sig att handla hemma* säger Mats Söderström försäljare på AB Lantbruk.

En trend som Mats Söderström tycker sig se är ett ökat engagemang hos kunden ifråga om foder till hästnäringen. *Folk läser, tittar och resonerar mycket med varandra kring foder. Kunden är villig att betala för foder som anses vara fördelaktigt för hästen.*

	Antal hästar	Antal säckar	Kg/häst	Total försäljning kg	Euro/häst /år	Pris per säck (inkl. fraktkostnad)	Antal säckar per häst	Totalt i euro
Färdigtfoder	815	2400	74	60 000	60	20	3	48 000
Havre	815		61	50 000	31			25 000
Totalt				110 000				73 000

Tabell 2: Kraftfoderåtgång hos de åländska hästarna baserad på uppgifter från Ab Lantbruk⁹

Den totala kraftfoderförsäljningen framgår av tabell 4 uppgå till 73 000 euro per år. Lokala lantbrukares havre försäljning direkt till hästsektorn har inte kunnat uppskattas i studien. Utöver kraftfoder säljs även mineraler och andra kosttillskott till hästnäringen även denna siffra har inte på ett tillförlitligt sätt kunna bekräftas.

Det överlägset vanligaste strömedlet som används i de åländska hästställen är sågspån. Enligt enkäten används sågspån av 2/3 av de svarande. Andra vanliga strömedel är torv och halm. Halm- och spånpellets är ett nytt strömedel som håller på att etablera sig på marknaden. Över 90 % av strömedlen som idag används i stallarna produceras på Åland och ger således en extra inkomst åt skogsindustrin. På Åland finns två huvudleverantörer av sågspån - Carl Rundberg AB och AB Skogen.¹⁰ Dessa leverantörer säljer sågspån till den åländska hästnäringen för ca 27 000 euro per år.

Kubik/år	Pris/ m ³	Total euro
1800 m³	15 €	27 000

Tabell 3: Sågspånsförsäljning hos det åländska företagen

7.3 Hovbeslag

En häst bör i snitt skos eller verkas var sjätte till åttonde vecka för att upprätthålla en god hovkondition, dvs. ca 7 ggr per år. Hästarna skos vanligen första gången när de rids in (2-3 års ålder) och under hela uppväxten skall hästens hovar verkas. Friska hästar som rids eller arbetas med regelbundet är i regel också skodda. Skoningsarbete är ett hantverk som kräver utbildning och mycket praktik för att utföra. (Joachim Bood's Hovslageri, 2012-12-29).

95 % av undersökningens respondenter anger att de skor sina hästar och oftast anlitar hovslagare att utföra skoningsarbete medan resterande 5 % av hästhållarna på Åland utför skoningsarbetet själva. Av de 95 % som anlitar hovslagare använder 50 % av respondenterna hovslagare som inte bor på Åland detta beror med största sannolikhet på att det inte finns tillräckligt med hovslagare på den lokala marknaden.

Av de 454 hästar som studien omfattar är 105 avelsston, föl, ett – eller tvååringar, vilka alla normalt sett endast verkas. 105 st är avelshingstar eller hästar tre år eller äldre, och förmodligen skodda. Ifall dessa siffror är likartade i hela den åländska hästpopulationen kan

⁹ För närmare resonemang samt beräkningar av kraftfoderkostnader se bilaga 8 punkt 3

¹⁰ För närmare redogörelse av siffror i tabell 5 se bilaga 8 punkt 3

man utgå ifrån att drygt trefjärdedelar av hästarna går skodda, eller totalt 626 hästar. De 16 fölen går utan hovvård och återstående 173 hästar verkas regelbundet (För beräkningar av hovslagning se bilaga 7 tabell 5)

En helt vanlig sommarskoning med fyra skor kostar 1100 kr, det är lite lägre än jag tar hemma i Stockholm men prisbilden är lite annorlunda här också. Det motsvarar 130 euro någonting beroende på växelkurs. Vinterskor är dyrare, då skall det vara vinterskor, broddhål, snösulor osv. Sen blir det extra om man har sjukpåslag osv. Det finns ju även mer veterinärinriktade uppgifter som hålväggar, rötter osv – det kostar också extra. (Mikael Kanill, november 2012)

Ifall material- och resekostnaderna uppskattas till 30 euro per skoning återstår 70-100 euro per häst till företagarens omkostnader. Det är tillräckligt för att klara sin försörjning. Hovslagare Micke Kanill uppger att 3-4 hästar per dag är vad en hovslagare kan förväntas klara av för en heltidsförsörjning, då arbetet är fysiskt tungt. Det betyder att på Åland kunde finnas arbete för totalt sex hovslagare på heltid.

Hovslageri är ett slitsamt yrke som kräver en del träning för att hålla kroppen i trim - Hovslageriet tar på kroppen helt klart. Om vi säger att en hovslagare som skor på heltid behöver ha 120-130 kunder om man räknar på att man skor var 7:e vecka och då skor 3-4 hästar om dagen.

Den totala kostnaden för hovbeslag beräknas uppgå till ca 548 000 euro årligen för de åländska hästarna.

7.4 Hälsovård

För att hästen skall hållas frisk och i god kondition bör hästarna årligen vaccineras mot hästinfluensa och vartannat år mot stelkramp samt avmaskas. Vaccineringen måste enligt lag ske av veterinär, medan varje hästägare själv kan avmaska sin häst efter att träckprov tagits och laboratoriet fastställt om avmaskning är aktuell. Avmaskning görs vanligtvis två gånger per år. Maskmedlet är receptbelagt och kostar 10 euro att få utskrivet, även avmaskningen genererar därmed inkomster för veterinärkåren.

156 personer av enkätens respondenter har svarat på frågan angående veterinärbesök. I enkäten har samtliga veterinärbesök räknats - både vaccineringar och undersökning av eventuella skador. 96,7 % av de svarande har anlitat åländsk veterinär i snitt 2,5 ggr per det senaste året. Antalet hästägare uppgår till 390 vilket innebär ca 950 besök årligen. Därutöver besöker specialutbildade hästveterinärer Åland ca en gång i månaden. 54,5 % av respondenterna hade svarat att de utnyttjat denna möjlighet i genomsnitt 1,9 gånger under år 2012. Vid större komplikationer utnyttjas ytterligare hästklirik, oftast i Sverige. 76 av de 156 svarande hade haft sin häst/hästar på klinik utanför Åland. Priset för att avmaska en häst ligger omkring 60 euro för receptbelagt maskmedel per år och kostnaderna för vaccinering 70 euro per år. (Sandra Eklund, veterinär 2013-01-08). Utgående ifrån det bekräftade hästantalet innebär det att hästarna i Åländska landskapet vaccineras för totalt ca 57 000 euro per år och avmaskas för 49 000 euro per år. Det totala beloppet för det

”vardagliga” veterinärkostnaderna uppskattas uppgå till en summa av 106 000 euro per år.

Utöver veterinärvård bör hästarnas tänder rutinmässigt kontrolleras. Hästtandläkare Cyril Rocher rekommenderar att hästar mellan 2-5 år kontrolleras två gånger per år medan det för äldre hästar räcker med en rutinkontroll en gång per år. Cyril Rocher tar mellan 70-80 euro för en rutinkontroll, vilket ligger något i underkant. Om hästen har några problem är priset högre. Med enkätens svarsprocent i beaktande torde antalet hästar två år och äldre på Åland vara omkring 740 stycken. Baserat på ovanstående uppgifter uppgår värdet av tandkontroller till ca 55 500 euro.

För att hästarna skall bibehålla en god hälsa och prestera på träning och tävling behövs emellanåt behandling av kiropraktor och massör. Kiropraktor Mikael Nyqvist behandlar årligen omkring 200 hästar på Åland med kiropraktik. Utöver Mikael Nyqvist som bor och verkar på Åland kommer ibland kiropraktorer från Sverige för att behandla de åländska hästarna. Mikael Nyqvist uppger att priset för den behandling han utför är 74 euro. Siv Holmström är utbildad hästmassör och bedriver Stall Glada hästen på Åland. Siv Holmström menar att antalet hästar som hon masserar varierar mycket. Behovet av hästmassör går i perioder men en trend som hon kan se är att efterfrågan på massage av häst hela tiden ökar. Priset för en massage uppskattar Siv Holmström är idag till ca 50 euro. Totalt uppskattas i studien att hästarna årligen behandlas med massage och kiropraktik för en summa av 26 000 euro.

7.5 Försäkringar

På Åland finns två huvudsakliga försäkringsbolag som hanterar hästförsäkringar, Pohjola och Ålands Ömsesidiga Försäkringsbolag. Enkätundersökningen visar att 91 % av respondenterna har sina hästar försäkrade via Agria i Ålands Ömsesidiga Försäkringsbolag, 4 % eller 6 stycken använder sig av Pohjola och resterande 5 % annat försäkringsbolag utanför Åland (Tapiola, Folksam eller Lokalförsäkringen). Nina Andersson vid Ålands Ömsesidiga uppger att bolaget under år 2012 hade 484 hästar försäkrade eller m.a.o. 59,4% av Ålands alla hästar. Enligt försäkringsbolagen är hästförsäkringarna ingen lönande affär, två av de fem senaste åren har skadeersättningarna överstigit intäkterna. Den genomsnittliga försäkringspremien per häst var 230 euro, år 2012 och skadeersättningen samma år var 205 euro per häst.

Hästförsäkringar Ålands Ömsesidiga 2008-2012		
År	Premie	Skador
2008	83 899	76 282
2009	83 840	91 114
2010	94 490	112 391
2011	104 320	101 707
2012	111 362	99 528

Tabell 4: Statistik från Ålands Ömsesidiga försäkringsbolag, försäkringspremier för häst samt utbetalning av skador 2008-2012.

Om de nio hästägare som har sina hästar försäkrade i utomåländska bolag i snitt har lika många hästar som Ålands Ömsesidigas kunder är antalet försäkrade hästar totalt 530 – 540 st. Om premien dessutom är av motsvarande storlek beräknas det årliga värdet av försäkringarna till minst 122 000 euro. Största delen av dessa pengar kommer veterinärkåren till godo.

Även Pohjola försäkringsbolag har kontaktats men hade ingen möjlighet att få fram ortsspecifik statistik för hästförsäkringarna.

Intressant att notera är att statistiken visar att intäkterna från hästförsäkringarna ökat med 30 000 euro under de senaste 5 åren och var år 2012 uppe i 111 362 euro. Detta kan tyda på att antalet hästar ökat eller på att hästarna försäkras efter värdering alternativt att värdet på hästarna ökat under senare år.

7.6 Övrig försäljning till hästsektorn

Mats Söderström, försäljare på Ab Lantbruk menar att en ökad försäljning kan bekräftas även när det gäller övriga hästprodukter. AB Lantbruk har inte ett välfungerande system för att få denna statistik bekräftad, vilket företaget idag arbetar för att utveckla. Av företagets totala försäljning uppskattas hästnäringen stå för omkring 2 % av totalsumman. Total försäljning av övriga hästartiklar hos de åländska företagen är omkring 245 000 euro. För närmare redogörelse av ”övrig försäljning” (se bilaga 7 diagram 3). Noteras bör att en stor del av alla hästartiklar och utrustning för häst handlas utanför Åland. Ekonomisktbetydande hästtillbehör är sadeln. Priset på sadlar varierar mycket men kostar generellt mellan 500-3000 euro. På Åland finns inga stora sadelleverantörer idag utan generellt köps sadlar från leverantörer utanför Åland.

7.7 Träning och tävling

Träning och tävling är för många hästhållare mycket inspirerande och man lägger ner mycket pengar på att bli bättre.

I enkäten finns en fråga angående i vilken utsträckning hästhållarna anlitar instruktör från Åland respektive utifrån Åland. 50 % av dem som svarat på frågan (78 personer) har uppgett att de minst en gång per år rider för åländskinstruktör. Drygt 50 % av dem gör det en till två gånger per månad. Därutöver anlitas instruktör utanför Åland en till sex gånger i året. Enstaka personer rider för utländsk instruktör upp till 12 ggr per år.

102 respondenter har i undersökningen angett hur mycket pengar de årligen lägger ner på ridkurser och hyra för anläggningar. Kostnaderna inkluderar både träning på Åland och utanför Åland (banhyror, kurser etc). Summorna de uppgett varierar mellan 0 och 8000 euro, med ett genomsnitt på 770 euro. Den totala summan respondenterna uppgav att de lade ner var 78 450 euro.

Hästhållare som tävlar aktivt är tvungna att lösa tävlingslicens. Enkäten visar att kostnaderna för tävlingslicens är ca 110 euro per år och ekipage. Kostnaderna för anmälnings- och startavgifter varierar, men de 50 respondenter som angett en ungefärlig kostnad för sina start- och anmälningsavgifter har en medelkostnad per tävlande på omkring 260 euro i året. 35 personer har ytterligare angett utgifter för boxhyra under en tävlingssäsong (1 år), och de

betalar ca 220 euro för uppstallning i samband med tävlingarna. Det är inte möjligt att redovisa en ungefärlig siffra vad det gäller omsättning i tävlingsverksamhet med häst då det inte finns några siffror publicerade angående antal åländska tävlingsryttare. Utöver resekostnader lägger tävlande ekipage igenomsnitt ner 1360 euro per år på träning och tävling.

7.8 Hästrelaterade resor

Anledningen till varför man tar sin häst utanför Åland är flera – hästen behöver ibland veterinärvård som inte finns att tillgå här, hästen medverkar på kurser eller startar på tävlingar etc. Ultuna hästklirik i Uppsala samt Mälarklinik i Sigtuna en är två väletablerade hästkliniker i Sverige som flitigt utnyttjas av de åländska hästarna.

Utgående ifrån 102 respondenters svar reser hästhållarna årligen i snitt reser 3,6 gånger utanför Åland med sina hästar. Enkäten är uppdelade i tre olika resekostnadsposter:

- Resor i samband med träning/tävling
- Övriga resor utanför Åland med häst (köp/försäljning och veterinär)
- Hästrelaterade resor utanför Åland utan häst

De 41 respondenter som haft kostnader för resor i samband med tävling har i medeltal rest för en kostnad av 1200 euro per år. Lika många svaranden har angett kostnader för resor med häst i samband med köp/försäljning och veterinärbesök. Dessa kostnader uppgår till 560 euro i medeltal. Ytterligare 64 svarande har i enkäten uppgett kostnader för hästrelaterade resor utanför Åland utan häst vilket exempelvis är hästuppvisningar (Globen Horse Show, Göteborg Horse Show etc.) och medresenärer till olika hästaktiviteter. Denna kostnadspost uppgår till ett genomsnitt av 420 euro per år bland de svarande.

För att transportera de åländska hästarna över landsgränsen till Sverige krävs s.k. *Landskapsgaranti*. Landskapsgarantin är ett dokument som fås från landskapsregeringens kansli. Dokumentet bekräftar att hästägaren tar tillbaka hästen till Åland efter vistelse utomlands. Summan som debiteras för landskapsgarantin är 10 euro och utfärdad landskapsgaranti räcker under sex månader. Landskapsregeringen skriver årligen ut omkring 50 landskapsgarantier för åländska hästarna som transporteras över landsgränsen. (**Siv Ekblom, februari 2013**). För resor till fasta Finland med häst krävs inga specifika tillstånd.

Varje registrerad häst i EU bör enligt lag inneha hästpass, vilket gäller oavsett ålder eller ras. Samtliga hästar som får nytt pass måste idag identifieras och chipmärkas med undantag från travhästar där även frysmärkning är tillåtet. (Jordbruksverket, 2013-02-27). Hästpassen utfärdas av avelsorganisationer, för de åländska hästarna är det Finska Hippos som ansvarar för utfärdandet av hästpass (Finland Hippos r.f. 2013-02-27). Kostanden för utfärdandet av hästpass är ca 150 euro inkluderat chipmärkning.

Sammanfattningsvis skriv årligen ut landskapsgarantier för 500 euro. Antal föl som årligen föds på Åland kan med hjälp av enkäten uppskattas till ca 25 stycken vilket betyder att det upprättas hästpass för ca 4000 euro per år. Ålänningarna reser med sina hästar för 80 000 euro per år och uppskattas hästrelaterade resor utan häst för 27 000 euro per år.

7.9 Omsättning i spel

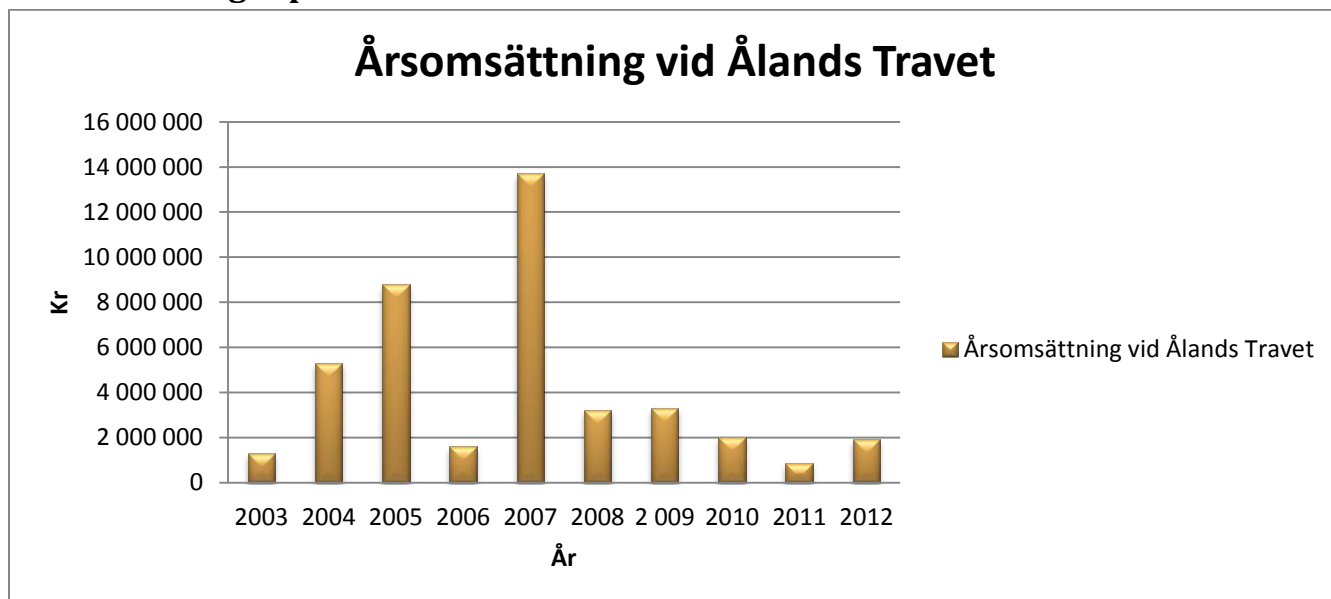

Diagram 4: Årsomsättning vid Ålandstravet under senaste 10 åren

Diagram 4 illustrerar årlig omsättning i spel vid Ålandstavet (i den totala summan inkluderar allt spel från travbanan, V5, Spel från Sverige samt Åländska ombud). De åren då flera av traven varit TV-sända syns i statistiken en stor skillnad i omsättning. Spelen från Sverige har då genererat ansevärd intäkter. Intäkterna för ett tv-sänt trav är omkring 120 000 euro högre än ett vanligt trav. År 2007 var den totala omsättningen den högsta som den någonsin varit, ca 1 618 000 euro. Senaste året, 2012, omsatte spelen i samband med Åländska travdagarna totalt 226 400 euro, av den summan var 64 450 euro pengar som satsades vid travbanan i Norrböle.¹¹

Ålandshästsportförening har ett avtal med PAF vilket gör att föreningen år 2012 fick tillbaka 13 000 euro från ombud och banspel. Av de åländska lopp som spelas på Åland från Sverige får ÅHSF via PAF 4 % av de spelade pengarna. Spelet på travhästar genererar även lotteriskatt. Lotteriskatten går i första hand till staten som i sin tur betalar tillbaka summan till Landskapsregeringen. Lotteriskatten varierar beroende på hur mycket förtjänst spelverksamheten genererar under året men ligger kring 40 000-50 000 euro per år. Lotteriskatten beräknas på den totala vinsten minus intäkterna. Lotteriskatten är i dagsläget 12 %. (Niklas Åkerholm, PAF, februari 2013)⁶.

Spelen hos de åländska ombuden omsatte år 2012 ca 1,5 miljoner euro. Liksom i Sverige går ca 70 % tillbaka till spelarna i form av utbetalda vinster. Ser man till den senaste utvecklingen av intresset för spelande på Åland, så har omsättningen hos de åländska spelombuden ökat med ca 37 500 euro från år 2011 till år 2012 (statistik ATG 2012), vilket motsvarar en ökning på ca 2,4 % från föregående år (Niklas Åkerholm, PAF, februari 2013)¹².

¹¹ Beloppen för spel i Sverige och på Åland är i statistiken angivna i SEK men för att få en enhetlighet i studien är beloppen omvandlade till euro. Valutakursen som används är 1 euro = 8,47 euro (2013-02-18)

¹² Uttalandena av Niklas Åkerholm, PAF baserar sig på statistik från ATG 2012

7.10 Finansieringsstöd till hästnäringen

Utbetalningen av finansieringsstöd ger en bild av att det på Åland har satsats mindre på hästnäringen under de senaste fem åren. Under början av 2000-talet beviljades flera större belopp till investeringar inom hästsektorn. 1999 var ett år då det skedde många investeringar beträffande ombyggnader och nybyggnationer av häststall (se bilaga 3 diagram 9).

En sammanställning av samtliga beslutsprotokoll från Landskapsregeringens allmänna byrå (N12) och jordbruksbyrå (N21) för åren 1992-2012 bekräftar att den totala summan finansieringsstöd som betalats ut till hästnäringen på Åland under åren 1992-2012 är 1 546 568 euro, varav 1 103 420 euro är beviljade från allmänna byrå och resterande belopp 443 148 euro är beviljat från jordbruksbyrå. Finansieringsstöden från åren 1992 – 2001 är utbetalade i finska mark. Samtliga belopp är omräknade till euro då den totala summan sammanställts. Stöden har sökts av både företag och föreningar. År 1999 var det år då flest finansieringsstöd beviljades till hästnäringen. Flera av Ålands större stall byggdes ut eller uppfördes vid denna tidpunkt. År 2005 gjordes den största utbetalningen om 549 641 euro. Summan beviljades till Ålands hästavelsförening för *utbyggnadsprojekt av travbanan* (Protokoll nr 13 LR, 20.12.2005). Från och med år 2008 kan man se en nedåtgående trend av ansökningar och utbetalningar av stöd till hästnäringen. Under de senaste fyra åren har endast ett stöd beviljats till näringen. Ålands hästsportförening r.f. anhöll om LEADER stöd för renovering av totohallen vid travbanan, och beviljades 11 850 euro.

Finansieringsstöden ligger på omkring 40 % av totala finansieringssumman. Baserat på uppgifter om utbetalt finansieringsstöd har man inom hästnäringen byggt anläggningar för en summa av minst 4 000 000 euro under de senaste 20-åren på Åland (För närmare beräkningar se bilaga 7 diagram 7).

7.11 Den åländska hästsektorns totala omsättning

Baserat på en kostnads kalkyl ges en bild över rörliga kostnader för en vanlig ridhäst. Rörliga kostnaderna beräknas uppgå mellan 2000-3000 euro per häst (se bilaga 5). De rörliga kostnaderna för en häst kan dock variera mycket beroende på fodrets kvalitet, hästens hälsotillstånd, dess storlek samt om det är en tävlings- eller en hobbyhäst.¹³

Då samtliga kostnadsposter har summeras har hästsektorns totala omsättning i det åländska samhället uppskattas till ca 7,8 miljoner euro vilket framgår av bilaga 5. I beräkningarna har då inte värdet av transporter och ideella arbetstimmar inkluderats (bilaga 5).

¹³ Kostnaderna är generella och baserar sig på det prisuppgifter studiens referenspersoner angett samt lantbrukskalendern 2013 riktlinjer för häst. Bör observeras är att liksom landbrukets omkostnader har även omkostnader för häst stigit betydande under senaste åren. Studerar man TB-kalkyler upprättade i samband med examensarbeten vid Ålands Naturbruksskola (jfr. Blomqvist 2002, bilaga 3) ser man att rörliga kostnaderna för häst är lägre än idag dock bör inflation tas i beaktande).

8. Diskussion

Hästnäringen på Åland innefattar både hobby och näringsverksamhet och bör ses som en helhet vilken intresserar många medborgare. Faktum är att hästen skapar ett stort känslomässigt engagemang hos de människor som idkar hästhållning. För många personer är hästen inte bara en hobby - att hålla häst är ett sätt att leva sitt liv, en livsstil. Hästmänniskor är beredda att omsätta stora summor pengar (bilaga 2 och 5) och tid på sina djur och blir därmed en intressant kategori kunder i samhället. Med en kartlagd omsättning omkring 7,8 miljoner euro och ett ökat hästantal kan studien bekräftas att hästnäringen på Åland har en samhällsekonomisk betydelse (se bilaga 5). Den åländska hästnäringen är i sin omfattning något mindre än den svenska men landskapet är betydligt mer hästtätt än övriga Finland. Dock bör påpekas att det även på Finlands fastland torde finnas mer och mindre hästtata områden.

Sett till hur hästnäringen utvecklats finns potential att hitta nya verksamheter och nå nya målgrupper i samhället. Det finns möjligheter att skapa upplevelse och en meningsfull fritid för alla åldrar - oberoende kön och samhällsklass. Hästnäringen kan fungera som binäring och ge ett viktigt komplement till annan lantbruksverksamhet. Flera av de åländska hästföretagen bedriver idag lantbruk som huvudsyssla men med hästnäring som en bisyssla (bilaga 6 tabell 1). För att nya entreprenörer skall vilja satsa på olika verksamhetsområden inom näringen behövs en samhällelig förståelse, lokalt engagemang och framtidstro. En ökning av antalet hästar innebär en konstant ökad efterfrågan på tjänster i samhället vilket skapar förutsättning för fler entreprenörer. Det finns idag exempelvis en fortsatt efterfrågan på hästplatser runt om på Åland och en stor brist på hovslagare (bilaga 8 och 10).

I detta sammanhang framträder hästnäringens potential som en motor i landsbygdens utveckling tydligt. Med relativt små insatser skapas ringverkningar, som inte bara stöder befintliga företag och verksamheter, utan också öppnar fältet för nya. Till detta kommer givetvis den trivsel hästen skapar för boende och besökare.

Hästföretagarna tycks dock ofta vara pressade av lönsamheten (jfr Brant, 2011). Världens konjunkturen gör det inte lättare för hästföretagen med likviditeten (bilaga 8). Hästnäringen som en konsument av varor och tjänster drabbas av samhällets olika prishöjningar och höga omkostnader. Sättet att hålla häst på Åland idag är konservativt och tungjobbat. Kunde nya koncept introduceras, (jfr *Active stable*) där mekaniken sköter tunga arbetsmoment, skulle arbetsinsatsen i hästföretagen ha möjlighet att underlättas betydligt och arbetskostnader därmed sparats in. Inom den traditionella lantbrukssektorn har det på Åland sedan länge investerats i moderna mekaniserade lösdriftsanläggningar för djurhållning med syfte att öka effektiviteten och minska arbetsinsatsen och därmed öka lönsamheten. Det är ett koncept hästsektorn borde ta lärdom av. Den åländska hästnäringen skulle gynnas av flera samarbeten och modernare stallbyggnader. En grundproblematik i detta, liksom inom det traditionella lantbruket, är att investeringar i dessa typer av funktionella anläggningar idag är dyra och därmed svåra för en privatperson att förverkliga.

Bild 10: Redan i tidig ålder brukar ett engagemang för hästen väckas. (Foto: Jenny Karlsson)

Arbetet med hästar uppfattas av många företagare som en livsstil och personen i fråga är nöjd att kunna leva på det man brinner för. För de flesta hästföretagare är det argumentet för att orka med det tunga arbete hästhållning innebär, trots den dåliga lönsamhet som definierats. Vikten av sysselsättning, självständighet och en levande landsbygd är betydligt högre prioriterade argument hos företagarna än vinstmaximeringen, huvudsaken är att företagarna får verksamheten att hållas på fötter (Jfr Brandt 2011). Samtidigt är givetvis den låga lönsamheten ett hot mot näringens ekonomiska hållbarhet.

Hästnäringen står inför flera utmaningar vilket studien också uppmärksammar - intresset för det ideella arbetet i samhället minskar överlag och lönsamheten för hästföretagen har alltid varit blygsam. I termer om hållbar utveckling på landsbygden bör tre olika aspekter av begreppet beaktas. Det handlar om social, miljömässig och ekonomisk hållbarhet. Har man tagit beslutet att bli hästägare för det med sig ett stort ansvar, både ekonomiskt och arbetsintensivt. Lyckas man samhällspolitiskt introducera hästen som en bra hobby med många goda ringeffekter engageras samtidigt familjemedlemmar och vänner. Det ideella arbetet får därmed en naturlig grund. Det åländska samhällets litenhet kan i denna kontext vara till fördel, då man känner föräldrar och barn från många olika sammanhang. Föreningarna på Åland riktar sig till hela familjen och studien bekräftar att många föräldrar deltar flitigt på tävlingstillfällen och andra hästarrangemang, trots att någon referensperson upplevt ett minskat intresse för det ideella arbetet. Det faktum att hästägandet har ökat innebär per automatik att fler involveras i hästnäringen än tidigare.

Betonas skall att hästnäringen är mycket viktig att beakta då det handlar om att skapa en attraktiv landsbygd där människor vill leva sitt liv och spendera sina resurser. Ifråga om en hållbar utveckling på landsbygden är hästnäringen en av pusselbitarna i denna, åtminstone när

man ser till de sociala aspekterna gällande trivsel, engagemang och mötesplatser, men även som en ekonomisk möjlighet att svara mot behovet av tjänster som skapas. I miljömässigt avseende är hästnäringen viktig med tanke på biodiversiteten och för att bibehålla det öppna kulturlandskap som vi sedan säljer åt turisterna. Inom EU:s politik rörande landsbygden finns ett antal olika målsättningar uppräknade. Bland dem nämns upprätthållande av ett öppet och attraktivt landskap vilket betande hästar bidrar till att uppfylla. Inom de politiska målsättningarna hör även att skapa sysselsättning och mötesplatser på landbygden.

Hästföretagen i sig ger inte alla gånger stor ekonomisk vinning men ger de företagare som satsat på en hästnäringen möjlighet att åtminstone delvis försörja sig på ett arbete som de själva valt. Samtidigt gör dessa människor trakten mer attraktiv för inflyttare. Utvecklingen på Åland har hittills inte visat på någon nedåtgående intressetrend, tvärtom kan det påstås att hästnäringen har en given betydelse för att skapa attraktion till landbygden.

Betydelsen för trivsel och livskvalitet liksom de långsiktiga ringeffekterna av näringen bör beaktas. Nyman & Dahlblom (2002) påpekar att hästen bidrar till att utveckla människors empatiska förmåga, och att barn- och ungdomar redan i ett tidigt skede lär sig ta ansvar och får pröva på att vara en ödmjuk men tydlig ledare. Hästen är ett stort djur med en stark flyktinstinkt. För att i största möjliga utsträckning kunna undvika olyckor i hanteringen av hästar blir man tvungen att visa vem som bestämmer. Forskning har påvisat att ridskolan och hästnäringen frambringa ansvarsfulla och driftiga flickor som i sin framtida karriär ofta blir framgångsrika företagsledare (jfr Forsberg 2007; Forsberg 2012). Flera av studiens referenspersoner lyfter fenomen som ansvarfullhet och ledarskapsförmåga i sina resonemang och diskussioner kring hästnäringen och dess betydelse för Åland. Dessa fenomen är något som bör erkännas, uppskattas och tas tillvara av samhället. Utlovas kan att hästnäringen fostrar goda samhällsmedborgare som i sin tur kommer att bidra till att öka bruttonationalprodukten.

Jag tror att hästar har jättestor betydelse för barn. När man hör barn som söker jobb, bara de nämner att de är hästtjejer så får de jobb. Är man hästtjej finns uppfattningen om att man då inte är rädd för att jobba och ta ansvar. Jag tror man har jätte, jätte stor grund att stå på om man har varit i ett stall och hållit på. (Tove Pahlman, februari 2013)

Jämställdheten mellan kvinnor och män inom hästsporten kan också lyftas i diskussionen om hästen och dess betydelse i det åländska samhället - oavsett om du är kvinna eller man tävlar du under samma förutsättningar tillsammans med hästen. Det finns en uppfattning hos hästnäringens intressenter att ridsporten ofta blir ekonomiskt eftersatt i sportsammanhang i jämförelse med andra idrotter såsom fotboll, innebandy etc. Detta upplevs som en orättvisa, inte minst med tanke på hästsportens goda allmänna effekter, som ibland kopplats till att hästsporten är kvinnodominerad. Jämförs antalet allmänna platser för utövande av bollsporter med antalet ridarenor kan med enkelhet illustreras att hästsporten är eftersatt i det åländska samhället.

”Ser man barnen som spelar fotboll i kommunen – vad kostar inte deras fotboll per unge, de gör mycket olika saker men betalar knappt någonting medan barnen som rider liksom betalar flera 100 euro per år för att gå till en ridskola och rida. Det finns ingen som backar upp ridningen på samma sätt.” (Anonym respondent)

Bild 11: Elever vid ridskolan Stall Aftonsol tycker det är lika roligt som hästarna att hoppa hinder.
(Foto: Emma Andersson)

I dagens samhälle där stillasittande framför datorerna blivit ett hot mot ungdomars hälsa, lyfts aktiverande sysselsättningar fram som allt viktigare faktorer i valet av fritidsverksamhet. Hästsport intresserar många barn som kanske inte annars visar något större intresse för idrottsevenemang. En positiv bieffekt av hästintresset som väckts är ofta goda skolprestationer och en möjlig utbildningsinriktning (jfr Forsberg 2012).

De lokala ridskolorna fyller en viktig funktion genom möjligheten att under ledning lära sig hantera och samarbeta med såväl hästarna som med de andra barn och vuxna. Det två ridskolorna som idag existerar på Åland är väletablerade och har bedrivit verksamhet i många år. Det är viktigt att antalet platser i ridskolorna motsvarar intresset så alla som vill får möjlighet att rida och nya personer får upp ögonen för hästen och dess positiva inverkan. Ridskolor kan med fördel finnas spridda över större geografiska områden för att nå så många som möjligt. Kan ungdomarna själva ta sig till stallet, blir ridskolan ofta en viktig plats också för frivillig fritidsaktivitet bland ortens barn och vuxna. Även handikappverksamheten och ridterapi på Åland är professionell och bör uppmärksammas i diskussion om hästnäringens betydelse och tas tillvara av samhället. Hästens bevisligen goda förmåga att rehabilitera unga som äldre är en viktig aspekt ifråga om hästens kvalitativa ringeffekter. Grön rekreation med djurhållning, friluftsliv och trädgårdsarbete som behandlingsform diskuteras allt mer i dagens

moderna samhälle, där stress och utbrändhet allt mer kommit att bli ett erkänt samhällsproblem (Norling, 2001). Här torde den vackra åländska naturen tillsammans med hästen ha stor potential. Redan väletablerade och mycket erfarenhetsrika rehabiliteringsföretag så som JS-terapi är i detta avseende mycket viktiga i diskussionen om den framtida åländska hästnäringen och dess samhälleliga betydelse ur ett friskvårdsperspektiv, där den sociala hållbarheten samtidigt bör lyftas.

Beslutet att lägga ner naturbruksskolan på Åland har försämrat utbudet av utbildning i hästkunskap betydligt. F.d. Ålands naturbruksskola har under årens lopp utbildat många elever, största delen unga tjejer, till hästkötare. Många av de personer som haft ett finger med i spelet i utvecklingen av *Häst-Åland* har i någon mån bedrivit studier vid skolan. Många av namnen på det utexaminerade eleverna från Naturbruksskolan återfinns då kartläggningen av hästägare, företagare, styrelsearbete och hästsportsammanhang kontaktats i samband med denna studie. (Verksamhetsberättelser, ÅNBS (1994-2011)). Skall det på Åland i framtiden finnas en konkurrenskraftig och modern hästnäring är utbildning inom branschen av hög prioritet. Här ses potential för ett seriöst samarbete mellan hästnäringen och den nya gymnasieskolan, där det kan finnas möjlighet att erbjuda god grundutbildning inom hästbranschen. Med vissa kompletteringar kunde den redan etablerade hästsportanläggningen vid Ålandstravet fungera som en ypperlig plats för olika typer av praktisk och teoretisk undervisning inom hästnäringen och samtidigt vara en mycket bra plattform för att rekrytera nya intressenter till näringen.

Bild 12: Hästarna bidrar till att hålla landskapet öppet och är stora konsumenter av lantbrukets produkter. (Foto: Jenny Karlsson)

Hästnäringen är inte bara en hobby och sportverksamhet - den är även en del av landbygden och lantbruksnäringen. Hästarna på Åland utgör ett komplement till det traditionella jordbruket och annan landsbygdsverksamhet. Flera av de åländska lantbrukarna försörjer sig

delvis på grovfoderförsäljning till hästsektorn och säljer vissa år foder även till den svenska marknaden. Lantbrukare kan även arrendera ut betesmark.

Med sin vackra natur bör Åland även vara attraktiv för turridning (se bilaga 8). Möjligheten till att skapa samarbeten mellan hästföretag och andra turismföretagare finns, vilket flera turistföretagare ställer sig positiva till¹⁴. En säljande kombination kunde exempelvis vara ridning, övernattnings och lokal mat. Markfrågan är något som alltid betonas i diskussioner om turridning. Ett behov som definieras i samband med studien är allmänna ridvägar på Åland och möjlighet till terrängritt. Idag finns inga officiella ridvägar, endast privata travslingor har anlagts (se bilaga 8). Att kunna erbjuda ridleder kring Åland skulle ur ett turistiskt perspektiv vara av stort intresse.

Med tanke på inflyttning kunde ett alternativ i framtiden vara att profilera någon av de åländska kommunerna som *hästkommun*. I en *hästkommun* kunde möjligheten till att hålla häst vara extra gynnsamma genom att exempelvis kunna erbjuda en allmän ridbana eller så kunde allmänna ridleder göras tillgängliga för kommunens invånare. I tidningen Nya Åland kunde nyligen läsas att de åländska kommunerna satsar stort på idrottsverksamhet och placerar sig i topp på listan för hur mycket pengar som kommuner i hela landet lägger ned på idrotten per invånare (NÅ 23.04.2012). Det uppförs allmänna fotbollsplaner både i grus och gräs runt om på Åland – varför kan man inte inom de åländska kommunerna satsa mer på hästsporten och ge dess utövare goda träningsmöjligheter liksom inom andra idrottsgrenar?

Bild 13: "Stortrav" vid Ålandstravet, augusti 2012 (Foto: Jenny Karlsson)

För näringen är det av stor vikt att det på Åland finns arenor där människor har möjlighet att utveckla sitt intresse. Studier bekräftar att har man väl skapat ett starkt hästintresse förs det ofta vidare i generationer och de som håller på med hästar håller ofta intresset livet ut.

¹⁴ Skribenten har under rapportsammanställningen haft möjlighet att resonera med flera turismföretagare som förespråkar någon typ av samarbete.

(Frykman, 2011). Detta fenomen bekräftas av studiens referenspersoner. Ulf Eriksson menar att inom travsporten rekryteras yngre entusiaster till stor del genom släktingars intresse av verksamheten. Det finns många visioner - både kortsiktiga och långsiktiga kring utvecklingen av den åländska hästnäringen. Specialister har i omgångar bekräftat att vid Ålandstravet i Norrböle finns grunden för en av Finlands bästa hästsportanläggningar. Den åländska hästnäringen har därmed en stor tillgång ifråga om utvecklingen av näringen. Sådär uttalar sig tävlingsledare Kenneth Wrede i samband med FM i hästhoppning på Åland 2009:

Vi har Finlands bästa ridbotten här, det är bra svikt i gräsmattan och den tål hur mycket som helst. (TÅ 17.08.2009)

Tove Pahlman i egenskap av domare intygar att också islandshästbanan är bra:

Islandshästovalen är bra – det kan man inte komma ifrån! När man som domare åker runt och ser ovaler på olika ställen kan man konstatera att det är en bra oval och en bra anläggning för att arrangera tävlingar. (Tove Pahlman, februari 2013)

I dagsläget är dock anläggningen inte komplett. Linda Björklöf som bedriver inackorderingsverksamhet vid travbanan i Norrböle påpekar liksom flera andra, att anläggningen vid Ålandstravet är mycket fin, men att ett ridhus/körhall behövs för att anläggningen skall vara komplett och åretruntverksamhet vara möjlig. Björklöf säger att travbanan med sitt centrala läge och bra träningsmöjligheter skulle vara en mycket attraktiv plats för inackordering om ett ridhus/körhall kunde erbjudas.

Med samhällelig förståelse finns möjligheten att ge Åland en plats på kartan när det gäller hästsport. Med en komplett anläggning och ökade samarbeten är det möjligt att på Åland ta sig an större mästerskapstävlingar som Nordiska Mästerskap eller Europeiska Mästerskap inom flera discipliner där omsättningen skulle kunna vara betydande. Nordiska mästerskapen för islandshästar som anordnades i Sverige år 2011 omsatte närmare två miljoner svenska kronor och entréavgifterna uppgick till över 100 000 euro¹⁵. Skulle man i framtiden ha möjlighet att anordna tävlingar på denna nivå, vore det ett sätt att locka en ny målgrupp besökare till Åland. Även det korta transportavstånden till hästaktiviteter runt om på ön anses gynnsamma (se bilaga 8). Det geografiska läget är någonting som påpekats vid flera tillfällen ifråga om näringens utveckling – med ett läge mitt i Östersjön och förhållandevis nära till både Finland och Sverige. Det geografiska läget skapar därmed möjlighet till goda samarbeten till öst och väst (se bilaga 8). Åland torde vara en ypperlig plats för olika typer av landskampstävlingar. Ulf Eriksson diskuterar Åland ur ett ”travperspektiv” och menar att det geografiska läget är gynnsamt då orten ligger nära flera stora travbanor. Med inräknad färjtid och körväg uppger Eriksson att det är ca fyra timmar till Gävle travbana, ca fyra timmar till Solvalla och fem timmar till Eskilstuna travbana, vilket anses nära i travsammanhang. Pahlman ser det geografiska läget som en svaghet. Hon betonar vikten av att informera tävlande om att det inte är riskfyllt för hästarna att åka båt och att avståndet till Åland inte är långt. I samband med diskussionen angående resor med häst till och från Åland är de fullbokade färjorna sommartid en annan svaghet som framkommit. I synnerhet från Finland är

¹⁵ Budget Nordiska Mästerskapen för Islandshästar 2011

det svårt att få plats med hästtransport och meterpriset för fordon är högt under högsäsong. Å andra sidan ger en utbyggd hästverksamhet en möjlighet till förlängd turistsäsong. Landskapsgarantier i samband med utresor från Åland till Sverige är idag någonting som upplevs administrativt krångligt och med fördel borde förenklas, då många hästekipage kontinuerligt transporteras över Ålands hav för tävlingar, veterinärvård, försäljning etc.

Mycket av sysselsättningen inom hästbranschen bygger på ideellt engagemang och arbete. Hästnäringen på Åland är som helhet stor men uppdelad i många discipliner. För att hästnäringen skall få en större tyngd och därmed få mer plats i ett politiskt beslutsfattande är det av största vikt att utveckla den till en fungerande dynamisk helhet. I denna helhet bör den redan etablerade anläggningen vid Ålandstravet fungera som en plattform med Ålands Hästsportförening som eventuell paraplyorganisation för hästnäringen.

Vi har inte råd att hålla anläggningen för en disciplin – det finns inte en chans! (Ulf Eriksson privat travtränare, december 2012)

Ålands Hästsportförening har en väletablerad organisation sedan lång tid tillbaka (se bilaga 8). Under arbetsintensiva perioder upplevs personalbrist vid Ålandstravet. Verksamhetsledarens arbetsuppgifter är omfattande och periodvis skulle behovet av 100 % tjänst samt eventuell timanställd personal vara stort. En utveckling av hästnäringen kunde medföra möjligheter att möjligtvis nyanställa personal. Under hästsportföreningen kunde i sin tur finnas skilda sektioner där representanter från olika discipliner skulle finnas representerade – en tanke som redan väckts hos hästsportföreningen. Förslagsvis kunde organisationen i framtiden se ut så här:

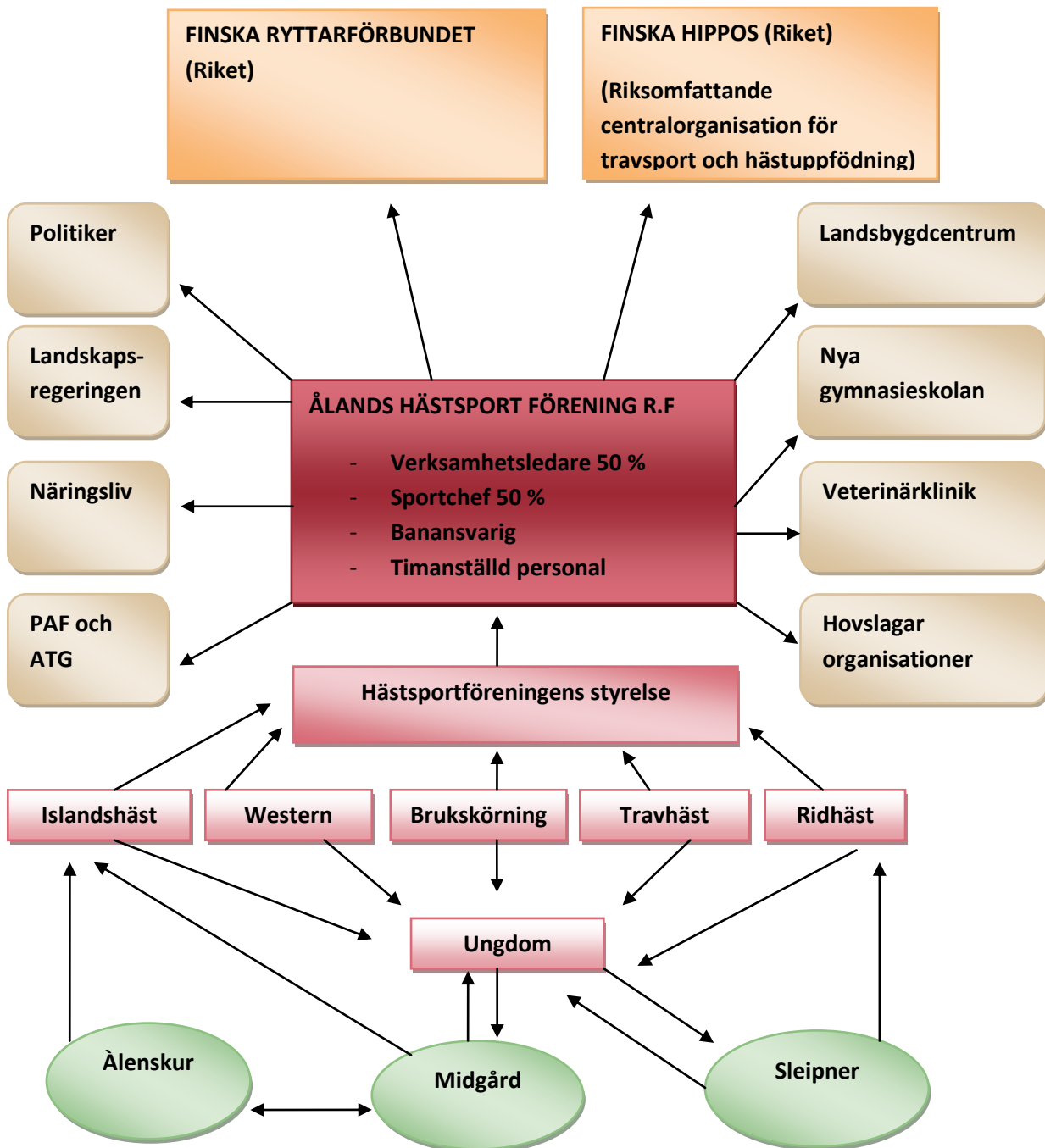

Bild 14: Schematisk bild över en dynamisk organisation av hästnäringen på Åland

Det högsta önskemålet från hästhållarna på Åland för utveckling av näringen är en *Multihall*, med utrymme för både ridning och körning. Multihallen bör uppföras vid redan befintlig hästsportanläggning. Underlaget och måtten i hallen bör vara sådana att större mästerskapstävlingar kunde anordnas. Multihallen skulle även ha andra funktioner. Vid större tävlingar, speciellt under ”stortraven”, har det framkommit att bristen på utrymme för att inackordera hästarna är stor. Idag är man tvungen att utnyttja privatpersoners stall runt om på Åland då det anordnas större tävlingar vid anläggningen i Norrböle. Med en multihall skulle

möjligheten finnas att under större tävlingar montera upp boxar och bristen på utrymme skulle minska betydligt. Tanken är att multihallen även kunde användas för andra stora tillställningar som exempelvis lantbruksmässor, marknader, utställningar och tävlingar etc. I multihallen bör även konferensrum inredas med möjlighet att hålla utbildning.

En stor svaghet som definierats är bristen på specialkunskap. Skall Åland i framtiden vara konkurrenskraftig inom näringen är det mycket viktigt att dessa tjänster är organiserade och fungerar (se bilaga 8 och 11).

Studien illustrerar att många av de större stallen som under de senaste 20 åren beviljats investeringsstöd har haft möjlighet att utveckla sin verksamhet, vilket i sin tur rekryterat många nya människor till branschen. Tove Pahlman, grundare och den som drivit Midgård Islandsstall, har fungerat som ”en kugge i maskineriet” för islandshästens intåg och utbredning på Åland. Under de senaste 10-åren kan vi se att flera åländska ryttare som startat sin karriär vid Midgård Islandsstall har tävlat framgångsrikt på nationell och internationell nivå inom disciplinen. Inom islandshästaveln på Åland har man på senare tid även fått fram hingstar och ston i världsklass.

Liksom i Finland där framtidstron är stor (jfr Tidningen Ridsport 4.12.2012) finns en entusiasm i det åländska samhället vad gäller utvecklingen av hästnäringen. Åland har idag mycket goda förutsättningar för utveckling med en av Finlands bästa anläggningar som bas, en väletablerad organisation för hästsporten, ett gott hästmateriel och framför allt ett stort ideellt engagemang för näringen. Ett engagemang som i sin tur skapar ringeffekter i samhället såsom välmående, sysselsättning och meningsfull fritid. Hästnäringen bekräftas därmed uppfylla de övergripande målen inom EU:s landsbygdsutvecklingsprogram ifråga om en ekonomisk, ekologisk och social hållbar utveckling på landsbygden.

För att kunna satsa på mer utbildning inom näringen, större internationella tävlingar, fler och större trav bör anläggningen kompletteras och restaureras. En förutsättning för att lyckas är att samtliga discipliner samarbetar mot gemensamma mål. Hästen skall inte bara ses som en hobby, utan som en näring med en betydande omsättning i det åländska samhället.

Det är viktigt att Åland strävar efter en modern, hållbar hästhållning som erbjuder nya entreprenörer framtidstro och mod att våga satsa. Jämför vi den åländska hästnäringen med den svenska är näringen idag eftersatt, men ligger trots det i framkant jämfört med finländsk standard. Trots detta mäter sig de åländska ekipagen bra på svenska regionala tävlingar. På Åland har man lyckats få fram avelshästar i världsklass, tävlande inom olika discipliner som mäter sig bra på en nationell nivå och travhästar som genererat stora intäkter i insprungna vinster. Skulle förutsättningarna ges kunde den åländska hästnäringen konkurrera på ett internationellt plan, åländska hästar och ryttare i världsklass frambringas, vilket i sin tur kan öppna upp ögonen för hästsporten och gynna den åländska hästnäringen. Utifrån hästtätthet är hästnäringen på Åland redan störst i Finland och det kan finnas en potential att i Finland profilera Åland som ett *Häst-Mekka* där förutsättningen för att hålla häst är god och klassen hög. Åland torde i framtiden kunna erbjuda stora hästtävlingar, bra anläggningar, en god

grundutbildning, hästar i världsklass samt vara föregångare när det gäller gränsöverskridande samarbeten med Finland.

Samhällets visioner för näringen är många och stora. Målen bör givetvis vara realistiska. Detta projekt har utgjort ett första steg i utvecklingen av hästnäringsen. Projektet har satt igång en process och ett stort samhälleligt engagemang. Projektet har medverkat till att *häst-Åland* klivit ett steg upp på *visionstrappan* och arbetet för att nå de långsiktiga målen som definierats har påbörjats. En arbetsgrupp har frivilligt tillsatts för att arbeta vidare med utvecklingen av näringen. I arbetsgruppen finns representanter från olika discipliner vilket är ett första steg mot en mer enhetlig hästnäring och det nödvändiga gränsöverskridande arbetet. Ett andra trappsteg för utveckling av näringen torde vara en komplettering av den befintliga anläggningen vid travbanan i Norrböle.

Slutsatsen av denna utredning är att en multihall i anslutning till den befintliga anläggningen där *året-runt-verksamhet* och utbildning är möjlig att utföra bör prioriteras i framtida satsningar inom näringen (bilaga 8, 10, 11, 12).

Källor och litteratur

Alén Petra, Eriksson Linda, Björkman Jonas, Björk Emelie (2000), *hästnäringen på Åland*, Ålands Naturbruksskola. Jomala

Arola Emilia (2011), *Framtiden för Åländskmjölkproduktion på Åland*, Lantbruksnärningarna. Raseborg

Bodiger Lisa (2007), *Hästen i landsbygdsutvecklingen – En studie av hästnäringens verksamhet i tre landsbygdskommuner med hästprofil*, Uppsala Universitet. Uppsala

Brandt Nora (2011), *Hästbiten! Ridning som rekreerande och mobiliserande hobby*. Andersson & Eklund 2011: *Hästsam – konturer av en ny hästhushållning*. Svenska social- och kommunalhögskolan i Helsingfors universitet, Helsingfors: Unigrafia

Blexelius Elsa (2003), Sverige som hästland, LRF, Stockholm

Carlsson Pål & Lundén Björn (2011), *Hästverksamhet – praktisk handbok för dig med hästföretag*, Elanders AB, Näsvisen

Eklund Erland (2011), *Hästen i samhället – Den finländska modellen*. Andersson Kjell och Erland Eklund 2011: *Hästsam – konturer av en ny hästhushållning*, Svenska social- och kommunalhögskolan i Helsingfors universitet, Helsingfors: Unigrafia

Fyrberg Johan (2011), *Hästnäring i förändring – En nuläges och omvärlds analys av svensk hästnäring*, Hästnäringens nationella stiftelse

Forsberg Lena (2012), *Manegen är krattad – om flickor och kvinnors företagsamhet i hästrelaterade verksamheter*. Luleå tekniska universitet. Luleå

Forsberg Lena (2012), *Att utveckla handlingskraft; om flickors identitetskapande processer*. Luleå tekniska universitet. Luleå

Hästnäringens Nationella stiftelse (2010), *Arbetsmarknad och yrkens inom Svensk Hästnäringen*. Yrkesnämnd

Hägglom Maija, Rantamäki – Lahtinen Leena, Vihinen Hilikka (2005), *Equine sector comparison between the Netherlands, Sweden and Finland*, Mtt Agrifood Reseach

Kungliga Skogs- och Lantbruksakademiens tidskrift (2012), *Hästen i Centrum – hästens roll och möjligheter som samhällsresurs*

Lantbrukskalender (2013), Svenska lantbrukssällskapets förbund

Johansson Dag, Andersson Hans, Hedberg Anna (2004), *Hästnäringens samhällsekonomiska betydelse för Sverige*, Repro, SLU institutionen för Ekonomi. Uppsala

Jordbruksveket Rapport 2012:1 Hästhållning i Sverige 2010. Jönköping

Jordbruksverket Rapport 2007: 12. Femling Mariana, *Häst i hållbar utveckling – Utvecklingen av hästnäringen på regional och lokal nivå i Gävleborgslän*. Jönköping

Naucler Lars-Gösta & Olofsson Arne (2005), *Häsföretagaren – att starta och driva företag inom hästnäringen*. Författarna och Liber Ab. Malmö

Nordberg Helen PM 6: 2 006: *Analysmetoder för regional utveckling*. Nordberg konsult och analys

Norling Ingemar (2001), *Rekreation och psykiskhälsa*. Sektionen för vårdforskning. Sahlgrenska universitetssjukhuset. Göteborg

Nationella Stiftelsen för hästhållningens främjande (2006), *Hästen i politiken – betyder mer än du tror*, Carlshamn tryck och media, Karlshamn

Nyman Görel (2002), *Hästen för arbete, sport och fritid*, Ramprogram för hästforskning vid SLU och SVA 2002-2010. SLU. Gävle Offset AB

Rapport 2011:67 *Utvärdering av företagsstöd till hästnäringen*. Oxford Research. Landsbygdsenheten. Länsstyrelsen Västra Götalandslän

SOU 2000:109 *En svensk hästpolitik*

Teorell, Jan & Torsten Svensson (2007), *Att fråga och att svara. Samhällsvetenskaplig metod*. Malmö. Liber.

Tonnqvist, B. (2010), *Projektledning*. Stockholm: Bonnier utbildning AB.

Pussinen, S. & Thuneberg, T (2010), *Katsaus hevosalan yritysomintaan. Raportti hevosityttöjyys 2009 – kyläystä*. Hameenlinna: Hameen ammattikorkeakoulu.

Westholm Erik & Cecilia Waldenström. (2008), *Kunskap om landsbygden. Dags för en ny agenda*. Arbetsrapport/Institutet för Framtidsstudier; 2008:1.

ÅSUB Rapport 2004:2 *Turismens samhällsekonomiska betydelse för Åland*. Mariehamn.

ÅSUB Rapport 2003:2 *Det åländska jordbrukets framtida utvecklingsförutsättningar*. Mariehamn

ÅSUB Rapport 2012:3 *Utvärderarnas rapport 2011, Landsbygdsutvecklingsprogram för landskapet Åland perioden 2007-2013*. Mariehamn

ÅSUB: *Statistisk årsbok för Åland 2012*. Mariehamn

ÅSUB: *Statistik årsbok för Åland 2011*. Mariehamn

ÅSUB: *Statistik årsbok för Åland 2010*. Mariehamn

ÅSUB: *Åland i siffror 2012*. Mariehamn

Tidningen Ridsport (TR), 2012-04-2012

Tidningen Åland (TÅ), 2009-08-17

Tidningen Åland (TÅ), 2013-05-13

Nya Åland (NÅ). 2013-02-14

Nya Åland (NÅ), 2013-04-22

Internet:

ÅLENSKUR, <http://www.alenskur.com/>, 2012-12-28

HÄST I HEBY, <http://www.hastiheby.se>. 2012-03-26

FINLAND HIPPOS r.f., www.hippos.fi. 2013-02-27

JULMYRA HORSE CENTRUM, www.julmyrahorsecenter.se, 2013-02-08

JORDBRUKSVERKET,

<http://www.jordbruksverket.se/amnesomraden/djur/hastar/hastpass.4.1cb85c4511eca55276c80001096.html>, 2013-02-27

LRF KONSULT, <http://www.lrfkonsult.se/press/Nyheter/Lantbrukets-Lonsamhet---november-2012/>, 2013-05-10

MIDGÅRD ISLANDSHÄSTKLUBB, <http://islandshastar.snabber.se/aktivitet.asp>, 2012-12-28

RIDKLUBBEN SLEIPNER, <http://www.sleipner.aland.fi/text.con?iPage=14&m=16>, 2012-12-28

SKARA HÄSTLAND, <http://www.skarahastland.se/>, 2012-11-07

SOU MEN HIPPOS, www.hippos.fi, 2013-04-19

STALL JOY, <http://www.happy.ax/malsattning/>, 2012-12-28

SVENSK HÄSTNÄRINGS NATIONELLA STIFTELSE, <http://www.nshorse.se/cm/omhns> , 2013-03-21

ÅSUB, http://www.asub.ax/archive.con?iPage=12&art_id=1320, 4-12-2012

ÅLANDS NATURBRUKSSKOLA, <http://www.lr.pbs.fi/naturbruksskolan/ridsport120sv.pbs>, 9-1-2013

ÅLANDSTRAVET, <http://www.alandstravet.com/>, 2012-12-28

STATISTIKCENTRALEN, http://www.tilastokeskus.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto_sv.html, 4-12-2012

STALL AFTONSOL, <http://www.visitaland.com/aftonsol/se>, 2012-01-11

SCB (Statistiska centralbyrån), http://www.scb.se/Pages/Product_25785.aspx, 5-12-2012

Skara Hästland, <http://www.skarahastland.se/om-projektet/>, 2012-12-20

JOACHIM BOOD´S HOVSLAGERI, <http://www.joacimboodshovslageri.n.nu/>, 2012-12-29

Bilaga 1: Enkät

Under hösten och vintern 2012-2013 har Ålandshästsport förening r.f. startat en förprojektering med syfte att kartlägga hästnäringens ekonomiska betydelse för Åland. Detta är en enkät riktad till personer som i någon form håller hästar på Åland – hobbyverksamhet, näringsverksamhet eller övriga näringsidkare. Enkäten är uppdelad i 3 avsnitt och utgör en av metodelarna för undersökningen. Vänligen fyll i svaren så gott du kan. Enkäten garanterar anonymitet och dina svar är av största vikt för att få ett så bra underlag som möjligt för studien. Blanketten returneras per e-mail till: lima0004@stud.slu.se eller skickas till adressen: **Liz Mattsson, Strömbolstadv. 20, 22520 Kastelholm.**

Del 1 - Allmänna uppgifter

1. Du är:

Man

Kvinna

2. Ålder

____ år

3. Har du någon utbildning med anknytning till hästhållning?

Har ingen utbildning

Naturbruksgymnasium inriktning hästhållning Åland Utanför Åland

Lantmästare

Hippolog

Veterinär

Agronom

Ridinstruktör/ridlärare

Hovslagare

Entreprenörskap/företagsekonomi inriktning häst

Foder (kurser etc.)

Avel

Reproduktion/insemination

Domare

Kiropraktor/massör

Annat? Skriv här:

4. Hur många hästar äger du?

	Antal:	Ras:
Avelshingstar		
Avelston		
Föl födda 2012		
1-åringar (födda 2011)		
2-åringar (födda 2010)		
Hästar 3 år eller äldre, ej avelsston eller avelshingstar		

5. Var har du dina hästar?

- Eget stall (ägt eller arrenderat)

Antal egna____ Antal inackorderade____ **Totalt**____

6. Om du ÄGER/ARRENDERER: Har du inackorderade hästar?

- Ja Antal____
 Nej

7. Om du ÄGER/ ARRENDERAR: Hur många hästplatser finns det i stallet ____st

8. Varför har du häst?

- Hobby
 Huvudsaklig näringsverksamhet

9. Om du har hästar som HOBBY: Vad använder du dem till?

- Ridning
 Ridning (Island)
 Körning
 Trav
 Galopp
 Avel
 Utställning
 Betesdjur

Annat? Skriv här:

10. Hästar som NÄRINGSVERKSAMHET: vad är din inriktning?

- Försäljning/förmedling av saluhästar
- Avel/uppfödning
- Trav
- Galopp
- Ridning (utbildning/tävling etc.)
- Ridning (Island)
- Körning (utbildning/tävling etc.)
- Hästturism/turridning
- Inackordering
- Ridskola
- Rehabilitering/omsorgsverksamhet

11. Hästar som NÄRINGSVERKSAMHET: Kommer din inkomst i huvudsak från hästverksamheten?

- Ja
- Nej, min huvudsakliga inkomstkälla är: _____

12. Hästar som NÄRINGSVERKSAMHET: Vilken är bolagsformen?

- Enskild näringsidkare
- Handelsbolag
- Kommanditbolag
- Ekonomisk förening
- Aktiebolag

13. Hästar som NÄRINGSVERKSAMHET: Har du någon anställd?

- Ja _____st
- Nej

Antal avlönade timmar för anställd/anställda?

_____ca tim/år

14. A.) Uppskatta, hur många timmar per månad lägger du ned i hästverksamheten? (Anges oavsett HOBBY eller NÄRINGSVERKSAMHET)

_____ ca tim/ månad

B.) Hur många timmar av de du lägger ner i hästverksamheten är avlönad?

_____ ca tim/månad

15. Uppskattad areal utnyttjad för din verksamhet (anges endast om du har eget stall/arrederar)?

	Hektar
Beten	
Egen vallodling	
Egen spannmålsodling	
Totalt:	

16. Odlar du allt ditt grovfoder (= hö/ensilage) själv?

- Ja
 Nej

Om NEJ, hur stor procent köper du in?

- 0-25 %
 26-51%
 51-76%
 76-100%

Köps grovfoder från: Åland Utanför Åland

17. A) Hur många av dina hästar är?

Försäkrade? Antal _____

Inte försäkrade? Antal _____

B) Vilket är ditt försäkringsbolag?

- Ålands Ömsesidiga (Agria)
 Pohjola
 Annat Vad? _____

18. Vilket strömedel används huvudsakligen i stallet?

- Sågspån
- Halm
- Torv
- Annat

Strömedel som du använder köps från: Åland Utanför Åland

19. A) Hur många gånger under ett år (i snitt) uppskattar du att du använder åländskveterinär till din/dina hästar?

_____ ca gånger/år

B) Hur många gånger under ett år (i snitt) uppskattar du att du använder veterinär utanför Åland (antigen reser bort med hästen för undersökning eller anlitar veterinär som besöker Åland)?

_____ca gånger/år

20. A) Är du ansvarig/arrangerar kurser eller träningar för tränare från Åland?

- Ja ca _____antal gånger per år
- Nej

B) Är du ansvarig/arrangerar kurser eller träningar för tränare utanför Åland?

- Ja ca _____antal gånger per år
- Nej

21. Skoning/verkning, hur gör du i huvudsak?

- Skor/verkar själv
- Anlitar hovslagare från Åland
- Anlitar hovslagare från annat land

Del 2 - Kostnadsspecifikationer

Här skall du uppskatta kostnader för din hästverksamhet. Försök uppskatta så gott du kan oavsett hobbyverksamhet/näringsverksamhet. Uppgifterna gäller för år 2011, om dessa inte finns tillgängliga ange då senast tillgängliga siffror. Ange här ____ för vilket år siffrorna gäller om ej 2011!

22. Uppskattade kostnader för tränings- och tävlingsverksamhet under ett år?

Kostnadslag för träning	Kostnad (euro) per år
Avgifter för träning (kurser, hyror för ridhus-/banor etc.)	
Tävlingslicenser	
Anmälningavgifter	
Uppstallning under träning/tävling	
Annat, vad? _____	
Totala kostnader	

23. Uppskattade resekostnader förknippade med hästverksamheten?

Kostnadslag för resor	Kostnad (euro) per år
Egna resor (utan häst)	
Transport av hästar (drivmedel etc.)	
Färja (Resebiljetter, bil + transport)	
Totala kostnader	

Gäller ca ____ antal hästar

24. Kostnader för personal?

Antal anställda	Omfattning %	Totala kostnader per/år
		Totalt

25. Uppskatta marknadsvärde på dina hästar?

Antal hästar	Uppskattat totalvärde

Del 3 - Avslutande frågor och framtidsvisioner

Denna undersökning har även till syfte att ta fram framtidsvisioner för hästnäringen på Åland samt idéer kring hur man kan utveckla hästnäringen här. Era åsikter är av största vikt för undersökningen. Var god fyll i så gott ni kan – era åsikter är till stor hjälp och har relevans för framtida utveckling av hästnäringen på Åland!

28. Är det någon tjänst/service som är viktig för din hästhållning och som du anses saknas eller är bristande på Åland?

- Hovslagare
- Veterinär
- Rådgivare (inom t.ex. ekonomi, utfodring, markanvändning etc.)
- Kiropraktor/massör
- Ridhus/körhall
- Rid/körvägar
- Tränare
- Foder/strö etc.

Övriga önskemål? Skriv här:

26. Vilka utvecklingsmöjligheter finns med din hästverksamhet på Åland?

27. Ser du några svårigheter på Åland som hindrar dina visioner/ utvecklingsmöjligheter för den hästverksamhet du bedriver idag?

31. Generellt, vilka potentiella utvecklingsmöjligheter ser du för hästnäringen på Åland i framtiden? Vilka är dina framtidsvisioner gällande näringen på Åland?

TACK FÖR ATT DU TOG DIG TID ATT FYLLA I ENKÄTEN – DINA SVAR ÄR AV STÖRSTA VIKT FÖR UNDERSÖKNINGENS RESULTAT!

16

¹⁶ Detta är mall av studiens enkät, enkäten uppfördes och sammanställdes i Netigate <http://se.netigate.se/>

Bilaga 2: Referenspersoner och företag

Ålands Ömsesidiga Försäkringsbolag, Nina Andersson

Peter Sandberg Carl Rundberg Ab

Alexandra Blomqvist, Ab Skogen

Mikis Hästshop, Kicki Säski

Bila AB

Hovslagare, Micke Kanill

Tandläkare Syrill

Massör, Siv Holmström

Kiropraktor, Mikael Kanill

Ålands Idrott, Jani Westerlund

Niklas Åkerholm, PAF

Robert Ekström, foderproducent

Referenspersoner för djupintervjuer:

Mia Andersson, Ridskolechef Sleipner 2012-11-14

Ulf Eriksson, travtränare/lantbrukare 2012-11-23

Mikael Kanill, hovslagare 2012-11-30

Mats Söderström, AB Lantbruk, 2012-12-10

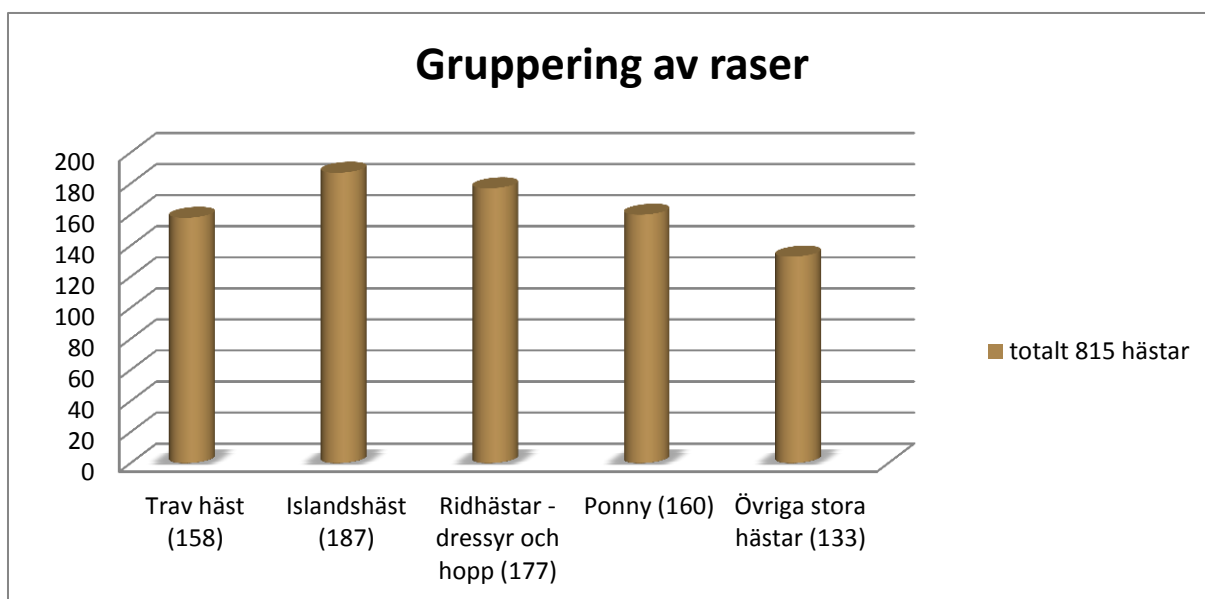
Jeanette Eriksson Stall Joy 2012-12-15

Sandra Eklund, veterinär, 2013-01-10

Tove Pahlman, Midgård Islandsstall, 2013-01-15

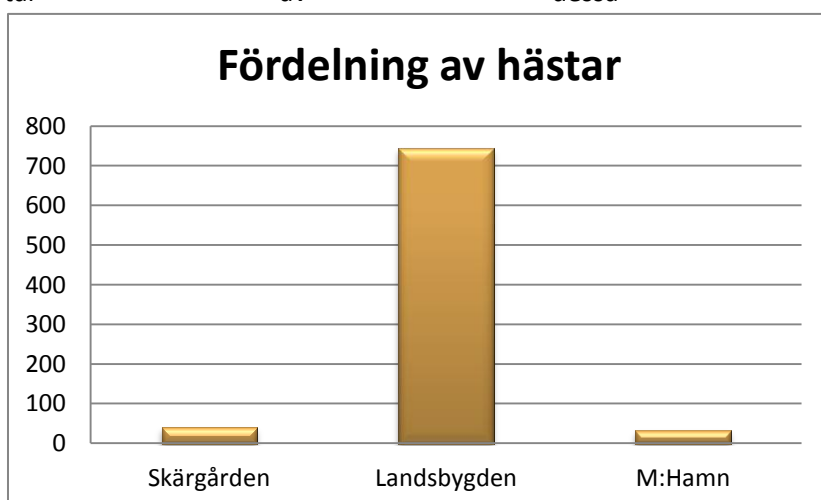
Ulrika Björlin, Sportchef Ålandstravet 2013-01-20

Bilaga 3: Hästnäringen på Åland

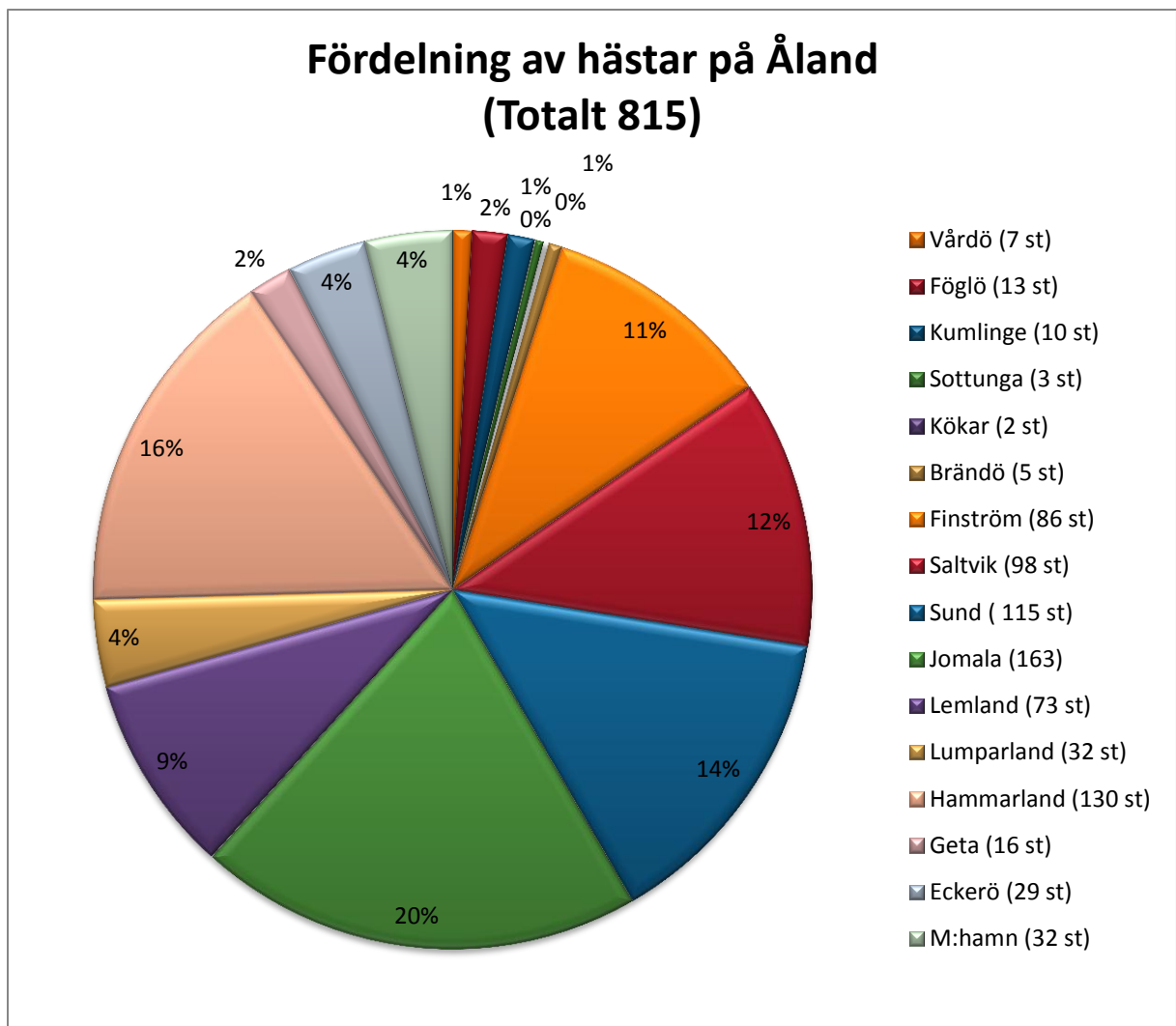

a) Diagram 2: Antalet hästar fördelade enligt användningsområde

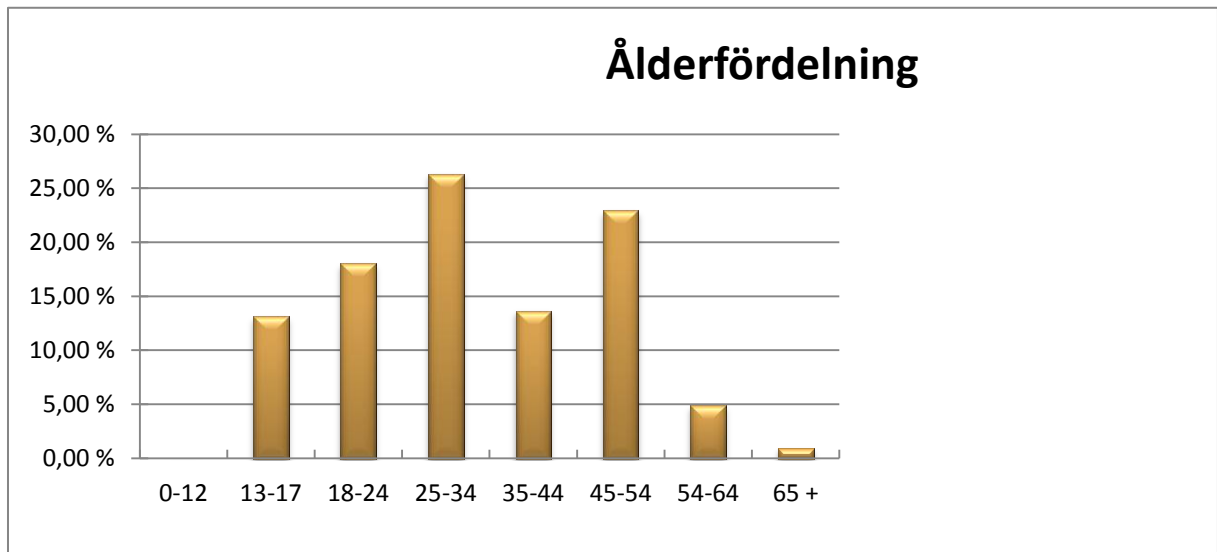
Beskrivning av diagram: Inom kategorin "ponnyer" räknas alla hästraser som är upp till 148 cm i mankhöjd (förutom islandshästen som är en egen kategori). Kategorin "stora ridhästar" inkluderar raser som kan tänkas användas inom dressyr- och hoppning såsom halvblod, fullblod och finsk varmblood. Av 177 hopp- och dressyrhästar är ca 130 av rasen svenskt halvblod. Halvblod utgör därmed den tredje största rasen på Åland. I kategorin "övriga stora hästar" finns 133 hästar placerade. Dessa är av raserna Finsk kallboldshäst, Nordsvensk kallblodshäst, Shire häst, Tinker häst, Frieser häst, Haflinger häst, Morgan häst, Tori häst och Arabiskt fullblod. Cirka 50 st av dessa hästar är av raser som ofta används inom brukskörning såsom Finsk kallblod, Nordsvensk kallblod. En relativ förekommande hästras i gruppen "övriga hästar" är Tinker. Kartläggningen visar att det finns ett 20-tal av dessa på Åland.

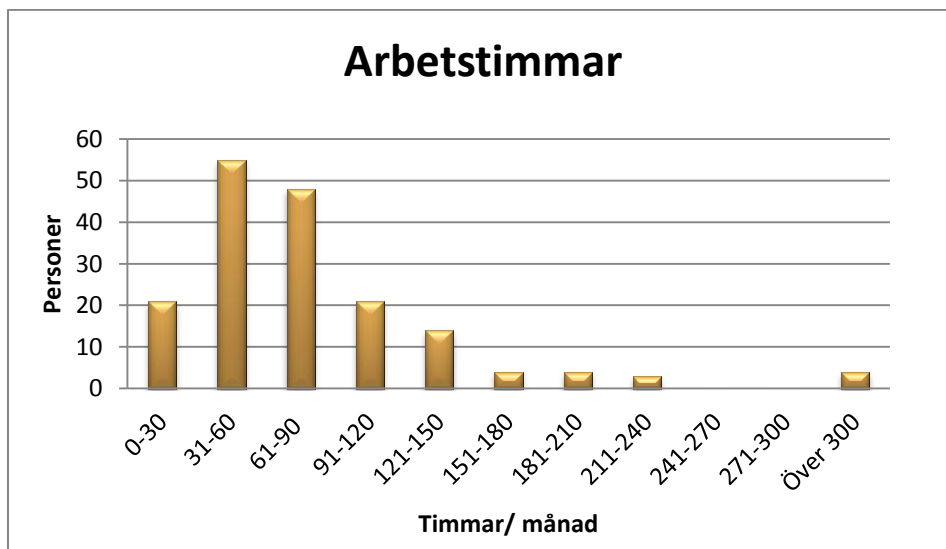
b) Diagram 3: Fördelning av hästar utgående ifrån kategorierna "Skärgården",

c) Diagram 4: Fördelning av hästar efter kommun

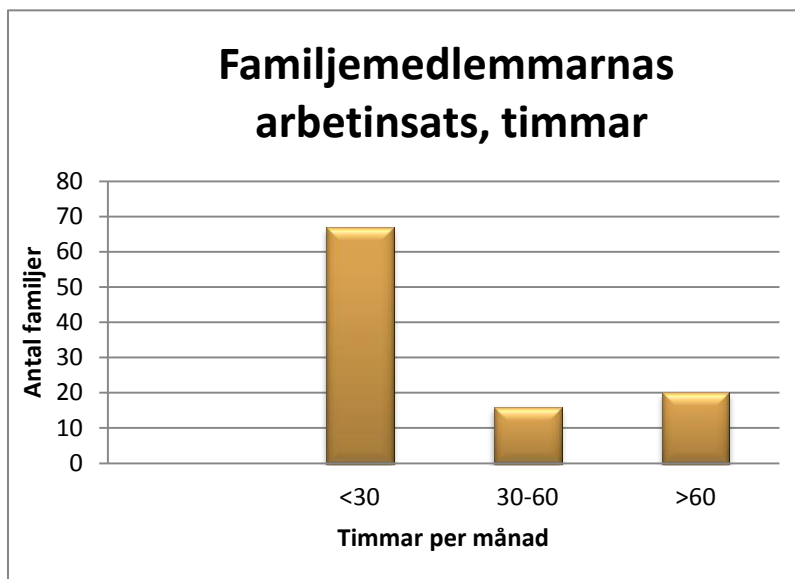

d) Diagram 7: Ålders fördelning bland hästhållarna

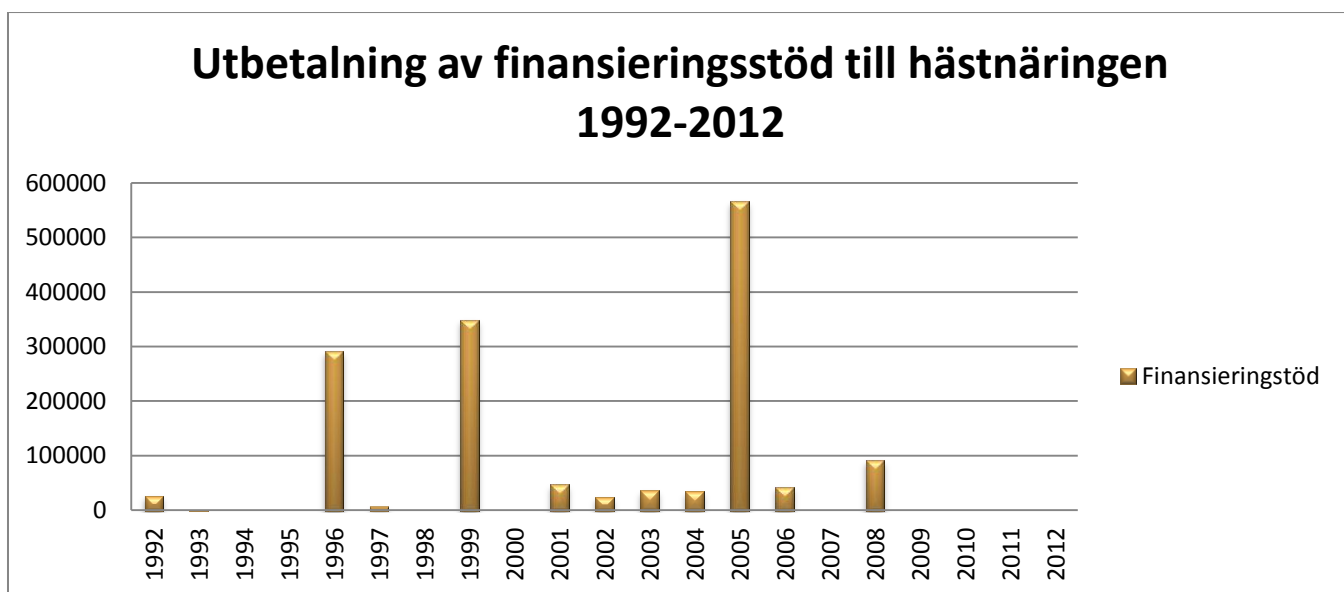

e) Diagram 8 a: Antal arbetstimmar respondenterna lägger ned i hästverksamheten under en månad

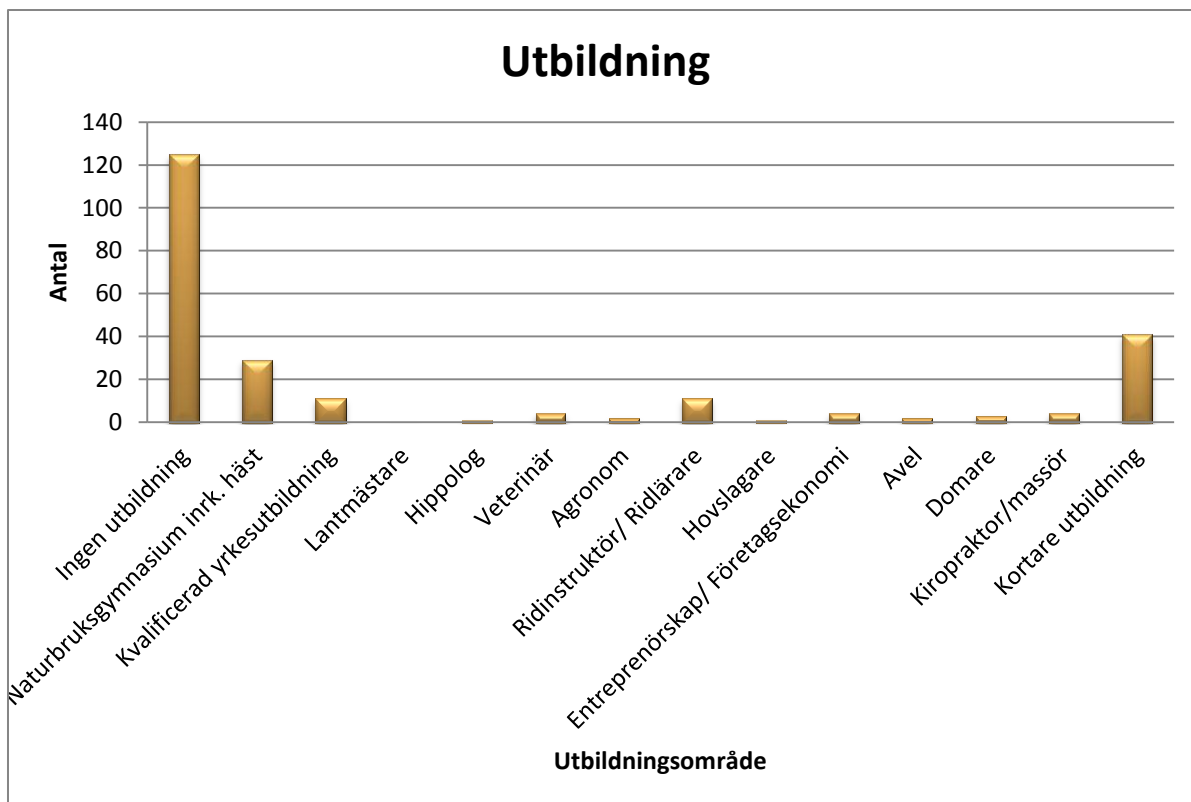
12 % av hästhållarna använder högst en timme om dagen på sin häst. Den vanligaste tidsåtgången är 30-90 timmar per månad vilket i snitt motsvarar 2-3 timmar om dagen (60 %). Ytterligare 20 % uppger att de använder mellan 90 och 150 timmar i månaden, d.v.s. 4-5 timmar om dagen på hästverksamheten. Det återstående 15 personerna kan antas vara de som uppgett hästnäring som huvud- respektive bisyssla. Noteras kan att fyra av dessa personer uppger att det använder över 300 timmar i månaden på hästarna.

f) **Diagram 8b:** Familjemedlemmarnas arbetsinsats i verksamheten

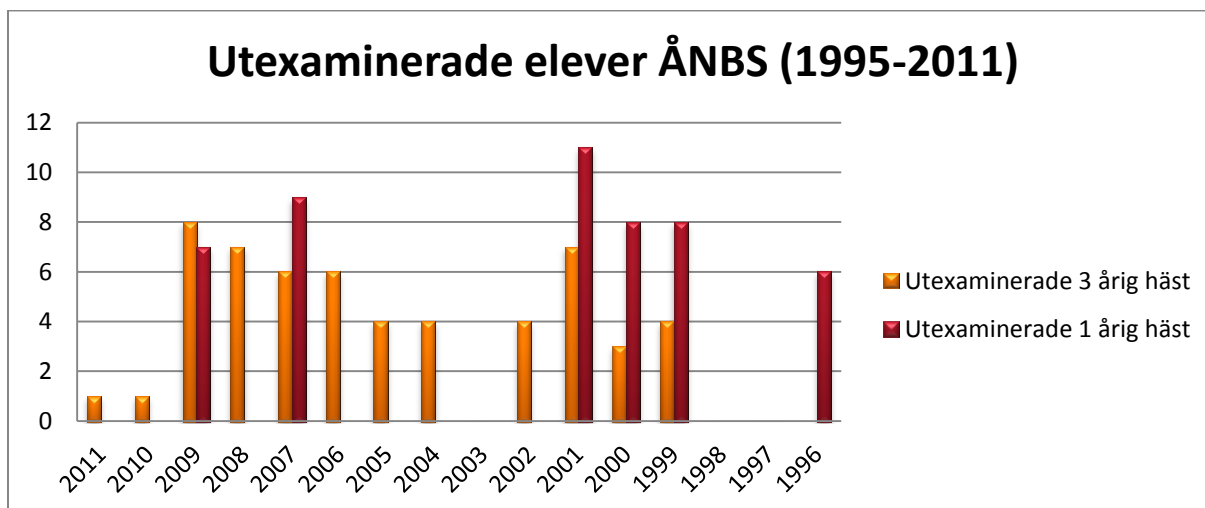

g) **Diagram 9:** Utbetalning av finansieringsstöd till hästnäringen

h) Diagram 10: Utbildning hos hästhållarna på Åland

62 % av enkätens respondenter anger att det inte har någon utbildning med anknytning till hästhållning. 41 personer, dvs. 20 % anger att det gått kortare kurser. 29 personer dvs. 14 % av respondenterna har studerat vid naturbruksgymnasium med inriktning på hästhållning.

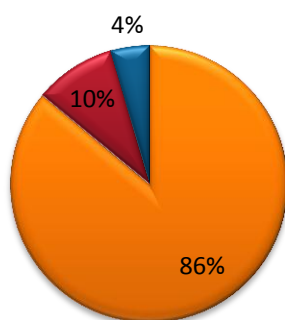

i) Diagram 11: Studerande vid Ålands Naturbruksskolans hästlinje åren 1995-2011¹⁷

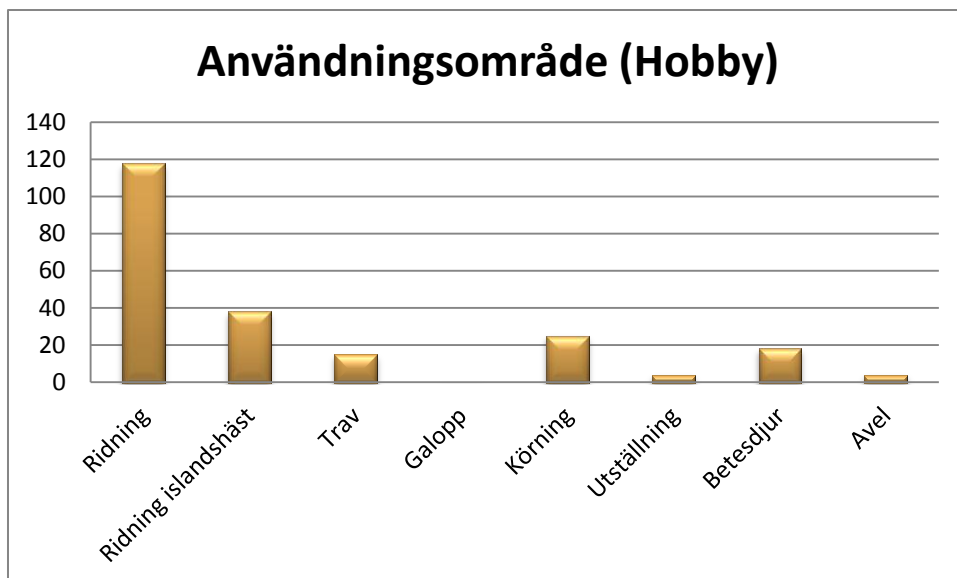
¹⁷ Verksamhetsberättelser, ÅNBS 1993-2011

Hobby eller näringsverksamhet

■ Hobby ■ Biinkomst ■ Företagare

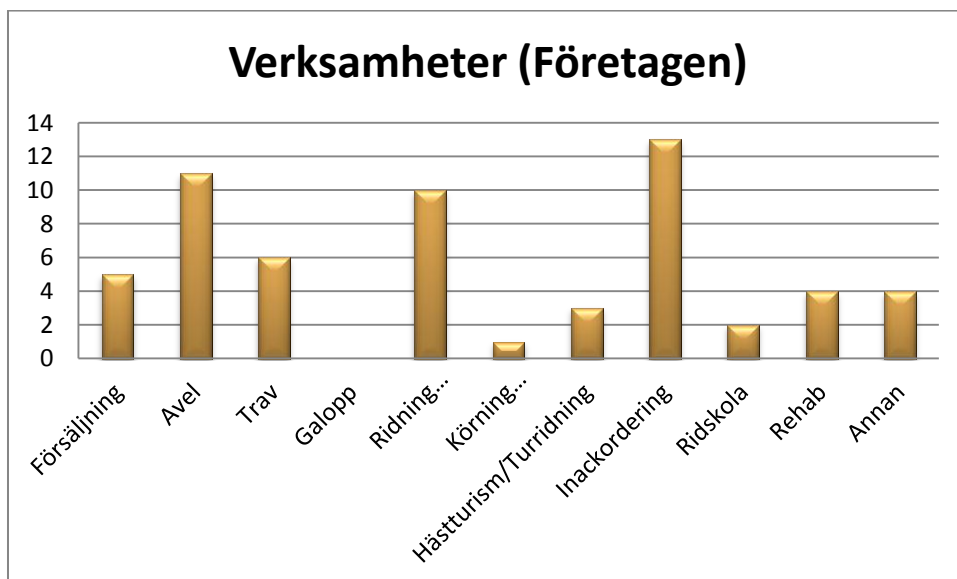

j) Diagram 12: Hästhållning som hobby respektive näringsverksamhet

k) Diagram 13: Användningsområden hos hobbyryttarna

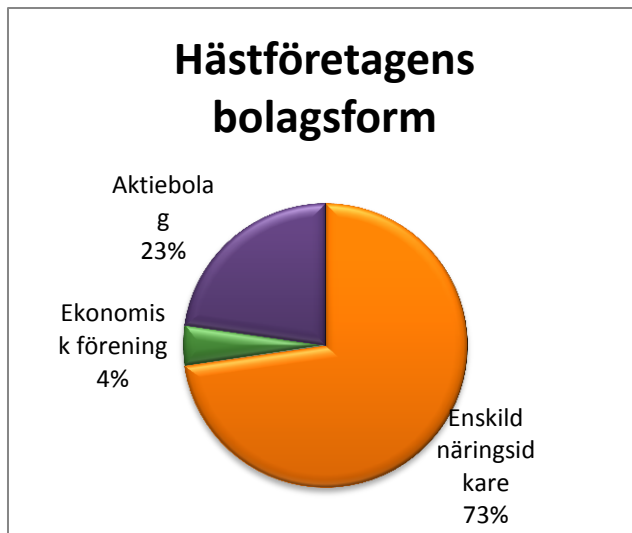
Inom gruppen "hobbyhästägare" fördelade sig svaren i enlighet med diagram 12. Ridning är den klart dominerande hobbyverksamheten (116 st). 25 personer använder sina hästar till körning. Intressant är att notera att 18 personer ser sin häst också som ett nyttigt betesdjur.

l) Diagram 14: Företagens verksamhetsinriktningar

Av 27 svarande har 13 st uppgett sig syssla med inackordering, 11 st med avel/ uppfödning och 10 st med utbildning och tävling inom ridverksamhet.

Totalt svarar 106 respondenter att de har hästarna i eget stall medan 76 personer har sina hästar utackorderade. Enligt enkäten uppger 48 personer att de har totalt 160 hästar inackorderade. 12 av dessa har fem eller flera hästar. Det övriga 36 svarande med 1-4 hästar inackorderade räknar inte med någon direkt förtjänst av sin hästverksamhet.

m) Diagram 15: Bolagsformer inom hästnäringen

Trots att 27 personer tidigare i enkäten kategoriserat sig som näringsidkare har endast 22 personer uppgett en bolagsform. Majoriteten d.v.s. 16 av de 22 fungerar som enskilda näringsidkare, fem personer driver verksamheten som ett aktieföretag och en respondent anger att den har firman registrerad som ekonomisk förening. En gissning är att bortfallet av svarande är att svaranden anser sig vara lantbrukare och inte vetat vilken bolagsform det innebär. Endast fyra företagare har uppgett hästnäringen som sin huvudsakliga inkomst även om åtta respondenter tidigare angivit hästnäringen som sin huvudsyssla.

Bilaga 4: Kostnads kalkyl storhäst/ponny

STORHÄST

RÖRLIG KOSTNAD PER "STORHÄST"	ENHET	A-PRIS	MÄNGD	DGR/VECK	EUR	ANTAL HÄST	TOTAL storhäst
						1,00	
Grovfoder	kg	0,25	10	323	807,50		807,50
Bete			1	1	0,00		0,00
Kraftfoder	kg	1	2	323	646,00		646,00
Mineraler	kg	0,55	0,1	323	17,77		17,77
Strö, torv (1 bal/box/vecka)	kg	7,54	1	46	346,84		346,84
Skoning	ggr	100	6	1	600,00		600,00
Tandläkare	ggr	75	1	1	75,00		75,00
Veterinär		70	1	1	70,00		70,00
Mediciner		70	1	1	70,00		70,00
Försäkring		150	1	1	150,00		150,00
Kostnad per år och häst					2 783,11		2 783,11
Kostnad per månad	mån		12		231,93		231,93
Totala kostnader							1 302 493,14
Totala kostnader häst + ponny							1 988 028,08

PONNY

RÖRLIG KOSTNAD PER "PONNY"	ENHET	A-PRIS	MÄNGD	DGR/VECK	EUR	ANTAL HÄST	TOTAL ponny
						1,00	
Grovfoder	kg	0,25	6	323	484,50		484,50
Bete			1	1	0,00		0,00
Kraftfoder	kg	1	0,5	323	161,50		161,50
Mineraler	kg	0,55	0,1	323	17,77		17,77
Strö, torv (1 bal/box/vecka)	kg	7,54	1	46	346,84		346,84
Skoning	ggr	100	6	1	600,00		600,00
Tandläkare	ggr	75	1	1	75,00		75,00
Veterinär		70	1	1	70,00		70,00
Mediciner		70	1	1	70,00		70,00
Försäkring		150	1	1	150,00		150,00
Kostnad per år och häst					1 975,61		1 975,61
Kostnad per månad	mån		12		231,93		231,93
Totala kostnader							685 534,94
Totala kostnader häst + ponny							1 988 028,08

Bilaga 5: Samhällsekonomisk omsättning av hästsektorn på Åland

En sammanställning:			
Total årligomsättningen inom den Åländska hästsektorn			
Rörliga kostnader (Jfr. TB)	Antal	Pris	Summa
Grovfoder	815	675	550125
Kraftfoder	815	100	81500
Strö	815	70	57050
Hovbeslag (skoning + verkning)	799	685	547315
Tandläkare	740	75	55500
Vet.vård (avmaskning + vaccinering)	815	130	105950
Försäkringar	535	230	123050
Totalt 1			1520490
Övriga rörliga kostandsposter			
Kiropraktik	200	80	16000
Massör	200	50	10000
Övrig artiklar	815	180	146700
Träning/kurser	102	770	78540
Direkta tävlingskostnader	50	590	29500
Resor m häst	43	1760	75680
Resor utan häst	64	420	26880
Stallplatser	815	3000	2 445 000
Tullkostnader	50	10	500
Hästpass	25	150	3750
Totalt 2			2 832 550
Omsättning företag/föreningar			
Ridskoleverksamhet (Sleipner/ aftonsol)	415	1000	415000
Handikappverksamhet	80	2000	160 000
Medlemsavgifter	710	20	14200
Årlig verksamhetsbidrag till hästföreningar	1	44 000	44 000
Totalt 3			633 200
Traverksamhet			
Årlig omsättning i toto-spel			150 000
Prispengar vid lopp	6	14000	84 000
Travdag (boxplatser, startavgifter etc.)	6	2000	12 000
Verksamhetsbirag	1	98 500	98 500
Totalt 4			344 500
Fasta kostnader, årsbasis			
Hästar, 15 års årsmedeltal	815	2550	170
Pengar i byggnader 20 års medeltal			200 000
Totalt 5			200 170
Arbete anställda			
75 arbetsplatser, årstimmar	150 000	15,5	2 325 000
Totalt 6			2 325 000
Ideellt arbete			

Värde av ideella arbetstimmar	365 000	15,5	5 657 500
Totalt 7			5 657 500
Totalt rörliga kostnader (totalt 1-4)			5 330 740
inklusive fasta årskostnader (totalt 5)			5 530 910
inklusive arbetskostnader (totalt 6)			7 855 910
inklusive ideellt arbete (totalt 7)			13 513 410
HÄSTSEKTORNS TOTALA OMSÄTTNING			13 513 410

Bilaga 6: Tabeller

a) Tabell 1: Åländska företag inom hästnäringen

Stall	Verksamhet	Anställda	Ryttare/ Inackorderingar	Hästar
Aftonsol på Tellholm AB	Ridskoleverksamhet i Hammarland samt inackordering (Stall Aftonsol 2012-12-28)	2 st	Ryttare: 200 st Inackordering:	23 st
Ridklubben Sleipner	Ridskoleverksamhet i Mariehamn, (Sleipner 2012-12-28).	5 st	Ryttare: 230 st Inackordering: 9 st	19 st + 2 inlånade
JS terapier AB (Stall Joy)	Handikappverksamhet i Hammarland. Grundat 1993 Handikappverksamhet	5 st	Ryttare: 80 st	10 hästar
Midgård Islandsstall	F.d. Ridskoleverksamhet mellan åren 1995-2011 Avel/uppfödning Lektioner Inackordering Grundat 1995	1 st Huvudsyssla	Inackorderade: 12 st	
Karins Ridskola	F.d. Ridskoleverksamhet mellan åren Föglö Grundades 1990	1 st Bisyssla Bisyssla		5 hästar
Stall Rosenqvist	Turridning ”Ridskola”	1 st huvudsyssla	Ryttare: Inackorderade:	
Stall Eriksgård	Travhästar Inackordering Foderförsäljning	1 st biyssla lantbruk	Inackorderade:	
Uffe Eriksson	Travhästar Inackordering Foderförsäljning Försäljning av hästartiklar	Bisyssla till lantbruk	Inackorderade: 2 st	
Stall Haddnäs	Träning av travhästar	Bisyssla till lantbruk	Träningshästar:	
Mia Andersson	Inackordering	Bisyssla		
RATO	”Hästhållning” Träning av travhästar Transport Grundat 2012	Bisyssla för 2 personer		12 hästar
Stall Malin Friman	Träning av travhästar Skoning Grundat 2013	Bisyssla		
Talltorpa Islandshästar	F.d. turridning mellan åren 2007-2009 Avel/Uppfödning	Bisyssla		22 hästar

	Försäljning Träning av islandshästar			
Robert Ekström	Avel Foderförsäljning	Bisyssla till lantbruk		
Östergårds Islandshästar	Avel Uthyrningsverksamhet Grundat 1995	Bisyssla		
LB - Stable	Uthyrningsverksamhet vid Travbanan Avel/Uppfödning Tillridning/inridning Grundat 2010	Bisyssla	Inackorderade: 7 hästar	10 hästar
Ponny Lyckan	Medryttarverksamhet, kurser, läger, Nh-träning Grundat(?)	Bisyssla	Ryttare: Inackorderade:	
Västerbacka Gård	Inackordering, avel	Bisyssla	Inackorderade: 6-8 st	12 hästar
GA Racing Stable	Konsultverksamhet Inackordering	Bisyssla	Inackorderade: 2 st	3 hästar
RECO Invest	Lektioner	Bisyssla		4 hästar
Stall Glada Hästen	Massage för häst	Bisyssla		
Mikael Nyqvist	Kiropraktik för häst	Huvudsyssla		

b) Tabell 2: Aktiva Hästföreningar på Åland

Förening	Verksamhet	Antal medlemmar
Ålands Hästsportförening r.f. (F.d. Ålands Hästavelsförening)	Ideell förening grundad 1936, Inriktad på all typ av hästsport. Föreningen driver hästsportanläggningen vid Ålandstravet. Ordförande Barbro Carlsson (Ålandstravet, 2012-12-28) <i>Ekonomisk verksamhet</i>	Ca 200 st Anställda: 3 st
Ridklubben Sleipner r.f.	Ideell förening grundad 1968. Ridklubbens huvudverksamhet är att bedriva ridskola. Ordförande Mats Adamshack <i>Ekonomisk verksamhet</i>	230 st (varav 195 aktiva ryttare och 85 % juniorer)
Stall Joy Handikappridklubb	Ideell förening som bedrivs parallellt med Stall Joy/ J:s terapier AB. Föreningens syfte är att främja ridning och samvaro för sina medlemmar samt erbjuda olika aktiviteter för personer med särskilda behov. (Stall Joy, 2012-12- 28)	Ca 80 st
Ålenskur Islandshästförening r.f.	Ideell förening grundad 1997. Föreningens syftar till att understödja all verksamhet med islandshästar på Åland. Föreningen anordnar medlemsritter, kurser samt tävlingar. Ordförande Jens Andersén (Ålenskur, 2012-12-28)	Ca 65 st
Midgård Islandshästklubb	Ideell förening grundad 2006 i anslutning till verksamheten på	Ca 100 st

	<p>Midgård Islandsstall. Föreningen inriktad på flera discipliner av hästverksamhet och arrangerar bl.a. föreläsningar, kurser och tävlingar. Ordförande Tove Pahlman (Midgårds islandshästklubb 2012-12-28)</p>	
--	--	--

c) Tabell 3: Verksamhetsbidrag åländska hästföreningarna

2012	Ridklubben Sleipner	Ålenskur Islandshästförening	Midgård Islandshästklubb	Ålands Hästsportförening	Totalt
Ålands Idrott	37 000 €	4 000 €	4 000 €		44 000 €
PAF				98 500 €	98 500 €

Föreningen Ålands Idrott understöder de åländska hästföreningarna årligen med verksamhetsbidrag om omkring 44 000 € (Jani Westerlund, Sportchef ÅID 2012-12-20). I år (2013) fick islandshästföreningarna Midgård Islandshästklubb och Ålenskur Islandshästförening vardera 4000 € samt Ridklubben Sleipner 37 000 € av idrottens PAF-medel (NÅ 2013-02-14). Ålands Hästsportförening r.f. tilldelas varje år verksamhetsbidrag från PAF. Verksamhetsbidraget varierar från år till år. År 2012 var verksamhetsbidraget 87 000 € och 98 500 € detta år (2013). **(Anneli Karlberg, Finans. avd. LR februari 2012).**

d) Tabell 4: Insprungna pengar hos Åländska hästar

	Indian silver	Tequila Zon	Davidov
Antal Starter	83	60	83
Förtjänst	703 883 €	76 000 €	162 025 €

e) Tabell 5: Antal starter på Ålandstravet 2012

	Åland	Finland	Sverige
Antal transporter		3 lastbilar	20-25
Starter vanligt trav	35	5-10	45
Starter stor trav	35	20	48

Under ett "vanligt trav" startar ca 85 hästar, varav ca 35 från Åland, 45 från Sverige (ca 20-25 transporter) och mellan 5-10 finska hästar (ca 3 lastbilar, på grund av dyra färjpriser åker ekipagen från Finland tillsammans i större bilar). Under fjolårets stortrav deltog 48 svenska hästar, 20 finska och 32 åländska (Statistik, Ålands Hästsportförening). Omkring 400-500 åskådare besöker Ålandstravet, under stortraven som ordnas ett par gånger varje sommar tävlar ca 100 travhästar och dessa tävlingar lockar omkring 1000-1500 personer. Till varje trav behövs kring 35 funktionärer. Det flesta som arbetar på traven är ålänningar. Hästveterinär måste finnas på plats, vilken i nuläget anlitas från Sverige. Även domare och huvudstarter anlitas utanför Åland (Ulrika Björlin).

f) **Tabell 6:** Intäkt/kostnader under trav

Biljettförsäljning	600 €
Startavgifter och boxhyra	1500 €
Prispengar	11 000 €
Prispengar tv-sänt	25 000 – 30 000 €

Det intäkter som travet får in utgörs främst av startavgifter och boxhyror. Startavgifterna inkluderar boxhyran och ger totalt en intäkt på ca **1500 €** per trav samt biljettförsäljning kring **600 €** (medlemmarna i Åland Hästsportförening har fritt inträde). Serveringen i samband med traven har tidigare genererat en stor intäkt för organisationen. Travet har inte haft egen servering på flera år utan hyrt ut serveringsplatserna till lokala företagare. För att öka intäkterna kommer Ålands Hästsportförening år 2013 att återta serveringen. I dagsläget bär sig inte travet utan verksamhetsbidrag och sponsorer. Den stora utgiften för Ålandstravet är prispengarna. Prispengarna vid ett "vanlig" trav är ca **11 000 €**. För att locka fler ekipage till start är prispengarna vid Tv-sända trav högre. Dessa prispengar mellan är **25 000 € - 30 000 €**

g) **Tabell 7:** Jämförelse mellan Finland/ Sverige/ Åland

	Sverige	Finland	Åland
Befolkningsantal	9 549 000 inv.	5 401 000 inv.	28 000 inv.
Antal hästar totalt	Ca 300 000	Ca 75 000	Ca 815
Antal häst per person	1 häst/ 26 personer	1 häst/ 72 personer	1 häst/ 35 personer
Omsättning i totospel	1,2 miljarder euro	270 miljoner euro	1,6 miljoner euro
Omsättning	Ca 5 miljarder euro	-	7,8 miljoner euro
Lantbrukets intäkter från häst	Ca 2,2 miljarder euro		600 000 euro
Hästarnas totala värde	Ca 1 miljarder euro	Ca 184 miljoner euro	2 miljoner euro
Aktiva ryttare	500 000 st	170 000 st	Ca 1000 st
Starter på riddävlingar	400 000 st	45 000 st	220 st

18

¹⁸ Siffrorna är hämtade från: (ÅSUB 4.12.2012); (Statistikcentralen 4.12.2012); (SCB 6.12.2012)

Bilaga 7: Redogörelse av beräkningar

1) Beräkning av värde på de åländska hästarna (8.1)

I enkäten har hästhållarna haft möjlighet att uppskatta ett ekonomiskt värde på samtliga hästar de äger. De 147 som svarade kom upp i en sammanlagd summa om 1 335 000 €. Bland de svarande finns förmodligen de mest aktiva och intresserade hästägarna och därmed de värdefullaste hästarna med vilket höjer det totala värdet av hästarna. Ungefär hälften av de svarande, 77 st angav hästarnas värde till mellan 0 och 4500 €. Ett medelvärde för den sistnämnda gruppen blev 1670 € per häst utgående ifrån att varje hästhållare har 1,8 hästar. Ifall de återstående åländska hästarna tillhörande de 243 (av 390 hästhållare) som inte besvarat enkäten ges samma värde, 1670 € per häst, blir värdet på hästarna utanför enkäten 730 500 €, alltså en väsentligt lägre värdering än bland dem som besvarat enkäten. Utgående från dessa uppskattningar torde det totala värdet av de åländska hästarna röra sig kring 2 miljoner € i dagsläget.

2) Beräkning av grovfoderåtgång

Ur kartläggningen framgår att det 1.12.2012 fanns 468 stora hästar och 347 ponnyer på Åland. Med hänvisning till ovan nämnda foderåtgång är hästägarnas grovfoderbehov i dagsläget omkring 1 622,9 ton (1 622 900 kg) årligen vintertid (240 dagar). (Daglig foderåtgång vintertid, storhäst $10\text{kg} \cdot 240\text{d} \cdot 468 \text{ hästar} = 1\,123,2 \text{ ton}$ (1123 200 kg), ponnyer: $6 \text{ kg} \cdot 240\text{d} \cdot 347 \text{ ponnyer} = 499,7 \text{ ton}$ (499 700 kg). Motsvarande åtgång för sommarmånadernas 120 dagar blir 280,8 ton för hästarna och 124,9 ton (124 900 kg) för ponnyerna, tillsammans 405,7 ton (407 700 kg). Den årliga foderåtgången blir då 2 028,62 ton. Enligt den åländska hästhöproducenten *Robert Ekström* var marknadspriset sommaren 2012 ca 25 cent per kg för hösilage och ca 30 cent för torrhö. Det totala värdet av hästarnas grovfoderkonsumtion i dagsläget är därmed 500 000 - 600 000 €. Omräknat till rundbalar blir behovet runt 7000 rundbalar hö/hösilage per år (ca 75 €/bal) eller ca 6,2 rundbalar per ponny och 11,2 rundbalar per häst. En rundbal torrhö (baldiameter 15 cm) uppskattas då väga 290 kg), hösilage något mer. (*Statistik hämtat från Lantbrukskalendern 2012*).

	Antal hästar	Pris (25 cent/kg)	Foderbehov sommar (kg)	Foderbehov Vinter (kg)	Antal rundbalar per år	Pris per rundbal (75 €)
Häst	468		407 700	1 123 200	5240	
Ponny	347		124 900	499 700	2150	
Totalt:	815 st	538 875 €	532 600 kg	1 622 900 kg	Ca 7400 st	555 000 €

3) Beräkning av kraftfoder tillgång

Kvalitén på grovfodret har betydelse för vilket kraftfoder som foderstaten därefter bör kompletteras med. Det resulterar i att försäljningen av kraftfoder varierar relativt mycket från år till år. År 2011 sålde företaget AB Lantbruk, ledande försäljare av kraftfoder på Åland, ca 2400 säckar kraftfoder till hästarna till ett värde av ca 48 000 euro. Deras dominerande leverantör av hästfoder är KRAFFT, som står för omkring 85 % av försäljningen, motsvarande 60 ton. Det mesta kraftfodret importerar från

Sverige. Fraktkostnaderna varierar beroende på hur stort parti som tas in av varan. Generellt ligger kostnaderna omkring 1,5-3 euro per fodersäck.

Utöver färdigfoder säljer AB Lantbruk även havre till hästhållare på Åland. Havren köps in av Åländska producenter. Söderström bekräftar att AB Lantbruk förmedlar omkring 50 ton havre per år till hästhållare, vilket ger en årlig omsättning på omkring 25 000 euro. (Intervju Mats Söderström Ab Lantbruk, 10-12-2012).

	Antal hästar	Antal säckar	Kg/häst	Total försäljning kg	Pris/häst/år	Pris per säck (inkl. Fraktkostnad)	Antal säckar per häst	Totalt
Färdigtfoder	815	2400	74	60 000	60 euro	20 euro	3	48 000 euro
Havre	815		61	50 000	31 euro			25 000 euro
Totalt				110 000 kg				73 000 euro

(Uppgifterna kommer från Mats Söderström, foderförsäljare Ab Lantbruk)

4) Beräkning av försäljning av sågspån

Uppskattningsvis säljer dessa företag tillsammans omkring 1800 m³ sågspån till de åländska hästägarna. Priset för sågspån ligger kring 15 € m³ (Blomqvist Alexandra, Ab Skogen; Sandberg Peter, Carl Rundberg). Utgående ifrån dessa uppskattade siffror säljer företagen sågspån för 27 000 € årligen till hästnäringen.

Kubik/år	Pris/ m ³	Totalt
1800 m ³	15 .€	27 000

5) Hovbeslag

Beräkningar av skoning respektive verkning¹⁹

Utgående från dessa prisuppgifter och ett normalt skoningsintervall innebär det att skoning respektive verkning för de åländska hästarna har ett värde av 485 000 - 625 000 euro per år (626*7*100 -130 € + 173*7*45 €).

	Antal hästar	Antal ggr	Pris 1	Totalt
Skodda	626	7	130	569 600
Verkade	173	7	45	54 495
Föl	16	0	0	0
Totalt:				Ca 625 000

6) Övrig försäljning till hästsektorn (rubrik 6.7)

Av Ab Lantbruks totala försäljning står hästnäringen för omkring 2 % av totalsumman, vilket motsvarar omkring 150 000 € (Ibid.).

Företaget Mikis Häst och Fritid står för den största försäljningen av hästartiklar per år på Åland och omsätter varor för 80 000 € årligen. Övriga mindre förmedlare av hästartiklar har uppgett en totalomsättning på ca 15 000 € totalt.

	Hästartiklar	Stängselmaterial	Kutterspån	Torvmix	Halmpellets	Totalt
AB Lantbruk	30 000	20 000	14 000	13 000	3 000	150 000
Mikis Häst och Fritid	80 000					80 000
Övriga företag	15 000					15 000
Totalt						245 000

¹⁹ Prisuppgifterna har fått av hovslagare Mikael Kanill

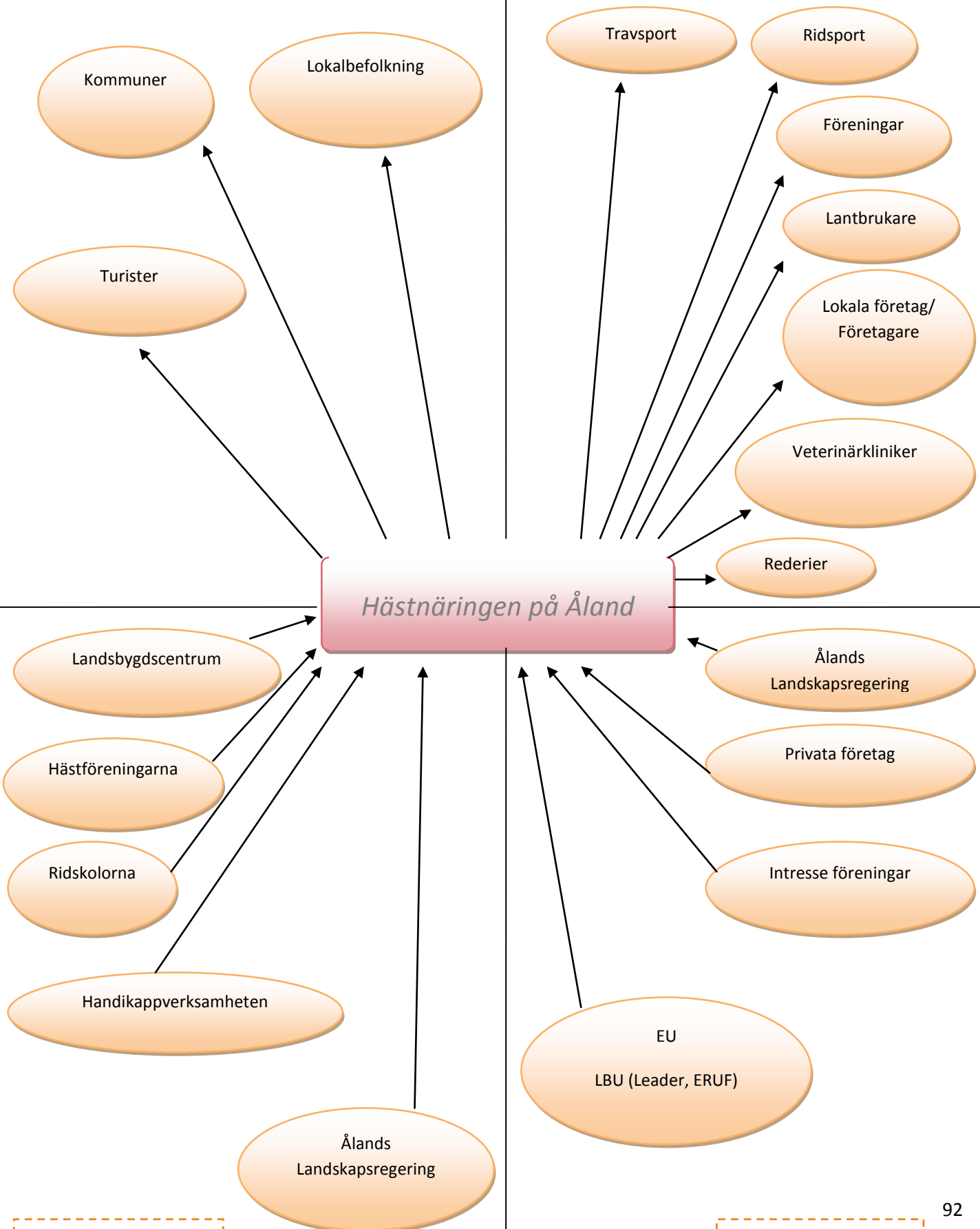
7) Beräkning av finansieringsstöd till hästnäringen

Beräkningar: $(1536\ 568 * 1,6 = 245859)$ $(1536568 + 245859 = 399\ 50\ 77)$.

Bilaga 8: SWOT-analys

Styrkor	Svagheter
<ul style="list-style-type: none">➤ Bra anläggning➤ Litenheten➤ Geografiskt läge➤ Vacker natur	<ul style="list-style-type: none">➤ Litenheten➤ Specialkunskap➤ Utbudet på ridhus➤ Ridvägar och terränggritts möjligheter➤ Transporter➤ Brist på specialist kunskap➤ Spretig organisation➤ Kontakterna till riket➤ Brist på utbildning
Möjligheter	Hot
<ul style="list-style-type: none">➤ Skapa kontakter/ samarbeten mellan foderproducent och hästägare – kommunikation!➤ Möjlighet att skapa samarbeten för att få fler folk → hästfestival med många olika discipliner, avslutar med trav➤ Samarbeten till fastländska sidan➤ Landskapstävlingar➤ Klubbkamper➤ Utbyte mellan hästföretagen➤ Gemensam ungdomsstyrelse➤ Hästen som näringsgren➤ Travet till försäljning➤ Fin natur➤ Skärgårdsfärjor för transport➤ Hästturism	<ul style="list-style-type: none">➤ Osämja/ oförståelse → konflikter➤ Mindre ideellt arbete➤ Få människor inom varje disciplin➤ Dagens konjunkturläge➤ Nedläggning av etablerad verksamhet➤ Ingen turridding sommartid➤ Personalfråga➤ Brist på lönsamhet inom hästföretagen➤ Mycket av arbetet på kvällstid, slitsamt fysiskt arbete.➤ Politiska beslut – travet till försäljning➤ Travet beroende av inkomster från ATG/PAF➤ Området på travbanan trångt

Bilaga 9: Intressentanalys

Bilaga 10: Samhällets uttalade visioner

Samarbeten

- *Det allra viktigaste är nog att få så många som möjligt, helst alla, de föreningar/grupperingar/näringsidkare som håller på med hästar att samarbeta mot gemensamma mål*
- *Kunde i bästa fall bli en mötesplats mellan öst och väst. Hästnäringen det redan en så betydande del av så många ålänningars vardag att satsningarna är mer än befogade.*
- *Att alla kan samsas oberoende av vilken hästsport man håller på med.*
- *Mera samarbeten mellan olika aktörer, både inom hästnäringen men även till andra aktörer på landsbygden, som markägare och jordbrukare och andra näringsidkare*
- *Alla som håller på med hästar måste kunna samsas om utrymme t.ex. på travbanan så ska alla sorters hästar kunna ha olika verksamhet. Det ska inte spela någon roll om det är travhäst, islandshästar, körhästar, hoppning, dressyr*
- *Den åländska ridsporten skall ha ett gemensamt mål. Just nu är det ganska uppdelat.*
- *Samarbete över gränserna, utbildat och kunnigt folk att samarbeta med! Bättre service på svenska från Hippos.*

Tävlingsverksamhet

- *Att sätta Åland på kartan när det gäller hästnäringen - Större tävlingar som drar folk bortifrån, "bed and box-verksamhet", långgritter samt terrängbana*
- *Vi ska kunna locka hit flera tävlande inom alla kategorier, trav, hopp, dressyr, island etc. Vi har jättefina anläggningar men dåligt samarbete, där måste vi bli bättre.*
- *Inomhusträning viktigt och nödvändigt, bra ridlärare också på högre nivå, stöd till satsande unga ryttare behövs. Ridning är en idrott och sport som kräver sina utrymmen, tränare och sin organisation. Sammanhållning med bra ledare behövs.*
- *Åland borde vara förespråkaren när det gäller häst hållning. Vi bör visa upp att hästen är ett bra alternativ som ungdomsvård där vi visar vad den har för betydelse för ungdomar i dag och där vi kan gå in och stöda medverka till ett ännu bättre tränings sysselsättnings klimat inom flera olika häst näringar.*
- *Årlig, större tävlingsverksamhet på travbanan som lockar ekipage från Sverige och Finland hit, ex. "Åland Horse Show"*
- *Locka hit flera tävlande inom alla kategorier, trav, hopp, dressyr, island osv. Vi har jättefina anläggningar men dåligt samarbete, där måste vi bli bättre. Näringsmässigt så hoppas jag att myndigheterna börjar ta näringen på allvar!*
- *Större och viktigare tävlingar där det kommer fler från utlandet och Finland hit för att tävla*
- *Ryttare på nationell och internationell nivå. Åland, en ort där man kan utvecklas i ridning och hästkunnande*

Anläggningen vid Ålandstravet

- *Få igång tävlingsverksamheten igen - den går på sparlåga. Få hit större tävlingar och folk bortifrån. Stort tillgängligt ridhus för alla ute i bushen!*
- *Mer träningar och tävlingar på travbanan, utveckla anläggningen, engagera sponsorer. Ålands Hästsportförening har ett stort arbete att utveckla vår fina anläggning som har stor potential!*
- *Skapa ett hästcenter med klinik, funktionella utrymmen för träning och tävling. Bättre fördelning av samhällets resurser där även hästsporten får ta plats och synas.*
- *Att samla alla olika hästsportsgrenar på Ålandstravet och ha fina tävlingar med hög klass. Få in flera yngre egenföretagare.*
- *Att få till travbanan i Hindersböle till en fullvärdig hästanläggning, med ridhus/körhall samt fler boxar. Sätta Åland på kartan i hästvärlden!*
- *Tror att det skulle vara bra för hästnäringen om ett ridhus byggdes i närheten av travbanan, är så lättare att hålla olika sorters kurser där eftersom det finns möjlighet till uppstallning på travbanan*
- *Att allt "hästfolk" ska kunna samarbeta för en fin anläggning på Ålandstravet, skulle vara bra att allt som rör häst skulle vara centralt på ett ställe*
- *Bättre samarbete mellan olika stall och grenar, ett "ridcenter" på travbanan med ridhus, ridvägar och klinik vore toppen*

Bilaga 11: Behovsanalys

För en framtida utveckling av hästnäringen har dessa behov kartlagts och prioriterats inom förprojekteringen:

- 1. Multihall i anslutning till anläggningen vid Ålandstravet**
- 2. Gemensam mötesplats för samtliga discipliner inom hästsektorn**
- 3. Takorganisation**
- 4. Hemsida för hästnäringen (hästsportföreningen är administratör) där bokningssystem av anläggningen, sociala medier, webb-tv och resultatservice skall ingå**
- 5. Utrymmen och möjlighet till utbildning**
- 6. Boxar för uppstallning vid större trav**
- 7. Organisering av hovslagare och veterinär**
- 8. Allmänna ridleder**
- 9. Årlig statistisk dokumentation av hästnäringen**
- 10. Turridningsverksamhet och ökat samarbete mellan häst- och turismföretagare, exempelvis häst och lokalmat**
- 11. Grundlig förstudie angående veterinärklinik**
- 12. Dokumentation/ forskning kring vikten av häst i rehabiliteringssyfte**

Bilaga 12 – Ålands hästsportförening r.f. visioner

2013

Höja spelomsättningen
Hinderförvarning på innerplan
Företagskvällar
Hemsida
Barnkalas
Uteservering Toto-hall
Blogg
Mera mark
Stortrav
Ponnytravsskola
Ungdomsverksamhet
Kuskmatcher
Ponnystall
Sladd till ovalen
Torn på innerplan
Företagskvällar
Högre prispengar
Ordna andra evenemang än hästrelaterade
Multihall
Strategi: Marknadsföring/ Sponsorverksamhet
Flera hagar
Utökad samarbete mellan discipliner
Köp anläggningen

2014

Trav + konsert
"Stretrace" med häst
Saluhästar
Huvudsponsor
Fler tävlingsdagar (alla discipliner)
Ungdomsverksamhet – sektion
Förbättring av befintliga stallar, renovering
Året runt verksamhet
Utökad samarbete mellan discipliner
Hästshower för allmänheten
Teknisk utveckling (ex. Poängtavla, monitorer m.
Odds och tider)
Grillplats på stallbacken
"Multiarena"/ ridhus
Samarbeten med nya gymnasieskolan
Tävlingsutbyte mellan Finland och Sverige (rid- och trav)
Utveckla företagsbesök

2015

Mer tv-sända trav
Året runt trav
Öka antalet travdagar
Mer ridtävlingar
Multihall
Anställda ungdomsansvariga
Fler boxplatser
Bättre publiksområde
FM i dressyr
"Prova på hästar" → "Hästival"
Organisering av hovslagare ev. smidesutrymme
Lekhörna
Corall

2016

Rakbana, passbanan för islandshästar
Ökad arbetstid för anställda
Bättre matservering/ restaurang
Startboxar (passbana)
Internationella tävlingar
Travtränare på anläggningen
Rid- och travslingor

2017

Läktare vid hopp-, dressyr- och islands banor
Islandshäst NM
Rehab centrum
Ridhäst NM
Skrittmaskin